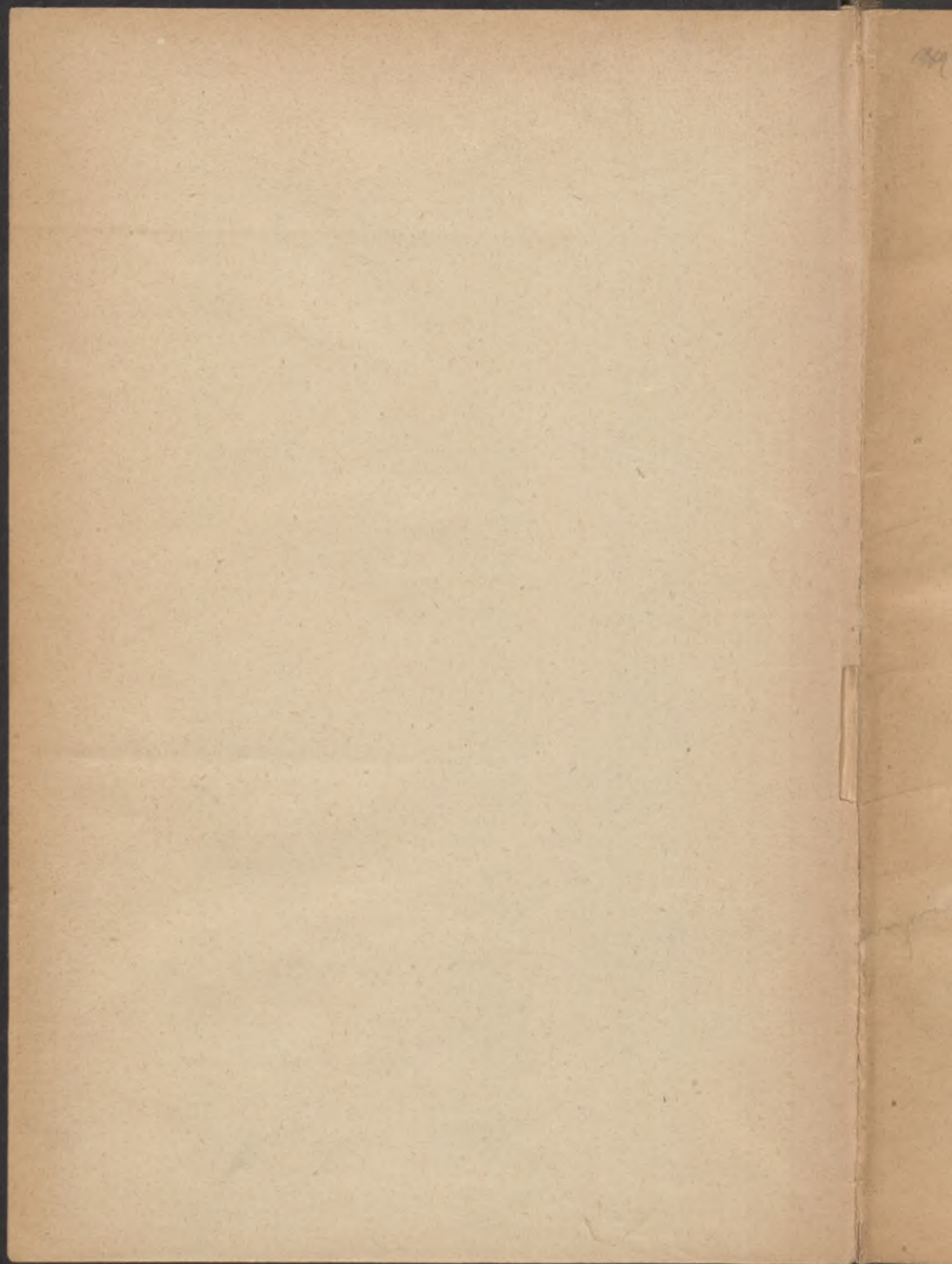

88309.

~~E.T.R.~~
~~3000~~

42 41/60

12

Herczeg Ferenc

Kilenc egyfelvonásos

Színházavatás

A bujdosók

Karolina vagy:

Egy szerentsés flótás

A holicai Cupido

Baba-hu

Két ember a bányában

Az árva korona

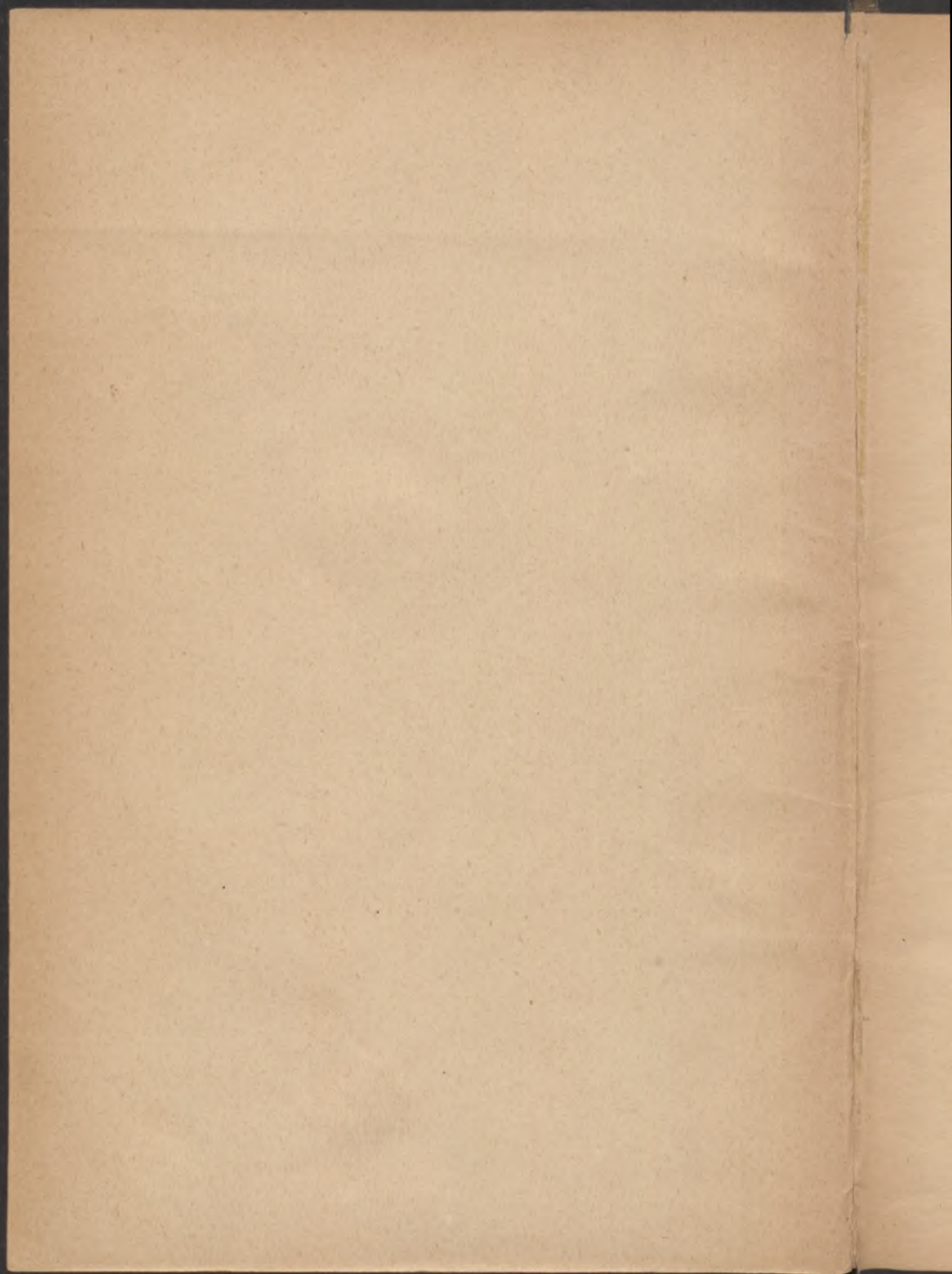
Violante és a bíró

Péter és Pál

45. sz.

Budapest 1924

Singer és Wolfner kiadása

Herczeg Ferenc

Kilenc egyfelvonásos

Színházavatás
A bujdosók
Karolina vagy:
Egy szerentsés flótás
A holicsi Cupido
Baba-hu
Két ember a bányában
Az árva korona
Violante és a bíró
Péter és Pál

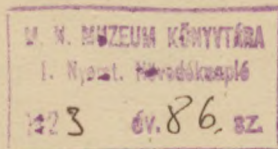
Budapest 1924
Singer és Wolfner kiadása

~~P.O. No. 830 200/59~~

A szerző fentartja magának a törvény szerint őt megillető jogokat.

88809

Budapesti Hírlap nyomdája

Színházavatás

A Kolozsvári Nemzeti Színház palotájának
ünnepi megnyitása alkalmából.

Szereplők :

<i>A rendező</i>	<i>Pergő Celesztin</i>
<i>A munkás</i>	<i>Fáncsy Lajos</i>
<i>Lendvay Márton</i>	<i>Kántorné</i>
<i>Egressy Gábor</i>	<i>Déryné</i>
<i>Szentpéteri Zsiga</i>	<i>Fejér Rozália</i>
<i>Szerdahelyi József</i>	<i>Laborfalvy Róza</i>
<i>Kotsi Patkó Pál</i>	<i>Egy kis leány</i>
<i>Jantsó</i>	<i>Fuvaros</i>

A színpad a Királyhágó tájrészletét ábrázolja. A hátfal erdős hegylejtő. A lejtő lábán országút töltése szegi keresztbe a színpadot. Az úton útjelző: „Kolozsvár felé” fölírással. Az útról egymásra rakott fatörzsekből készült lépcső vezet le az előtérre. Balról elől fiatal bükkfák; jobbról sűrű szederbokrok szegélyezik az utat.

Amikor a függöny felgördül, az erdődiszlet hátfalát még nem eresztették le, úgy hogy a néző beletekinthet a színpad puszta háttérébe, ahol fálnak támasztott díszletek, létrák és egyéb színpadi kellékek láthatók természetes csoportosításban. A színpad sötét, csak a dolgozó Munkás kézilámpája terjeszt némi fényt. A Munkás a sügőlyuk mellett térdepel és a sügőhöz vezető villamosdrótot szereli fogóval és kalapáccsal a kezében. A Munkás vállas termetű, komor arcú, őszbe csavarodott ember. Ingujban van és sapkát visel a fején. Mellette van a kézilámpása és a szerszámos ládája. Néhány erélyes kalapácsütéssel leszorít egy kapcsot, mialatt a fogóval a drótot feszíti. Ekkor megjelenik a háttérben a Rendező. Fiatal, borotvált arcú, előkelő és kissé ideges modoru férfi. Ferenc József-kabátot visel, sötét nadrággal és fekete nyakkendővel. Hajadonfőtt van. A kezében írásokat hoz.

RENDEZŐ *lassú léptekkel előrejön, tépelődve szól:*
 Hetek óta egy gondolat gyötör: valamit ott felejtettünk a régi házban, ami nélkül csonka s meddő lesz itt a munkánk... De miféle láthatatlan kincs lappanghat a tengerlomb között? Ej, azt hiszem, rémlátóvá tett az örökös izgalom! *Észreveszi a munkást.* Nos, mennyire vagyunk?

MUNKÁS *föl se tekint, hanem nyugodtan folytatja munkáját.*

RENDEZŐ *magában:* Ujjongva köszöntöttem ezt az embert, amikor megtette az első kapavágást, de ma már gonosz ellenségként gyűlölöm... Száz tervem, mint éhes sirálycsapat, sietve szárnyal a jövő felé, az ő munkája még bénán kuszik utánuk, száz sötét zegen-zúgon át...

MUNKÁS, *anélkül, hogy föltekintene:* Egy kapesot kell még leszorítanom, aztán kész a vezeték.

RENDEZŐ: És aztán?

MUNKÁS: Bevégeztem munkámat.

RENDEZŐ *örömmel:* Lehetséges? Már annyira volnánk?

Három kalapácsütés.

Fölindulással: Az utolsó kalapácsütések!

Két újabb ütés.

Egy évszázados élet koporsója bezárul s az epedve várt jövő zörgeti házam ajtaját!

Az utolsó kalapácsütés.

MUNKÁS *fölkel a padlóról, erős hangon a szin mögé szól:* Világosságot!

A színpad fényárban úszik.

RENDEZŐ: Új fényforrás született Magyarországon s én káprázó szemmel köszöntöm! A munkáshoz. A kezedet,

testvérem! Köszöntelek, te névtelen erő, aki világosságot fakasztasz az éjszakában és gránittestet adsz a gondolatnak! *Előrelép, a nézőtér teteje felé.* Köszöntelek téged is, valóra vált álompalota! *Némileg elborulva.* Régóta epedve áhitottalak és most, hogy csarnokodban járok, örömmámor helyett szorongás fog el. A jövő felé fordul szemem, de mindig csak a multat látom. A mult dicső volt fakó rongyaiban, minő lesz aranyköntösében a jövő?!

MUNKÁS, *aki egész idő alatt a szerszámaít a ládjába rakosgatta, most a karjára vette a ládát és a kezébe a lámpását:* Hogy minden szög a maga helyén áll: arról felelek. Nem rajtam mulik, ha mégis új homály borulna a fényes házra. *Balra indul.*

RENDEZŐ: Velünk maradsz az ünnepen?

MUNKÁS, *fejét csóválva:* Megyek. Mások még homályban ülnek. Ha nem lesz többé sötétség sehhol: én akkor ülök ünnepet! *El, balra.*

RENDEZŐ: A ház néma, hideg márványtest. Ki ismétli meg vele Galatea bájos csodáját? Jövel, teremő gondolat, önts életet belé! *Mintegy kijózanodva elmosolyodik.* Lassabban! Hogy mondotta a cimbora? „Nem rajta mulik, ha új homály borul a fényes házra.“ Tehát rajtam a sor... Elő a szerszámmal! *Írásaiba pillant.* Ami értékes volt a régi házban, azt áthordattam... Ami korhadt és rozoga, az vesszen ott. És ha mégis ott felejtettem volna valamit? *Írásait nézi.* Lássuk csak! A jelmezek... a díszletek... *Egy pillantást vet a színpadi díszletre, derült meglepetéssel szól.* Lám, elkészült új erdődíszletünk is. *Főlemelt hangon a szín mögé szól.* Hej! Kész a hátfal?

A Munkás hangja a szín mögött: „Kész!”

Az erdő hátfala leereszkedik. A színpadi díszlet most már teljes.

RENDEZŐ: A távlat eléggé sikerült. A világítás azonban rikító. *Fölemelt hangon a szín mögé.* Erdei világítást kérek!

A világítás eltompul.

Igy talán hatásosabb. *Előre jött és félig háttal állva a közönségnek, a díszletet szemléli.* Oly ismerős nekem az erdős táj... mintha már láttam volna a valóságban.. Igen, igen... most már emlékszem: a Királyhágó ország-útjal Az ütőér, amely valaha két ikerország szívét kötötte egybe... Ha egyikben ellankadt az életerő, tüzes vérhulámot küldött a másik, örök életet adva selve a testvéri cserében... *A szín mögé kiált.* Hej! Próbáljuk ki a holdvilágot is!

A színpad egy pillanatra egészen elsötétedik, majd szelid holdfény világítja meg. A Rendező elől áll és elgondolkozva szemléli a háttérrel. A távoli erdőben megszólal a fűlemile. Ugyanakkor virág- és szénaillat terjeng a nézőtérben.

RENDEZŐ szünet után: Mi bájos káprázat! Erdőben vagyok! Langy esti szél simítja homlokom s a bükkfák lombja halkán zúg... Denevér kering a fák alatt és én érzem a harmatos gyöp illatát... *Öniróniával a közönséghez.* Úgy látszik: a saját hazugságom törbe ejtett s mint annyiszor, most is hevül és olvad tulajdon komédiáján a komédiás!

A távoli útról, a szín mögül, halk gitárzene és férfi-hang éneke hallatszik, később csengetyűszó és ostorpatogás.

RENDEZŐ, *fűelve:* Hahó! Miféle vidám csudát szül még az éjszaka? Ha nem hallucinál a rendező, akkor most testet öltött egy gondolat, s a várvavárt jövő közelg zengő szárnyakon! Köszöntelek, fantasztikus vendég! Légy szép, légy rettenetes... te vagy az élet, s én mámorosan kö-

szöntelek! *Fölsiet a lépcsőn az útra és jobbra tekint.* Mi ez? Ormóttlan bárka kuszik föl a mértföldes lejtőn. Ekhósszekér, aminőn színész nagyapám utazott kincses Kolozsvárra... Kalandos csapat fogja közre... Tháliára mondom: vándor komédiások! Míg én a tündérszárnyon járó jövőt várom, a megunt mult tápolyog felém nyikorgó szekerén...

A jobboldali bokrok közé vonul.

Szentpéteri hangja a szín mögött: „Óh, add a butykosod, nemes Mandolino!”

EGRESSY, *balról megjelenik az országúton. Délceg, szép ember. Méltósággal mozog. Fekete magyar ruhát visel, kihajtott széles inggallérral. A vállán karabély van. Vissza-szól. Erre urak a fáklyával! Itt út vezet!*

JANTSÓ, *mogorva, bozontos fejű, peckes járásu, öreges kis ember, rókaprémes, olajzöld magyar ruhát visel; a nyakára nagy kendőt csavart; a válláról boros butykos függ; fegyvertelen, kissé székelyes kiejtéssel beszél. Az ilyen nyaktörő grádicsot is csak nagyságos Erdélyországban mérészlik útnak nevezni!*

SZENTPÉTERI, *gitározva utánuk jön; elegáns, könnyed, kissé fantasztikus modoru ember; maauar ruhát visel, de a fején tollas lovagkalapot, a derekán meg széles selyemövet, amelyben két nagy pisztoly van. Eccomi, signori!*

LENDVAY, *égő fáklyával a kezében és kopott királyi bibor-paláستtal a vállán a sarkában jön.*

JANTSÓ *Szentpéteréhez: Elhagyhatná már az úr az örökös cincogást!*

SZENTPÉTERI, *tovább gitározik. A nemes Mandolino ma nem kegyes hozzánk!*

LENDVAY: Mert hollószárnyu hirnök érkezett, hogy árvíz pusztítja a családi aranybányákat!

JANTSÓ, *Szentpéterihez*: Mandolino lehetek a szinpadon, de itt tekintetes Jantsó úr vagyok az úrnak. *Lendvayhoz*. Az úr meg jobban tenné, ha nem koptatná a közös ruhatárt!

LENDVAY: Ezt mondja az úr a bihari csaplárosnak, aki zálogba fogta a palástom!

EGRESSY, *az útjelző előtt*: Világíts ide, komám!

LENDVAY, *odavilágít és olvassa*: „Kolozsvár felé!”
Heuréka! Jó csapáson vagyunk.

SZENTPÉTERI: Vivát! Erre iszom egyet! *Abbahagyja a gitározást és Jantsó kulacsa után nyul. Jantsó azonban hirtelen elfordul és farkasszemet néz a merényletével.*

EGRESSY: Szólítsuk a szekeret! Balra a szín mögé kiált. Hop hó, atyafi... erre!

Mind balfelé fordulnak, integetnek és kiáltanak. *Lendvay a fáklyát csóválja.*

RENDEZŐ, *a bokrok előtt állva diszkrétül a közönséghez*: Kacagnék is, meg sirnék is, ha látom a vándor hadat, amely végre is vérbeli rokonom. A nyomorúság posványát gázolva, keresi a halhatatlanság forrását...

Balról ütött-kopott ponyváju ekhós-szekér dőcög az országra. A havasi kis lovakat oláh suhanc vezeti kantáron fogva. A szekér mellett védőgárdaként s a löcsöket fogva: Szerdahelyi, Kotsi, Fántsy, Pergő Celesztin lépkednek. Kotsi idősebb ember. Energikus és előkelő modoru. Látszik rajta, hogy ő a társaság vezére. Fáklyát tart a kezében. Pergő Celesztin szinpadi lovag-kópönyeggel drapírozta magát. Fegyver gyanánt alabárdot tart a kezében. Pózoló modoru ember. A másik kettő szinpadi karddal fegyverkezett. Déryné, Kántorné egymás mellett ülnek a szekér bakján. Fejér Rozália. Laborfalvy Róza és a kis leány a ponyva alatt húzódnak meg. Fejér Rozália szelid és fájdalmas szépségű asz

szony. Kis gyermekét hordja a karján. Fehér ruhát visel és nagy fehér selymekendőit, amellyel a saját vállát és a gyermekét betakarja. Laborfalvy Róza fiatal leány. A szerző, amelynek saraglyájához hatalmas utiláda van kötve és amely egyébként is tele van zsúfolva fantasztikus színházi holmival, megáll a szín közepén. A fuvaros azonnal kifogja lovait és jobbra elvezeti az állatokat.

DÉRYNÉ, *fölkáll a bakon és kihámozza magát kendőjéből:* Beh pompás hely ez! Esküszöm, itt tündérek tanyáznak!

CELESZTIN: Lépj a gyöpre és keskeny lábad tündértanyává avatja a pusztaságot!

KOTSI: Jó hely, itt füvellő tábort verünk éjszakára.

SZENTPÉTERI, *gitárt pengetve:* Az anyaföld lesz vánkosunk, a csillagos ég paplanunk!

DÉRYNÉ *leugrik a szekérről:* Majd nótázunk és eljárjuk a holdvilágtáncot.

JANTSÓ: Előbb csak bográcsgulyást főzzön az ifjasszony, aztán táncolhat tőlem hajnalig.

KÁNTORNÉ, *fölkel a bakon:* Hallgas ide Arkádia nemzete! A mai lakomát, mint Phillisz fürtjeit a babérág, feketekávé koronázandja meg. *Egy fekete folyadékkal telt üveget tart magasra.*

SZENTPÉTERI: Feketekávé? Üdv néked nagyasszonyunk! *Tüst ver a gitáron.*

KOTSI, *visszajön:* Tessék rendet tartani! Az asszonyok készítsék az estebédhez valót, az urak meg szedjenek rőzsét!

KÁNTORNÉ, *megszeppenve:* Gyerekek, nincs itt zsványtanya?

DÉRYNÉ, *szintúgy:* Vagy medvebarlang?

CELESZTIN: Bradamante bűvös kopjájával kezem-

ben, megküzdök értetek, szép hölgyek, Rodomonte egész táborával!

RENDEZŐ, a bokrok között: A szedervárom immár tarthatatlan! *Lassan előlép.*

KÁNTORNÉ, *megpillantja, rémülten felsikolt.*

MIND, Kántornéhez: Mi az? Mi baj?

KÁNTORNÉ, a Rendezőre mutat: Ott! Ott!

A nők a szekér felé menekülnek, Jantsó és Celesztin velük. A többi színész nekiszegeti fegyverét a Rendezőnek.

KOTSI: Állj! Ki vagy!

SZENTPÉTERI: Medve, vagy jóbarát?

RENDEZŐ: Jóbarát. Magyar vagyok és komédiás, mint ti.

LENDVAY: Akkor Apolló isten hozott közibénk!

JANTSÓ: Ma már mindenki színész! Az erdő is tele van velük!

CELESZTIN: Ki marad meg publikumnak?

RENDEZŐ: Ha nem alkalmatlan a kérdésem: hová igyekszik a tisztelt társaság?

LENDVAY: Kincses Kolozsvár felé. Szegény aktorok vagyunk és hírét vettük, hogy Erdély fővárosában új kőszínházat emelt a nemes haza. Erdélyben mecénás a mágus a polgár, Erdélyben lelkes az ifjúság...

SZENTPÉTERI, a szavába vág: Dictum, factum: téli kontraktust keresnénk.

RENDEZŐ, *mosolyogva*: Kissé bajos lesz. Tudtommal minden szerepkör be van már töltve...

KÁNTORNÉ, a társaihoz, akik csalódottan tekintenek össze: Ugy-e mondtam? A Kilényi truppja megelőzött minket!

RENDEZŐ: Kolozsvár azonkívül a kor színvonalán álló, modern műintézetet kíván és az urak... már meg-

bocsátanak öszinteségemért... kissé elmaradt benyomást tesznek...

EGRESSY: Nem tudom, mi légyen a modern művészet, de egyet tudok: ha nekünk nem adnak helyet, akkor nem is lesz színház Kolozsváron!

RENDEZŐ, *némi gúnnyal*: Önérzetes beszéd! Szabad tudnom a jeles művész nevét, aki ily hangon beszél?

EGRESSY: Én Egressy Gábor vagyok.

RENDEZŐ: Egressy?!

EGRESSY: Ez itt Lendvay Marci...

RENDEZŐ: Lendvay?

EGRESSY: A legmagyarabb lelkű Bánk bán. Ez Kotsi János, Roscius és Garrick rajongója. Ez Jantsó koma, aki maga mindig mélabús és a színen megkacagtatja az ajtófélfát is. Im Szentpéteri, Szerdahelyi és Fáncsy, talán már hallotta hírüket az uraság? Asszonyok is vannak velünk, Déryné, akit a két haza pacsirtájának neveznek.

SZENTPÉTERI: Pacsirta bár, mégis lepkeszárnyon jár.

DÉRYNÉ: Ha lepke is, nem csapodár.

EGRESSY, *folytatva a bemutatást*: Kántorné, akinek ajkán a magyar nemzet gyásza kesereg.

KÁNTORNÉ, *meghatottságát palástolva*: Ezt csak azért mondja a selma, mert feketekávéét akar.

EGRESSY: Im Fejér Rozália és Laborfalvy Róza!

A KIS LEÁNY, *e pillanatban ugrik le a székéről*.

EGRESSY, *megsimogatja az arcát*: A gyermekszerepeket az ügyeske játsza, neve Prielle Kornélia.

RENDEZŐ: Megindulok, pedig nevetnem kellene a fura tréfán. Megindulok, mert fáj, hogy a nagy nevek viselői mind a földben porladnak.

SZENTPÉTERI: Hogy mi meghaltunk volna? Hallja Déryné ifjasszonyka?

Mind kómikus megdöbbenéssel tekintenek egymásra.

Celesztin a Rendező háta mögött a saját homlokára mutat, jelezve, hogy a Rendező esze nincs rendben.

DÉRYNÉ, *mosolyogva előre jön:* Hogy mi meghaltunk volna? Nos, nézzen reám a tekintetes úr és vallja be, hogy ötlete nem volt gáláns!

JANTSÓ, *epésen:* Valami el'enségünk terjeszthette rólunk Kolozsváron ezt a mérges pletykát!

KÁNTORNÉ *haragosan kifakadva:* Kilényi tette, hogy megelőzzön a truppjával! Reávall a gyalázatos intrika.

RENDEZŐ, *zavartan és némileg meghatva:* Bocsnat... én nem a szellemi halálukról beszélek... Emlékük él és hírüket kegyelettel őrzi a nemzet... Éppen csak... hogy is modjam?... a testi mivoltuk az, amit kételkedve szemlélek.

EGRESSY: Lám, lám! Hát ily szkeptikus a modern színész? Hát nincs már a színpadnak varázshatalma, hogy testet adjon az ideálnak? Ha bennük nem hiszsz, hogy hiszsz akkor Cézárban, vagy Bánk bánban, akik megjelennek a lámpáid előtt?

LENDVAY: Akarod tudni, honnan jöttünk? Megmondom és akkor reánk ismersz talán. *Halkabban, igen komolyan.* A tulajdon lelkiismereted mélyéből támadtunk föl!

RENDEZŐ, *találva érzi magát:* A lelkiismeretem...?!

MIND, *komolyan bölintanak a fejükkal.*

RENDEZŐ: Értem... *Mély meghajtással.* És rátok ismerek, ti dicső szellemek! *Növekvő hévvel.* Most már tudom, mi volt a régi házban a ti tüzes szellemetek! Ti nélkülük nincs művészet Kolozsváron! Im, hódolattal nyitom meg előttetek új házam kapuját. Vonuljatok be! A ti szellemetek uralkodjék rajtunk!

LENDVAY, *előrelép a nézőtér felé:* Így hát beköltö-zünk új örökünkbe! Jogos tulajdonunk, hisz ázva-fázva, a csillaghomloku magyar muzsáért koldulva, raktuk le

egykor alapjait. Bajtársaim, szálljuk meg a ház minden zugát, s az őrző szellemek rajaként tanyázzunk benne. Te, Kotsi János, akitől mindannyian tanultunk, légy köztünk újra rendező és oszd meg szerepkörünket.

KOTSI: Legyen... Lendvay, végy magad mellé társakat... Őrhelyetek a színpad lesz. E deszkapadló szent csipkebokor legyen, ahová saruját megoldva lép az ifjú színész. Ki künn az életben vidám cimbora, e csarnokban a nemzet papja lesz. A te tüzes szived forralja őket, Lendvay, a te elméd világítson nekik. A te zengő, magyar nyelveden szóljanak, Szentpéteri és te, Jantsó, nyisd meg előttük az igazság forrását...

LENDVAY: Ugy legyen! *Maga a háttérben, Jantsó jobbfelé, Szentpéteri balfelé el.*

KOTSI: Az én strázsahelyem a rendező szobája lesz. Ha akad ott, aki nem tudná, én megtanítom reá, hogy gyászos torzszülött a renyhe tehetség s hogy holtig mankón jár a tudatlan művész. Szárnyassá, szabaddá, erőssé a tudás tesz. Erősnek lenni magyar kötelesség! Te Egressy végy társakat magadhoz, szálljátok meg a kapukat, s ott örködve örködjetek! Ha borostyánkoszorus vándor jön és szállást kér, tekintetek előbb szívébe. Ki nem hisz sem Istent, sem embert, kinek hazája nincs, s szerelme céda játék, azt üzzétek messzire. E ház a nemzeté; hit, haza és becsület nélkül nincs nemzet.

EGRESSY: Ugy legyen!

KOTSI: Kiki helyére!

Kotsi, Egressy, Celesztin, Fáncsy a színpad különböző oldalain el.

FEJÉR ROZÁLIA: És mi?...

DÉRYNÉ: Kövessetek, testvéreim! Halkan suhanó léptekkel bejárjuk e háznak minden zugát és virágésőként

áldást hintünk szét. S hol megfogant a szellemek vetése, ott édes zenehangon megszólal a kő.

A nők lassu és kecses menetben megindulnak és körüljárják a színpadot. A jelenés végéig a színpad különböző részeiből halk hárfakkordok hallatszanak.

DÉRYNÉ: Legyen e hely a szépség varázskertje, ahol bokorba nőnek a költészet virágai, ahol mosoly ül a rózsák, könnyharmat a liliomok kelyhén...

FEJÉR ROZÁLIA: Legyen e hely az igazság csodakútja, ahol felüdül az élet fáradt vándora és megtisztul és megenyhül a harcos.

LABORFALVY RÓZA, *kezén vezetve a kislányt.* Legyen e ház az anyanyelv kohója, ahol tündöklő pompában alakul a nemzet száz szellemkincse.

KÁNTORNÉ: Legyen e ház a magyarság megvihatatlan fellegvára, ahol ébren örködik a honszerelem, s hódító útra kél a ködös havas felé.

A színpad egy pillanatra egészen elsötétedik. A zene tovább szól... Mialatt sötétség van, a nők elhagyják a színpadot, a háttérben álló szekér elé pedig függöny ereszkedik. Azután megint erős nappali fény árasztja el a színpadot. A Rendező egyedül van.

RENDEZŐ, *lassú léptekkel előre lép és tisztelettel és közvetlenül szól a közönséghez:* Nagyérdemű közönség! Vándorok voltak eleink és vándorok vagyunk magunk. Az örök útirány: a nemzeti művészet tiszta hegyormai felé vezet. Ha tetszik a programunk: kísérjen s istápoljon kegyetek!

— Függöny. —

A bujdosók

Drámai költemény.

Szereplők:

<i>Sibrik, a palota prefektusa</i>	<i>Kőszeghy</i>
<i>Mikes, fejedelmi kamarás</i>	<i>Damó</i>
<i>Zay</i>	<i>Udvari pap</i>
<i>Jávorka</i>	<i>Egy magyar asszony</i>
<i>Pápay</i>	<i>Egy magyar ifju</i>
<i>Bornemisza</i>	<i>Debreceni vicestrázsamester</i>
<i>Ebeczky</i>	<i>Csatlós</i>
<i>Turóczy</i>	<i>Renegát</i>

Palotás huszárok. Csatlósok. Két janicsártiszt. Nép.

Történik Rodostóban 1735. évi április 8-án.

A fejedelem rodostói palotájának külső csarnoka. A jobboldalon kereveten ülnek, Zay körül csoportosulva: Pápay, Ebeczky, Turóczy, Damó; Bornemisza egyedül ül a baloldali kereveten. Kőszeghy a baloldali ajtóban áll, az ajtófélfának támaszkodik és kinéz. Valamennyien aggastyánok, vagy legalább is korán megvénült férfiak. A legfiatalabb közülük is tul van már az ötvenen. A nemzeti gyász jelül mind körszakállt viselnek. Kard egyiküknél sincsen. A ruhájuk sötétszínű köntös. Zay megtört, tisztelteméltó és szelid aggastyán. Ő a bújdosók patriarkája. Mind a két szemére világtalan; a szemét fekete selyemszalaggal köti át. Pápay kopasz ember; a fején hatalmas oágás nyoma látszik; egyébként istenfélő és sorsában megnyugszik. Ebeczky tüskésszemű, oroszlánsörényű öreg. Tipusa az örökké lázongó, keserű magyarnak. Turóczynak béna egyik lába; mankóval jár. Az Ebeczky hatása alatt áll. Damó a legfiatalabb közöttük. Bajusza még barna, de a haja fehéredik. Diszkrét székely dialektusban beszél. Kőszeghy szelid és ábrándos poétalélek. Szép öreg ember. Bornemisza még erőteljes öreg. Még Ebeczky kolerikus, addig őt a sötét melankólia kerítette hatalmába. Valamennyi bújdosón a fáradtság és unottság jelei láthatók. Az első párbeszédek közömbös és vontatott hangon folynak. Beszéd közben nem mozdulnak s a tetőre vagy a padlóra bámulnak. Bornemisza egyáltalában nem hall semmit; a

sötét gondolataival viaskodik. Amikor a függöny felgördül, künn már alkonyodik. A baloldali ajtón vörös esté fény árad a szobába. A müezzin éneke hallatszik nagy távolságban. Reménytelen, szomorú hangulat.

KÖSZEGHY, *anélkül, hogy megfordulna*: A müezzin hívja imára az ozmánokat.

EBECZKY: Csak ezt a gyászos éneket ne hallanám! Olyan, mint a megátkozott lélek siránkozása az örök sötétségben.

TURÓCZY: Csak a Marmara-tenger morgását ne hallanám! Ezer esztendeje vívja reménytelenül a sziklapartokat.

DAMÓ, *köpenyébe burkolja magát*: A szél, a szél búsít zizegő panaszával.

A müezzin éneke véget ér.

ZAY: Alkonyodik már?

TURÓCZY: Besötétedett. Talán nem is virrad ránk többé.

EBECZKY: Adná az ég. Kik vagyunk mi? Megvénült farkascsapot, amely verembe esett. Bár jönne már a fekete vadász!

ZAY: Áprilist írunk most?

TURÓCZY: Ezerhét százharmincötöt, április hónapot. A napot nem tudom.

EBECZKY: Minek rovásra venni az időt?

ZAY: Az ősszel lesz huszonnégy esztendeje annak . .

TURÓCZY: Minden hét egy esztendő volt. Minden esztendő egy örökkévalóság.

EBECZKY: Szörnyű, szörnyű hosszú az ember élete! . .

PÁPAY: Az Ur azokat próbálja, akiket kedvel.

BORNEMISZA *főlugrik, elszántan*: Isten hozzátok!
Én reggel útra kelek.

TURÓCZY, EBECZKY: Hová? Merre?

BORNEMISZA: Valahová, ahol harcolhat az ember,
vagy terhet hordhat... Ahol még van élet és halál... De
örökké itt heverni a fekete veremben és nézni, mint szitál-
ja ránk porát az idő... Ez szörnyűség. *Balra elrohan.*

PÁPAY: Utána menjek?

TURÓCZY: Tán szóljunk Jávorkának?

ZAY: Ne bántsátok. Megtér magától. Nem tud az má-
sutt meghalni, csak Rákóczi küszöbén.

TURÓCZY: Huszonnégy esztendő óta a vén farkas
többször is kitört a hajtóláncból. Egyszer a francia királyt
akarta szolgálni, másszor meg a tatár khánhoz szegődött.
De nem talált hazát a földön. Megcsodálták és félték tőle,
mint hazajáró kísértettől.

PÁPAY *Turóczyhoz*: Él neked Magyarországon valakid?

TURÓCZY: Hogy tudnám azt? Ki mer postát vinni a
bujdosónak?

PÁPAY: Amikor barna üstökkel Lengyelhonba követ-
tem a fejedelmet, ifjú hitvesem maradt hon és kis pulyám.
Szép gyerek volt. *Halkabban.* Járt egyszer itt egy szepes-
égi görög; azt mondotta, hogy az eperjesi nagyvásárkor
elment a portám előtt.

TURÓCZY: S mit látott?

PÁPAY: Kormos kőrakást látott, amit fölvert a gaz.
A kertem helyén, hol még édesanyám ültette a szegfűvirá-
got, vadruca költ a nádasban...

EBECZKY *készerűen nevet*: Heisztter járt ott! Én ismer-
em a marsal lábanyomát...

PÁPAY: Az Ur adta: az Ur vette el.

EBECZKY: Az én kastélyom ma is áll. Ott labanc báró Magyar a földesúr. Új zsindeletet rakatott a templomra és istállót csinált a családi kriptám helyén...

DAMÓ: Nekem nem volt sem kastélyom, sem jobbágyom. Szegény székel valék...

TURÓCZY: Atyádfia csak volt?

DAMÓ: Volt mátkám. Éppen a kézfogót ültük, éppen a fáklyatáncot jártuk, mikor a fülembé súgta valaki, hogy halálra keresnek a Herbeville dragonyosai. Nevetve szóltam a mátkámhoz: „Várj szívem egy kicsinység, mindjárt visszajövök!” A kapun már döngött akkor a német karabély. De én török földre futottam. És itt vénültem veletek...

TURÓCZY: Várt a mátkád?

DAMÓ *vállat von*: Nekem már mindegy.

TURÓCZY: Az is mindegy, hogy meglátod-e valaha székel hazádat?

ZAY: Ne rágjátok már ezt a keserű gyökeret!...

EBECZKY: Egykor én is magyar voltam. De mióta a rendek törvényt hoztak, hogy Rákóczi áruló és az igaz szabadság ellensége, azóta Magyarország nem hazám. Akiért vérünket ontottuk, azok kétrét görnyedve süvegelik hóhérainkat és tülekednek a bécsi asztalról lehulló csontért... *Kiköp.* Bizony, mondom, ha skárlát-bársonnyal raknák ki a hazavivő utat, én akkor sem lépnék rá!

ZAY: Bizony mondom, ha késpengékkel raknák ki, te mezítláb is hazamennél. Vajjon mi fehéritette meg oly ifjan fürteidet, ha nem a Kárpátokról fuvó szél? *Mind komor hallgatásba merülnek; Damó eltakarja az arcát. Az alkonyi fény már kihamvadt. A szoba homályba borult.*

SIBRIK, *botra támaszkodva jobbról jön; a terem közepéig megy.* Van itt valaki?

PÁPAY: Vagyunk.

SIBRIK: Gyöngül a szemem... *Leül Bornemisza helyére, leveszi süvegét.* Ujságot hozok. Gyászos ujságot...

EBECZKY: Hát másféle is jött már Rodostóba?

SIBRIK: Balassa Péter, akit a fejedelem levelekkel Oláhországba küldött, elvesztette esztét és bement Erdélybe. Egy éjszakát...

PÁPAY: Elfogták?

SIBRIK: Fejét vették.

PÁPAY: Isten irgalmazzon szegény lelkének! Pedig sohasem huzott kardot a császár ellen. Csak nagyon szerette a fejedelmet.

SIBRIK: Magyar birák ítelték el és magyar bakó vette fejét.

EBECZKY: Én tisztelem a németet! Sohasem marcangolta így nemzetét.

KÖSZEGHY, *anélkül, hogy visszafordulna:* Nagy zivatar terelődik északról, Magyarország felől jó vágatva egy tüzes felhőfoszlány... Olyan, mint a levegőben járó hintószekér. *Kívül villámlás és távoli dörgés.* Halljátok, hogy dübörög a kereke?

TURÓCZY: Vajjon melyikünkért jött?

KÖSZEGHY, *hirtelen megfordul és közelebb jön:* Ágyasházába ment a fejedelem?

SIBRIK: A kápolnában van.

KÖSZEGHY: Ilyen későn még?

SIBRIK: Egy hete már, hogy mindenben változott szokása. Egy hete már, hogy nem vettük szavát...

PÁPAY: Csak Mikes van mellette. Attól napjában tízszer is kérdi, hogy jött-e hírhozó hazulról?

SIBRIK: Napközben a tengerparton ül és az északnak vonuló fellegeket nézi.

PÁPAY, *halkan*: Én tudom, kivel társalog olyankor...

SIBRIK: Olyan szeliden és szomoruan mosolyog, mint a ködbe enyésző napsugár.

PÁPAY, *halkan*: Én tudom, mit jelent a mosoly...

DEBRECENI, *balról belép; a boldog izgatottság minden jelével. Debreceni nyolcvanesztendős öreg. A palotás huszárok piros dolmányát viseli, de süveg, kard és farkasbőr nélkül. Füle fölött farkocsba van fonva a fehér haja. Álla borotvált. Jobb karjáról hiányzik a kezefeje. A csonka kar kendővel van elkötvé. Instálom, hol van Jávorka ezres kapitány uram?*

SIBRIK, *jobbra mutat*: A kápolnában... Mi baj, öreg?

DEBRECENI: Prefektus uram! Kutyabaja már a kucnak! Jó hírt hozok, prefektus uram, gyöngyharματος ujságot! A nagy szultán, a török isten éltesse sokáig!... megüzente a németnek a háborút!

Zajt és a sánta Turóczyt kivéve, mind talpra állanak.

DEBRECENI: A pogány Rákóczi fejedelmet kéri meg fővezérnek! Hol is találna szívesebb marsalt?! Holnap már kantározunk, kibontjuk Máriás lobogónkat és két hetet nem adok neki, már megzúdul Magyarország és megtorpad Erdély!

SIBRIK: Hát igaz volna?

PÁPAY: Ha egyszer, csak egyszer felköthetném még a kardomat!

KÖSZEGHY: Ha még egyszer hallhatnám attak előtt Rákóczi csataindulóját!...

EBECZKY: Kétszázezer pogány gyilkossal a Lajtának robolni: erről álmodtam régen!

DAMÓ, *esztét veszve*: Hol a kardom? A pisztolyom? Székely voltomra esküszöm: ha német kalap alatt lelem édes testvéremet: ezúttal nincs pardon!

TURÓCZY *búsan*: Én nyomorék!

ZAY: Lassudjatok, urak! Nem lehet való a hír!

DEBRECENI: Ihol a szultán követje! Beszéljen ő!

Előbbiek, Bornemisza, Renegát, Két janicsártiszt, csatlós.

ELSŐ CSATLÓS, *balról jön, égő karosgyertyatartóval a kezében. A csatlós ötven esztendő ember s Rákóczi színeibe öltözik, kék dolmány, piros nadrág. Utána Bornemisza jön, aki a belső örömtől sugározva kalauzolja be a Renegátot. Két janicsár tiszt megáll az ajtóban, ahonnan gögös nyugalommal ellenőrzik a szobában történeteket. A csatlós, miután a gyertyát letette az asztalra, jobbra megy.*

BORNEMISZA: Fáradjon be nagyságod, vitéz basa! A bujdosókhoz diadalmasan. Él még a magyarok istene...

RENEGÁT: *Törökországba züllött európai arisztokrata. Alig negyvenesztendő katonaeMBER... Diszes keleti köntös, kócsagtollas turbán, ékköves kard. Szakáll, amelyet kurtára nyírva visel és szemöldöke rótszínű. Bajusza katonásan föl van fésülve. Mozdulataiban és külsejében előkelő. Egyébként vitéz, léha és bizonyos fokig jószívű ember. Míg a török tisztetek vele vannak, némi keleti méltóságot erőltet magára, amelyet azonban később könnyedén elejt ismét. Legkevésbé sem intrikus, nem is kórikus alak. Áldás és béke rajtatok, tiszteletreméltó urak! Ki közületek a palota prefektusa?*

SIBRIK: Én volnék az, nagyságos uram. De mostanában, hogy közibénk jött Jávorka obester, ő végzi tiszteemet... *Debrecenihez. Siessen kend a kápolnába.*

DEBRECENI: Értem, prefektus uram! *El jobbra.*

RENEGÁT: Az én kegyelmes uram küldött, a kajmakám, a fenséges nagyvezér leghívebb szolgája s barátja. Az ő bölcsesége szól hozzátok méltatlan számon át. Tizennyolc esztendeje már, hogy mindannyiunk dicső ura a padisa nektek, szegény holyongó magyaroknak, hazát adott fényes birodalmában. De sajnálattal tapasztalta fenséges urunk, a nagyvezér, hogy kedves magyar vendégeink nem boldogok. Mert olyan a magyar ember természete, hogy a paradicsom aranykertjéből is visszasírja hazája kopár pusztáit. Megesett tehát rajtatok a nagyvezér szíve és elhatározta magában, hogy meggyógyítja betegségteket. Ki gyorsan segít, duplán segít. A fenséges nagyúr rendeli: üljeteek lóra haladék nélkül s keljeteek útra északnak.

SIBRIK: Hová, uram?

RENEGÁT: Egyelőre a török birodalom végvárába, Rámába mentek. Ott már csak keskeny folyamág választ el kedves hazátoktól és láthatjátok Magyarország zöldelő hegyeit. A kajmakám nem bízott rám többet. A többit megtudjátok a végvár vitéz komandánsától, Arszlán bégtől. De én sejtem, tudom, hogy nagy boldogság virrad rátok... Oly boldogság, amely jóvá teheti húsz esztendőnek minden szenvedését.

A bujdosók zavartan tekintenek egymásra.

SIBRIK: Jön Jávorka!

JÁVORKA, *kuruc huszárezredesi egyenruhában, de kard és süveg nélkül, jobbról belép; Debreceni a sarkában van. Jávorka kemény, józan és hidegfejű katona. Élesen szemügyre veszi a Renegátot, majd int a török tiszteknek és Debreceninek, hogy távozzanak. Kendtekre nincs szükségünk!*

Debreceni és a két török, az utóbbiak láthatóan nem szívesen, balra el.

JÁVORKA: Nagyságod ama gróf Bonneval. Ismerem jól, Varsoviából.

RENEGÁT, *minden zavar nélkül*: Caramba! Keselyűszeme van, óbester uram!

JÁVORKA, *mindig hideg tartózkodás hangján*: Vettem hírét, hogy keresztény úrból renegáttá lett s basává!

RENEGÁT: Hogy basa vagyok, bizonyos. Hogy renegát vagyok-e, arról lehetne disputálni. Nem hagytam el hitem, mert sohasem volt hitem. Gróf koromban nem voltam keresztény és basa koromban nem vagyok muszlim. Az én vallásom a filozófia.

JÁVORKA: Sajnálom nagyságodat!

RENEGÁT: Mit akar kegyelmed? Adósságok posványában fuldokoltam. A számig ért az utálatos áradat. Ki ment meg? kiáltottam. Legyen a kínai császár, vagy maga a sátán, én eladom neki a lelkemet. Történetesen a török nagyvezér volt... Eh bien, törökké lettem és a turbán lett egyenruhám.

JÁVORKA: Mit kíván tőlünk a nagyvezér?

RENEGÁT, *mosolyogva tépelődik*: Én most kutyaliter érzem magam. A kajmakám parancsára szívesen attakéroznam a sátánt is, de egy régi bajtársnak hazudozni, erre mégsem visz rá a lélek. Ördög a kajmakámba! Eladtam neki a kardomat, de nem a nyelvemet. *Az ajtó felé sandít, halkabban*. Most, hogy nincsenek itt a spionjaim, mert a beste pogány ugyancsak nem bizik meg bennem, most őszintén beszélek. Arról van szó, hogy volna-e nagy kedvük a magyar határra rándulni? Két hétig Rámában mulatnak, aztán visszajönnének megint Rodostóba.

BORNEMISZA: Ide vissza?

EBECZKY: S a háború?

RENEGÁT: Háború? Se pénze, se katonája a szultánnak! S ha háborút akar kezdeni, eliheti nekem, akkor nem ültetné nyeregbe kegyelmeteket. Tisztelet, becsület a vitézi névnek, de a kegyelmetek ősz feje már csak dísz adhat, de erőt nem a hadseregnek...

A bujdosók szomorúan néznek össze.

JÁVORKA, *halkabban*: Mire való tehát a rámai út?

RENEGÁT: Én bizony megmondom, ha rajta vesztek is! A portának mostanában egy kis határpöre van a bécsi bellikummal. Potomság az egész, de a sógor nem enged. Ezért kell kegyelmeteknek a határra menniök. Amint hírt veszik a bécsiek, hogy kuruc farkas lappang az akol körül, tüstént meglágyul a szívük s mézédessé lesz a szavuk. A szultán kap egy talpalattnyi földet a bosnyák gránicon, kegyelmeteket pedig viszonzásképpen visszahozatja Rodostóba. Ezért kell lóra ülniök.

BORNEMISZA, *a kereveten ülve, fejét a két tenger közé fogva*: Nincs szabadulás, nincs a veremből!

RENEGÁT: Nos, óbester uram, mi a válasza?

JÁVORKA: Egy szó: gyalázat!

RENEGÁT: Katonabeszéd. De a kajmakámnak nem viszem meg, mert a nyakam igen megszokta már viselni a fejemet.

SIBRIK: A fejedelem nagybeteg.

RENEGÁT, *komolyan, nyomatékkal*: Tudom, hogy beteg. De azt a kegyelmetek szájából kell hallanom. Én megelégszem a válasszal és meg kell elégednie a török császárnak is. *Jávorkához halkabban és bizonyos melegséggel*. Még egy szót, bajtárs uram! Sajog a szívem, ha látom, hogy ennyi derék úr eleven testtel koporsóba fekszik... Egy tiszteletreméltó rögeszme kedvéért! Nézzen engem, kegyelmed.

JÁVORKA, *a szavába vág*: Ne sértsen nagyságod ennyi öreg katonát!

RENEGÁT, *lojálisan*: Pardon, ez nem szándékom. Tudom, hogy megvet az óbester úr. Talán igaza is van. Mindegy! Én azért kedvelem kegyelmeteket, és nagy szívük előtt meghajlik az én filozófiám is.

A két janicsártiszt megjelenik újból az ajtóban.

RENEGÁT, *egy gyors pillantással tudomást véve a tisztek jelenlétéről*. Sajnálattal hallom, hogy a fejedelem beteg és gyöngé arra, hogy nyeregbe üljön. Majd megjelentem az én kegyelmes uramnak. A betegséget Allah kifürkészhetetlen bölcsesége küldi ránk, hogy próbára tegye alázatosságunkat. Áldassék az ő szent neve.

A két janicsártiszt kíséretében balra el.

A bujdosók fásultan ülnek és állnak a teremben. A kép körülbelül ugyanaz, mint volt az első jelenésben. Bornemisza megint magában ül és tépelődik. Kőszeghy megint az ajtóban áll és kibámul. Kivülről dörgés és esőzuhogás.

EBECZKY: Pénzért mutogatják a fogatlan farkast. A pogány pórázon vezeti a vásárra, az asszony nép sikong, a német megijed és fizet... Ez hát a hősi eposz vége!?

TURÓCZY: Vajjon igazán mi voltunk azok, akiknek harci kiáltásától megreszketett a bécsi erdő?

KŐSZEZGHY, *anélkül, hogy visszafordulna*: Hogy háborog a tenger! Fekete gálya viaskodik a habokkal!

MIKES, *jobbról sietve bejön a három csatlóssal, a II—III. csatlós ugyancsak idősebb emberek és úgy vannak öltöztetve, miként az első. Mikes negyvenöt éves férfi. Az I. csatlós balra kisért, a II. és III. karosgyertyatartót hoz a kezében. Az égő gyertyát leteszi az asztalra és társuk után balra elsietnek. A következő három jelenés fojtott hangon folyik.*

JÁVORKA *Mikeshez*: A fejedelem?

MIKES: Ágyasházába vittük.

TÖBBEN EGYSZERRE: Vittétek?

MIKES: Elalélt a kápolnában.

ELSŐ CSATLÓS *balról visszajön egy tállal, amelyben kendővel letakart jeget hoz.* Hozom a jeget, nagyságos uram.

MIKES: Magam viszem be! *Átveszi a tálat.* Szóltál a papnak?

ELSŐ CSATLÓS: Bálint szaladt érte. *Balra el.*

JÁVORKA: A pap!

TÖBBEN: A pap!

MIKES: Ő kívánta! *Hátramegy a tállal, a hátsó ajtó előtt megáll, hogy mintegy összeszedje magát, megtörli szemét és bemegy.*

JÁVORKA: Uram! Tekints szívünkbe! Csak azért nem imádkozunk, mert nem merünk. Hisz mindent ellenünkre tettél, mit térden állva kértünk tőled.

ZAY: Szegény testvéreim, ne áltassuk magunkat, közeledik a végbúcsú órája!

DAMÓ: Ha árvaságra jutunk, mi lesz velünk?

JÁVORKA: Eb, aki bánja. Nyírfalevél, nyárfalevél. Törődöm én veled s magammal? De Ő! Ő! Az Ő két szemén nyugszik Magyarország minden reménysége... Ha lehunyja... *Nem meri végiggondolni.* Jaj neked, nyomorult nemzetem.

Kivülről a zugó esőben kuruc trombitaszó hallatszik. (Riadó.) A bujdosók meglepetten fülelnek. Csak Kőszeghy, aki az ajtóból látja, hogy mi történik künn, marad nyugodtan.

EBECZKY: Miféle ismerős farkasüvöltés ez?

THURÓCZY: A palotások riadója.

KŐSZEGRY: Öreg Debreceni előszedte rozsdás trombitáját.

Debreceni hét palotás huszárral bevonul balról. A huszárok valamennyien hatvan éven felül levő emberek. A halántékon befont haj, borotvált áll. Piros dolmányt, kék nadrágot, sastollas süveget, farkasbőrt, piros csizmát viselnek. Az egyik huszár vállán hosszú trombita függ, címeres kendővel. A kardjuk hüvelyében van.

DEBRECENI, *miután glédába állította embereit, harciasan és vidáman Jávorka elé lép: Alássan jelentem, vitéz ezredes kapitány uramnak, bevonultunk éjjeli istrázsára.*

EBECZKY: *Százezerből ennyi maradt Rákóczi mellett?*

DEBRECENI, *tovább jelentve: A tanyákon minden rendben. Kardunk kiköszörülve. Az éles töltés kiosztva. Nyolcan holnap lóra ülhetünk. Csak Öreg Buday koprályal nem tudom hogy leszünk. Ő igen elgyöngüle.*

Kivülről templomi csengettyű hangja hallatszik.

PÁPAY *fölkelve helyéről. A pap a szentséggel!*

A pap ugyancsak őszhaju aggastyán, karingben és a szentséggel belép balról. Előtte megy a két csatlós, mint ministráns. Az egyik csengettyűvel, a másik lámpással. A bujdosók egy része (a katolikusok) térdre borulnak. Ketten-hárman a háttérben állanak, lehajtott fővel, szívükre tett kézzel.

JÁVORKA, *fojtott hangon vezényli: Kard, ki kard! Letérdepel.*

Huszárok kardot húznak és mereven állnak helyükön.

MIKES, *megjelenik a hátsó ajtóban: Siessen, szent atyám, a fejedelem már igen nagyon várja kegyelmedet. A pappal és a két csatlóssal hátul el. A külső ajtó nyitva marad, úgy, hogy a fejedelem hálósobájába vezető belső ajtó látható.*

DEBRECENI, *megértve a helyzetet, vadul körülnéz, majd Jávorkához szól: Uram, óbester uram, mi ez? Siránkozó*

hangon. Hát ki fog most már dobot veretni? Ki fog zászlót bontani? Ki vívja ki a magyar szabadságot?

JÁVORKA, *vállára teszi kezét:* A te kardod, vén bajtárs, már csak arra való, hogy őrizd vele haldokló urad nyugalját.

DEBRECENI, *megroskad s kivont kardjára támaszkodik:* Óh, jaj nekem, szegény öreg embernek!

JÁVORKA, *katonásan:* Ki a mai strázsa?

Két huszár előlép. Jávorka intésére bemennek a külső ajtón és jobbról-balról a belső ajtó mellé állanak.

JÁVORKA, *Debrecenihez:* A kurucparola ma: sírva virrasztani!

DEBRECENI: Értem, óbester uram! *Huszáraival balra el.*

MIKES, *hátról kilép, beteszi maga után a külső ajtót és szabad folyást engedve érzelmeinek, amelyeket a fejedelem jelenlétében elfojtani kénytelen volt, lerogy egy székre és két kezébe temeti arcát, zokog.*

MIND, *kivéve Zayt és Turóczyt, Jávorka mögé sorakozva, hozzá közelednek.*

MIKES: Magához tért... A pap van vele!

JÁVORKA: Szenved?

MIKES: Azt mondja, jobban van, mint huszonöt esztendő óta egyszer is. A rabsága ideje lejárt, úgy mondja és holnap már szabad lesz. *Erőt vesz magán.* Az imént észrevette, hogy könnyes a szemem és mosolyogva rámpirított... „Sursum corda, Mikes fiam! Kuruc vagy, hát csak nem lágyít el egy vén katona búcsúja? Attakunk véget ért. A kardunk csorba, a szívünk fáradt. Jó lesz megpihennünk. Fújuk hát meg a takarodót, fogjunk kezét és Isten hozzátok, vén-bajtársak!”

ZAY, *magában:* Kétszer utasította el a lengyel királyi koronát, mert jobb szerette koldus nemzetét szolgálni, mint

dús királynak lenni idegenben. Odaadta szerelmes hitvesét, két szép fiát. Oda száz várát s társzekerekre való aranyát. Ki fizetett valaha ily drágán magyar voltáért?

ELSŐ CSATLÓS, *balról belép, Sibriknek halkán jelenti:* Prefektus uram, egy asszonyság van künn.

Az eső az imént már elállott. E pillanatban holdvilág árad a baloldali ajtó küszöbére.

SIBRIK: Miféle asszonyság?

CSATLÓS: Magyar szóval köszöntött!

SIBRIK: Hazulról jön?

CSATLÓS: Nem tudom.

SIBRIK: Megmondta a nevét?

CSATLÓS: Nem mondta meg.

TURÓCZY: Valami kéregető lesz. Jártak már erre kuruc özvegyek.

CSATLÓS: Nem hinném, nemzetes uram. A ruhája ugyan szegényes, de akire ráveti szemét, az megemeli előtte süvegét. Itt jön.

Az ASSZONY az IFJUVAL megjelenik az ajtóban s megáll a holdfényben. Délceg növésű, sápadt arcú nő. A ruhája fekete, előkelő szabású, de szélén szakadozott. Az asszony szerényen, de szomorú és kecses méltósággal beszél és mozog. Az ifju, akit magához ölelve vezet, körülbelül tizen-négy-tizenhat esztendő. A félgyszobában levő urfi utiruháját viseli. Sötétszürke ruha, bakkancs, feketezmáncos tőr az övében, fekete, szélesen kihajtott, szürszabású palást a vállán.

ASSZONY, összekulcsolja két kezét és a bujdosók fájdmát megértve, gyöngéd részvétellel szemléli őket.

SIBRIK: Hugomasszony magyar?

ASSZONY: Az vagyok.

SIBRIK: Hazulról jön?

ASSZONY: Onnan!

JÁVORKA: Tudja, hogy otthon halál áll annak fejére, aki a bujdosókkal társalog?

ASSZONY: Tudom.

JÁVORKA: S a német nem válogat férfiban, asszonyban.

ASSZONY, *hallgat.*

SIBRIK: A fejedelemmel óhajt beszélni?

ASSZONY: Vele. Rákóczival. Vezessen kegyelmed hozzá!

SIBRIK: Szegény urunk nagybeteg!

ASSZONY, *könyörögve*: Vezessen kegyelmed hozzá!

SIBRIK: Most istenével társalog.

ASSZONY, *szeliden*: Majd várok. Tudok várni. Várakozás volt egész életem.

SIBRIK: Kit jelentsünk be?

ASSZONY: Egy szegény özvegy asszonyt, aki árva és gyászoló anya.

JÁVORKA, *részvétellel*: Elbír egy asszonyszív annyi keservet?

ASSZONY: Az enyém elbírja. Volt részem benne, amióta eszemet tudom.

SIBRIK: S mi járatban van hugom? Postát hozott?

ASSZONY: A fiamat hoztam.

MIKES: Majd szólok a betegnek, ha lehet.

A hátsó ajtóhoz megy; mialatt benyitna, még egyszer visszanéz az asszonyra, s el.

ASSZONY: Majd várok a külső palotában, *Indul.*

SIBRIK: Maradjon velünk, hugom!

ASSZONY: Ott künn, az égő tűz mellett egy beteg vén huszár didereg. Hozzá megyek. *A fiuval el balra. Első csatlós követi.*

ZAY: Nem koldus ez az asszony!

JÁVORKA: A hangja a szívembe nyilalt. Mintha a rég megholt anyám hangját hallottam volna.

ZAY: Nekem meg úgy rémlett, mintha szegény kis leányom szólna hozzám.

DAMÓ: A mátkám hangja volt!

ZAY: Nem koldus ez az asszony!

PAP, *kilép a középén*: Keresztény katonák, hajtsatok fejet az Úr akarata előtt!

Mind, kivéve Zajt s Turóczyt, körülveszik.

JÁVORKA: Hogy van ő?

PAP: Csodálatos dolgokat láttam és hallottam odabenn...

JÁVORKA: Beszél?

PAP: Nagy lelke, mielőtt megválnék a világtól, szeráf-szárnyra kelt és búcsúzva ott lebeg az idők tengere fölött. A múlt felséges látományokban vonul el lázban égő szeme előtt... Életének nagy gyónása ez s hitemre mondom: minden vallomása tiszta tűzben égő áldozat a honszerelem oltárán...

JÁVORKA: Beszélj tovább!

PAP: Szeme előtt megint kifakadtak a nemes magyar nemzet régi sebei. Az ő nagy szíve megszakadásig megtelik részvéttel. Szatmárból híre jött, hogy a magyar paraszt százával elemészti magát, csak hogy kimenekedjék a német rettenetes kezéből. Az ország egyetlen fekete temető...

KÖSZEGHY: Csend! Halljátok? Azt kiáltotta: Előre!

Mind nagy izgalomban a hátsó ajtó felé fülelnek. Az összes bujdosók ettől kezdve egy titokzatos, a fejedelem szobájából előáradó sugallat hatása alá kerülnek. Látnoki hévvel beszélnek.

SIBRIK: A vereckei hegyekről, mint haragos arkangyalok csapattja, közelg a szabadító sereg... A Boldogasszony fehér lobogója leng előttük... A nép álmélkodva tekint föl igája alól... Kik az urak? Rákóczi, Bercsényi — magyarok vezéri.

TURÓCZY: Tüzfény csap fel Tisza-Becsnél, mily glóriózus csoda! Egy halottnak hitt nemzet kívánszorog sírjából.

SIBRIK: A német fut, mi kergetjük --- előre!

MIKES, *megjelenik a középső ajtóban*: Sibrik, Turóczy! A fejedelem a tiszabecsi hősöket szólítja.

SIBRIK: Minket? Óh Istenem!

TURÓCZY: Szólít! Megyünk!

Ketten el Mikessel; az ajtó becsukódik.

KÖSZEGHY: Tavaszi forgószélként vágat végig az országon a diadalmas szabadság. A Lajtáig miénk lesz minden vár!

EBECZKY, *Kőszeghyhez*: Ti vettétek meg Losoncot és Füleket, mi Selmecet és Lévát. *Damóhoz*. Ti vívtátok meg a győrvári nagy harcot.

KÖSZEGHY: Ágyunk nem volt, hát karddal a fogunk közt másztuk meg holdvilágnál a bástyákat.

EBECZKY: Mire a kalapos eb fölnyikkant álmában, már torkán a kuruc farkas tépő foga!

SIBRIK, *Turóczyval kilép a középső ajtón*: Ebeczky, Kőszeghy, a fejedelem szólít! Téged is Damó!

EBECZKY: Megyünk! *Kőszeghyvel, Damóval a körépen el.*

TURÓCZY, *amint kilépett, a kerevetre roskad*: Óh, urunk! Drága, jó urunk!

SIBRIK, *nagy és boldog fölindulásban*: Megfogta a kezünket, azt mondta, amit egykor a csatatéren mondott: Köszönet a világ legboldogtalanabb nemzete nevében!

TURÓCZY: Nekünk mondta! Rákóczi! a fejedelem!

JÁVORKA: Csöndesség, bajtársak! *Az ajtó felé figyél*

PÁPAY: A föld dübörög a messziségben... Seregek vonulnak nyugatnak. *Füléhez emeli kezét*. Egy vontatott elhaló hang — az újvári csatainduló.

ZAY: Ujvár! Ujvár!

PÁPAY: A fejedelem párduccsótáros paripán ugrat a vár felé, előtte, körülötte és mögötte tízezer hajdu rohan és mind a csataindulót dalolja. A fejedelem a vár felé mutat... Te, Zay, fönn vagy már a bástyafokon. Balkezedbe Rákóczi standárja, jobbodban a szablya, amely véres ívet hasít a félve támadó gránátosok sorában.

ZAY: Leütöttek, elnyomtak, de te mellettem voltál, a zászló a kezemben, köszönöm, bajtárs.

DAMÓ, *Ebeczkyvel és Kőszeghyvel jön:* Zay, téged szólít, és téged is, Pápay!

ZAY: Vezessetek uramhoz! *Pápayval karonfogva, középen el.*

KŐSZEGHY: Megcsókolta a homlokom, miként a csatátéren tette.

EBECZKY: A szívem vérét, óh, miért nem onthattam érte a szívem vérét?

BORNEMISZA: Érsekújvárról indultak az ausztriai irrupciók... Heiszter magyar falvakat perzsel...? Hajrá, urak, Ausztria, Stiria és Morvaföld boruljon lángba! Hadd tudják meg a Lajtán túl, mi a háboru! A vérbe tiprott nemzet átka lóra ült és húszezer pusztító démon vágatott Bécs alá. Üvölt a Szent Stéfán lármaharangja, mert Laxenburg már lángban áll. A császár menekül s egy közhuszár megragadja a paripája kantárát...

JÁVORKA: Egy huszár tartotta kezében Magyarország jövőndőjét... Mi is volt a huszár neve?

DEBRECENI, *megjelenik balról az ajtóban s katonásan megáll, mintha parancsra jött volna.*

MIND: Ő volt!

BORNEMISZA: Debreceni! Láttam! Tíz kardcsapás esett a süvegére. Ő nem tágított.

DEBRECENI: Egy himpellér arcséros elvágta jobbkezem.

BORNEMISZA: A császár beugratott a várkapun és kantárszárán ott függött még a véres magyar kéz...

MIKES, *megjelenik*: Bornemisza, öreg Debreceni, uratok szól hozzátok!

BORNEMISZA: Jer, vén bajtárs! *Mikessel, Debrecenivel a középén el.*

A lelkesedés paroxizmusa véget ért. Hideg és sötét szomorúság borul a bujdosókra. A gyász később lángoló dühkitörés alakjában lobban el.

SIBRIK: S hogy azok, akik bosszus angyalokként szálltak előttünk, hogy Bezerédy, Ocskay árulókká lehettek!

EBECZKY: Nem a német ölt meg minket. Tulajdon kezünk fojtott meg.

TURÓCZY: Így volt ez mindig!

JÁVORKA: Gyász borult urunknak szívére. A szeme könnyes volt, amidőn így szól hozzám: Eredj és hozd el nekem az áruló fejét.

KÖSZEGHY: És Jávorka elhozta! A császár táborából hozta el s kitűzte Ujvár fokára.

JÁVORKA: Jávorka volt? *Fejét csóválja.* Én csak a sújtó bárd valék. Az akarat s erő nem bennem volt. Azt mástól kaptam. *Hirtelen fölkel s az ajtónak fordul.* Az uram szólít! Hallom! Megyek! *Lassú léptekkel a középén el.*

EBECZKY: Reménytelen gyász borul az én szívemre is.

PAP: A pusztaságban bolyongó nemzeted gyásza ez! Meg vagyon írva, hogy amíg nem tisztul meg ősi átkától a nemzet, addig nem ismeri fel prófétáit, addig tovább kell tévelyegnie a szolgaság sivatagain és addig a szabadság délibábja csak ingerkedik vele. S az ősi átok neve: pártoskodás!

SIBRIK: Trecsén után is ez ásott óriás sírt a kuruc dicsőségnek.

EBECZKY: Az árulók közt a báróvá lett Magyary Mihály volt a leggyalázatosabb.

TURÓCZY: Trecsénig ő volt Rákóczi kardja. Kezében lengett a szabadság zászlója. A hajduság félistent látott benne. S egy hitvány papírért, amit Bécsből kapott, vagy sértett hiúságból tán, eladta hazáját s hitét.

DAMÓ: A szatmári toron ott álltam mellette. A kezemen volt a török késem s láttam nyakán a vastag eret... Tudtam, hogy bele kell döfnöm... Tudtam!... és mégse tettem meg. *Homlokát veri az öklével.* Nem tettem meg!

EBECZKY, *vadul*: Egyszer térjek még hazámba! Magyar hitemre esküszöm, az ágyasházában ütöm le. A gyereke bölcsője mellett marcangolom szét. A templomban vágom el torkát. S az elkárhozás üdvösség lesz nekem, ha velem együtt ő is pokolba száll!...

PAP, *szeliden vállon fogja*: Nem hallja meg Isten a lázbeteg átkát...

AZ ASSZONY, *balról belép*: Az örök szeretetre kérem kegyelmeteket, vezessenek a fejedelem elé.

PAP: Mit kíván, asszonyom, a haldoklótól?

ASSZONY: Amit csak ő adhat: áldást egy magyar ifjú fejére.

PAP: A kegyelmed fia?

ASSZONY: A fiam, mert édesanyjaként szeret.

EBECZKY: S minő vérből fakad a fiú, aki méltó Rákóczi áldására?

ASSZONY, *egyszerűen*: Magyary Mihály véréből...

MIND, *a pap kivételével fölzúdulnak*: Az áruló? A hittagadó? A pribék?

TURÓCZY: A becsstelen fényben, gazdaságban ül, míg drága urunk idegenben halódik.

EBECZKY: Mindent elrablott tőlünk. Most még urunk áldását is irigylis?

ASSZONY: Magyary Mihály rég nem él. És utána pusztult egész nemzetsége. Fekete örvényben forgott életük s az örvényből nem volt szabadulás. Mind elpusztultak, csak egy maradt meg nekem. Az én fiam. Anyai szívem nagy félelmében elhoztam őt ide. Mint zarándokok jöttünk a távol napkeletre s Rákóczi csillaga volt vezetőnk. Csak Rákóczi óvhatja meg a fekete örvénytől fiamat, ha áldássá változtatja az átkot.

EBECZKY: Az átkot, amit paripáján ülve mond a férfi, ne változtassa meg kórágýán az aggastyán.

Jávorka, Zay, Pápay, Bornemisza, Debreceni lassú léptekkel kijönnek.

JÁVORKA: Elbucsúzott mindenkitől már. Hajdani vezérei, akik világszerte porladnak sirjukban, most mind ágyához gyülekeztek... A fejedelem utolsó parádét tart a kuruc hadsereg fölött... Látja Bercsényit, Eszterházyt, az Andrássyakat, Forgáchot, Csákyt... Szól Károlyihoz, Vak Bottyánhoz, Czelderhez, Baloghoz... Jó éjszakát Bezerédy s jó éjszakát neked is, Ocskay! Aztán elhallgatott s most magában sír...

MIND, *fojtott hangon, elszörnyűlködve*: Rákóczi sír?

JÁVORKA: A nemzete jövőjét siratja, az örök bolyongást a reménytelen éjszakában.

Mély csend.

MIKES, *kilép a középső ajtón, fojtott hangon szól*: Urunkon szörnyű türelmetlenség vett erőt... Híradást vár Magyarországból... Rámparancsolt, hogy nyissam meg az ajtót a hírhozó előtt... Engedelmeskedem... *Kitárja a külső ajtó szárnyait. A belső ajtó szárnyai, amelyeket jobbról-balról a huszárok strázsálnak, szintén nyitva van-*

nak. A fejedelemhez azonban nem lehet belátni, mivel az ajtónyílást függöny takarja el. A függöny áttetsző és lilaszínű.

AZ ASSZONY: A hírt, amelyet epedve vár, én viszem meg urunknak! Bemegy a szobába. Mikes követi és beteszi maga után a külső ajtót. Mind megdöbbenve tekintenek utána.

EBECZKY: Mi hír jöhet még a reménytelenség honából? Én nem eresztettem volna be.

IFJU, *anyját keresve balról belép*: Édesanyám! Meglátva a bujdosókat, akik most kivétel nélkül mind a kereveten ülnek, könnyed zavarában lekapja süvegét és szerényen szól. Urambátyáim, ugyebár magyarok? Szünet után. Én is magyar vagyok... A nevem Magyary Miska...

A bujdosók, akik eddig sötétben tekintettek rá, elfordítják fejüket.

IFJÚ: Engedelmet kérek, úgy látom, nem való, hogy ide merészkedtem... De csak édesanyámat kerestem... Szomorúan a bal ajtó felé megy.

ZAY: Maradj fiam!

IFJU, *hozzásiet*: Maradok, atyám! Oly szívesen vagyok itt. Nem tudom, kik az urak, de oly ismerős, oly kimondhatatlanul kedves előttem ábrázatuk, mintha őseim arcképsorát látnám... És a bánatuk tisztelettel és fájdalommal tölt el

PAP: Van okuk bánkodni a bujdosóknak.

IFJU, *megrendülten és elragadtatással*: Bujdosók? Kegyelmetek Rákóczi katonái? Tündérálom ez, vagy valóság? Én szemtől-szembe látom őket, a nagyokat, a kicsőket, a szenteket?

ZAY: Hát tudnak nálatok még Rákócziról?

IFJU: Hogy tudnak-e? Istenem, hisz igaz, beszélünk nem szabad róla, de gondolnunk, epednünk és köny-

nyeznünk szabad! Esti homályban, suttogó hangon, az anyánk Rákóczi-ról regél nekünk. Ágyasházunkban néma éjfélnél, leghőbb imánk a bujdosókért szól... És hegyen-völgyön száz monda száll, száz dal zokog és mind a kuruc dicsőségét zengi! Az esti csillag: Rákóczi csillaga. A pusztán járó szél a bujdosók sóhaja... S hol piros virág virít a gyöpon, ott kuruc vitéz paripája lépett egykor.

EBECZKY, *hidegen*: Tudod, fiú, ki volt a nagyapád? ...

IFJÚ, *lehajtja fejét*: Tudom! A fejedelmet akarta szolgálni, de elcsett a dicsőségtől, mert még Trencsén előtt meghalt pestisben.

TÖBBEN, *fejükkel bólintva*: Pestisben!

IFJÚ: Az édesanyám mondta... *Félénken*. Igaz, mások mást mondanak, de nem lehet igaz, hiszen nagyapám magyar volt. Apám is meghalt. Nem ismertem... *Sugárzó arccal*. Lehet, hogy bűn, de én, ha szívem megtelik gyermeki gyöngédséggel, nem nagyapámra gondolok, nem is apámra, hanem Rákóczi fejedelemre. Az ő fenséges arcán látom fajom vonásait! Rákóczi az apám! Az ő tetszésére kívánok élni s halni!

ZAY: Van otthon több ifjú, ki így érez?

IFJÚ: A szíve mélyén mindegyik! Az iskolában Homerost tanuljuk... De a trójai harsonák zaját túlbúgja a tárogatók hangja... Agamemnon a hatalmas Bercsényi... Achillesünk erős Vak Bottyán, Jávorka a mi leleményes Ulissesünk és Balogh Ádám a mi acélszívű Diomedesünk... A mi vérrel tajtékos Szkamandroszunk a Vág folyó, partján örök hírt szereztek Zay, Sibrik, Kőszeghy...

PAP: Akiket emlegetsz: előttük állasz...

IFJÚ: Ők itt? Az éposz hősei? S én együgyű fiú, csak fecsegek s a szemem könnybe lábad... Mit mondjak? Mit tegyek, hogy tetszéstekre legyek? Anyám úgy oktatott, hogy ember előtt ne hajtsak térdet. De most térdre roskadok

a kuruc dicsőség előtt. *Letérdepel.* Kérlek, atyák, fogadjatok szívetekbe. Méltóvá tesz rá egy fogadalom: holtomig a ti szellemetek lesz vezérem.

MIKES, *megjelenik a hátsó ajtóban:* Az úrfi jöjjön be!
IFJÚ: Megfogadtam! *Mikessel el.*

JÁVORKA: Mily különös tapasztalás!

PÁPAY: Az Isten malmaj lassan örölnék, de megőrlik a sziklakövet is.

KÖSZEGHY: A reménytelenség éjjelében halvány csillag fakad.

SIBRIK: Való volna, hogy nagy csatánkat még sem vívtuk hiába?...

DAMÓ: Való, hogy annyi vér és könny nem folyt el semmiért?

EBECZKY: A véreső, a könnyzapor termékennyé tette a szíveket.

TURÓCZY: Hiába irtják, gyomlálják! Nő, érik a vetésünk!

JÁVORKA: S ha megérett, akkor Rákóczi megnyerte nagy csatáját!

ZAY: És szellemünk, mint Csaba vezér fellegen járó hada, diadalmasan vonul a szabadság csarnokába!

BORNEMISZA: Értem, mert érzem: nem veszett el életünk!

Valamennyien fölállottak.

JÁVORKA, *hirtelen rémülettel:* Halljátok? Mi volt ez?

KÖSZEGHY: Jajszót hallottam!

PÁPAY: Én zokogást.

BORNEMISZA: Hallom itt lenn és fönn, mintha tízezer ember fuldokolna könnyeiben.

JÁVORKA: Csendesség! *Mind a hátsó ajtó felé figyelnek.*

MIKES, *külp az ajtón, arca hófehér.* Elvégeztetett minden!

ZAY: Öreg bajtársak, imádkozzunk meghalt fejedelmünkért s beteg hazánkért.

Mikessel együtt kijött a II. és III. csatlós. A csatlósok fölveszik az asztalról az összes gyertyatartókat, mintha a halotthoz akarnák vinni, s hátul elmennek. A színpad homályban marad. Mikes kitárva hagyja a külső ajtót. A belső ajtót, amelyet mindvégig mozdulatlanul strázsál a két vén huszár, akkor még a lilaszínben világító függöny takarja. A függöny akkor nyílik meg, amikor a bujdosók Zay felszólítására térdre ereszkedtek. Mindenki térdepel, csak a két katona áll. A hátsó szobában erős, láthatatlan eredetű világítás mellett látszik Rákóczi. A fejedelem holtan ül karosszékében. Felső testét finom fehér ing takarja, hónaljtól lefelé bíboros fejedelmi palást. Előtte térdepel az asszony s az ifjú. A fejedelem keze áldva pihen még az ifjú fején. Széke mellett kis asztal van. Azon fekszik mezítelen pengéjű kardja. A jobb- és baloldali ajtón nesztelen léptekkel néma gyászoló alakok suhannak a szobába. Míg a függöny le nem gördül, mind nagyobb számmal érkeznek. Valamennyien térdre ereszkednek.

— Függöny. —

Karolina vagy:
Egy szerentsés flótás

Komédia egy játékban.

Szereplők:

*Herceg Cerigo, generális,
Nyeviczay, bihari prépost,
Nyeviczay, lovas-százados,
Flórián, bécsi pincér,
Wöber, komiszárus,
Bábi, komorna.*

Nyeviczay huszárcapitány legényszállása Bécsben, Mária Terézia korában. Hátul főbejárat, balfelől utcai ablak, jobbról ajtó a hálószobába. A főbejárat egy külső szobába vezet, amelynek szemben lévő ajtaja a lépcsőházba nyílik. (A külső szobában, ha nyitva van a főbejárat, asztalt, két széket, fölötte háromgyertyás kis csillárt látni.) Az ablakfülke igen mély, az ablaknak zárható spalettája van. Az ablak közelében két személyre terített asztalka áll. Csinos terítés, porcellán gyümölcstartó, ezüst, virágdísz stb. A terített asztal mögött íróasztalból rögtönzött tálalóasztal, előre készített tányérok, ételckkel és boros üvegekkel. Balról elől a padlón cilinderalakú ételhordó kosár és egy négyszögű nagy kosár, melyben Flórián az asztalkészletet hozta. Jobbról elől kanapé, két karosszék, kis asztal. Az asztalon kis könyv és sétatábla kidolgozott bika-csők fekszik. A jobboldali hátsó sarokban rézlábakon álló fehér cserépkályha. Hátul balról kis pipagyűjtemény. Jobbról elől szekretár áll a fal mellett, a tetején álló-óra.

A falakon: A Nyeviczay-család nemesi cimere ráámában, egy-két portráit-silhouette, egy francia színnyomat Boucher-genre-ben, végül egy fali fogas, melyen fegyverek lógnak: huszárkard, csákány, buzogány, nagy lovaspisztolyok, huszártársoly.

Korhű, de egyszerű polituros butorzat, aranyozás és selyem nélkül.

Flórián egyedül van a szinen. Az asztalt teríti. Flórián pudreshajat, térdig érő fehér harisnyát, csattos cipőt és sárga nanking-nadrágot visel. Ingujjban van, — az inge bőkarú, — és nagy fehér kötényt visel, mely közvetlenül a hóna alatt van megkötve. Rózsás arcbőre van, gunyoros vágásu orra. Mikor a függöny felgördül, a hálószobából érzelmes fuvolajáték hallatszik. A főbejárat ajtaja nyitva van. A szobában vörhenyes esti fény.

A lépcsőház ajtaja megnyílik, Wöber óvatosan bedugja a fejét.

WÖBER: Pszt, pszt! Flórián!

FLÓRIÁN: Csitt! Az urfi itthon van! Jobbra mutat.

WÖBER, *leveszi a kalapját, a főbejáratig előre sompolyog. Mit mivel?*

FLÓRIÁN: Flótázik.

WÖBER: Beszélnem kell veled, Flórián.

FLÓRIÁN: Vigyázzon a komiszárius úr, az úrfi e momentumban ránk nyíthat!

WÖBER, *bejön*: Amíg szól a flóta, addig nincsen vesze-delem. Wöber rendörkém. Negyven éves ember. A haja hátul fekete szalagsokorral van összekötve, de nem puderes. Sárga arca van, dülledt halszeme, beütött orra. Kissé — de nagyon diszkréten! — rekedt hangon beszélhet. Kopott, bakakék ruhát visel, a kabátja állig be van gombolva. Vastag, sárgás gyapotharisnya. Görcsös botot tart a kezében.

FLÓRIÁN, *óvatosan, hogy a szomszédban meg ne hallják*: A komiszárius úr a kegyelmes herceg dolgát perzekválja?

WÖBER, *piszkos kék cédulát vesz elő*: Azt. A kegyelmes herceg ma reggel befogatott az utihintójába és azt mondta Karolina hercegasszonynak, hogy Prága városába utazik.

FLÓRIÁN: És elutazott?

WÖBER: El — de csak Nuszdorfig, — félóránnyira innét, — most ott rostokol és várja az én hiradásomat.

FLÓRIÁN: Mely furfangos törvetés! És mit mivel Karolina hercegasszony továbbá?

WÖBER: Fél órával később már maga elejébe parancsolta ezt a magyar úrfit, — a lovaskapitányt. *Jobbra int.* — Mi is a neve?

FLÓRIÁN: Nyeviczay... Colomanus de Nyeviczay... Sokáig mulatott a palotában a kapitány úr?

WÖBER: Csak fertály óráig. Biztos, hogy ketten áru-lást szöttek a herceg úr ellen, — de hogy mily módon, azt még nem tudom.

FLÓRIÁN: Én már tudom!

WÖBER: Tudod? Hamar, beszélj, Flórián!

FLÓRIÁN: Eláruljam Nyeviczay urfit?

WÖBER: Tudod: a császári erkölcpolicáj bőven fizet... Eddig is sok szép tallért kerestél már mint quasi besugó.

FLÓRIÁN: Ez azonban extraordinárius eset, mert extra veszedelemmel jár. Nyeviczay kapitány uram vad magyar és ha neszét veszi a besugásomnak, akkor — —. *Jobbra megy, fölveszi a bikacsököket.* Tudja a komiszárius úr, ez micsoda?

WÖBER, *megsuhogtatja*: Kinos szerszám... Erős svungja van...

FLÓRIÁN: Bikacsök. Magyarhonban ezzel osztják az igazságot.

WÖBER: A patvarba!

Herczeg Ferenc: Kilenc egyfelvonásos.

FLÓRIÁN: Éppen ezért csak úgy ártom bele magamat a jó erkölcs dolgába, ha extra salláriumot kapok.

A fuvola elhallgat.

FLÓRIÁN: Hamar — ki innen! A terített asztalhoz ugrik.

WÖBER, *kiugrik a külső szobába és beteszi a főbejárat ajtaját.*

Kis idő múlva a fuvola új nótába kezd.

WÖBER, *óvatosan kinyitja az ajtót, benéz, majd bejön. Hát beszélj, mit tudsz?*

FLÓRIÁN: Nagy dolgot tudok, — de érte száz tallér jár.

WÖBER: Száz tallér! Megháborodtál? Száz tallér!

FLÓRIÁN: Vagy boldog ember leszek a pénzzel — vagy ne szólj szám!

WÖBER: Jól van, — majd kommandállak a kegyelmes hercegnek... Ő dús és bőkezű, — meg fogja adni a száz tallért! De most beszélj!

FLÓRIÁN: Nyeviczay úrfi a hercegasszonytól egyenesen mihozzánk jött, — Müller traktérosoz... Két perszonára való estebédet parancsolt a szállására... Azt mondta: Minden legyen a legfinomabb!

WÖBER: No és aztán?

FLÓRIÁN: Hát nem érti meg, komiszárius úr? Karolina hercegasszony ma estve idejövend.

WÖBER, *a homlokára üt:* Idejövend? Oh, mily asszonyi hamisság!

FLÓRIÁN: Édes bort is parancsolt a kapitány úr, habos tortát, sőt cukedlit!

WÖBER: Cukedlit? Vakmerő dözsölés készül a herceg úr gyalázatjára!

FLÓRIÁN: A huszárját is eltüntette a kapitány úr. Lóra ültette és valamely levéllel elugratta Pozsonyba.

WÖBER: Furfangos magyar!

FLÓRIÁN: Nekem azt parancsolta, hogy nyolc órára készítsék el mindent, aztán hordjam el magam...

WÖBER, *a kék cédulára jegyzett, majd fejére csapja a kalapját*: Most már a hitehagyott hitves és az áruló magyar elveszik méltó büntetésüket!

FLÓRIÁN: Hová megyen, kommiszárius uram?

WÖBER: A sarkon egy lovas kornétás vár... Vele megüzenem a herceg urnak, hogy kilenc órára teremjen itten... Minden elő van készítve: dragonyosok állják körül a házat...

FLÓRIÁN, *kezét dörzsöli*: Tyü, szép spektakulum leszen, ha a kegyelmes úr itt csipi a hűtelen párt! Vaj' miféle sors vár Nyeviczay urfira?

WÖBER: Főbenjáró krimenekben maga a császárné ítélkezik s ha a jó erkölcs veszedelméről van szó, akkor öfelsége nem érti a tréfát. Traun Rudolf grófot három esztendőre Spielberg tömlőcébe zárta, hasonló excesszusa miatt, — pedig az mégis gróf volt — ez a Nyeviczay pedig csak a tőle kurta nemes és ezért kétszeres rigorozitást érdemel a vakmerése... Éjszakai tíz órakor légy a hercegi palotában, Flórián!

FLÓRIÁN: Megkapom ott a száz tallért?

WÖBER: Ha a kegyelmes herceg itt csipendi a hűtelen hitvest, akkor bizton megkapod.

FLÓRIÁN: De ha nem csipendi itt?

WÖBER, *meghökkenve néz rá*: Akkor, úgy taksálom, circiter ötven bot jár ki nekünk, mint alaptalan rágalma-zóknak...

FLÓRIÁN: Ötven bot — együtt kettőnknek?

WÖBER: Ahogy én a herceg kegyelmességét ösmérem: külön-külön!

A fuvola megint elhallgat.

WÖBER, *kiugrik, becsapja a főbejárat ajtaját*.

FLÓRIÁN, az asztal fölé hajlik.

KAPITÁNY, 26 éves ifjú ember, huszár (nem gárdista) uniformisban, a füle fölött vakorcsba font, puderes hajjal, a hálószobából jön, fuvolát hoz a kezében, melyet a bika-csők mellé az asztalra tesz. Mily negligens pincér vagy, Flórián, hogy még sem készültél el dolgozoddal!

FLÓRIÁN: Küss die Hand, Euer Gnaden — már fix und fertig vagyok!

KAPITÁNY: Mindent úgy rendeztél, ahogyan parancsoltam volt?

FLÓRIÁN: A vitéz kapitány úr meg lesz elégedve szolgálatkésztségemmel. Sorra mutatja a tálaton álló fogásokat. Ez straszburgi libamájpástétom! A legfinomabb nyalánkság, kérem! Minden héten kapunk egyet a postakocsival. A mult hetit Kaunitz kancellár úr ette meg egymagában... Tetszett már látni ily habostortát? Kicsi templomformája vagy, a tetején angyalka áll... Az angyalkát nem való megenni, könyörgöm... A habostortát csak nálunk tudják fabrikálni, — nem hiába, hogy Müller úr Bécs város első traktérosa... Ma azt mondta nekem Müller úr: Flórián, estére el fogsz menni Nyeviczay kapitány úr szállására... A kapitány úr ugyan sem nem gróf, sem nem báró, csak köznemes, de herceg Cerigó generális úr kegyence s ezért úgy dukál kiszolgálni, mint egy igazi grófot... Ez cukedli, kérem! Tetszik látni, mely szép tarka papirosba van pakolva? Ezt nagyon szeretik az udvari dámák — hehe!

KAPITÁNY: Jó — csak ne járjon a szád!

FLÓRIÁN: Kérem, ha hallgatni kell, Flórián abban is mester! A szép Traun Rudi grófnál mindig én szolgáltam, ha hölgyek voltak a szállásán... Nem tetszik elhinni, miféle főfő hölgyek jártak hozzája! Udvari dámák. *Súgva.* Még hercegasszony is.

KAPITÁNY, *meghökkenve:* Hercegasszony?

FLÓRIÁN: Ezt a sok kegyet a nagyságos gróf úr mind a flótajátékának köszönhetné... Mert amely gavallér szépen tud flótázni...

KAPITÁNY, *szavába vág*: Hová lett Traun őnagysága azóta?

FLÓRIÁN: Kicsikét lesántult, a vagyona elúszott, maga Spielberg tömlőcében csücsül... hehe!

KAPITÁNY: Hát ezen virág mitől jó?

FLÓRIÁN: Ez már a legújabb módi, könyörgöm! Ha dáma van az asztalnál, akkor jószagu virágot kell eléje rakni, így kívánja a párisi bonusz tónusz!

KAPITÁNY: Mit ki nem eszelnek a pihent fejükkel! *Egy tálat vesz a kezébe.*

FLÓRIÁN: Ez új étékfogás, könyörgöm... a neve: „Mirtílisz álma...” Apró kis kolbászka, Pozsonyban készítk...

KAPITÁNY, *megszagolja, ijedten*: Fokhagymás! Dühösen. Fokhagymás!

FLÓRIÁN, *ijedten*: Nem, nem, az nem lehet! *Megszagolja.* A föld alá süllyedek! Fokhagymás kolbászt adni, midőn főrangú dáma lesz az asztalnál, mely balgaság! Ezt megjelentem Müller úrnak, tudom, lesz nemulass a konyhában!

KAPITÁNY, *hímzett zacskóból pénzt vesz elő*: Ezen fél tallér a tied. Most már mehetsz.

FLÓRIÁN: Küß die Hand, Euer Gnaden!

KAPITÁNY: De még egy szíves szolgálatot várok tőled, Flórián.

FLÓRIÁN: Tessék parancsolni!

KAPITÁNY: Szaladj el az Arany Bárány fogadóba.

FLÓRIÁN: Igenis, szaladok.

KAPITÁNY: Ott keresd meg az én nagybácsimat, Nye.

viczay Boldizsár bihari prépost urat... Kezet kell csókolnod, mert nagyságos úr.

FLÓRIÁN: Tudom én a francia bonusz tónuszt!

KAPITÁNY: Önagysága ma jött meg Biharból.

FLÓRIÁN: Láttam, kérem. Ötlovas hintón jött, három szilvakék huszár állott hátul... Az egész Seilerstrasse összecsozdult, azt hitték, török basa érkezett...

KAPITÁNY: Önagysága üzenetet küldött, hogy menjek hozzája a fogadóba, de ma nem mehetek...

FLÓRIÁN: Persze, a vitéz kapitány úr ma nem mehet! Hogy is mehetne? Hehe!

KAPITÁNY: Azt monddad önagyságának, hogy szolgálatban vagyok...

FLÓRIÁN: Kellemes szolgálatban! Hehe!

KAPITÁNY: Ma nem mehetek, de holnap, holnap délen tiszteletemet teendem...

FLÓRIÁN: Tessék csak rám bízni! Azt mondom önagyságának, hogy el tetszett utazni: igen, így jó lesz! azt mondom: a kegyelmes herceg Cerigó úrral tetszett elutazni — Prágába... És hogy ne is fáradjon ide, mert a vitéz kapitány úr magával vitte a szállás kulcsát... Tessék csak mindent rám bízni!

KAPITÁNY: Jól tudsz hazudni, Flórián.

FLÓRIÁN: A vitéz kapitány úr szolgálatában mindent tudok... Kérem, a hazugság már benne van a féltallérban, amit kaptam volt?

KAPITÁNY, *pénzt ad neki*: Nemi, ezért külön féltallér a járandóságod... Az álló-órát nézi. De most már hordd el magad!

FLÓRIÁN: Előbb még fölrakom ékes művemre a koronát! *Kiszalad a főbejáraton, kis idő múlva mindegyik kezében egy-egy égő karos gyertyatartóval jön vissza. Ünneplésen, sugárzó arccal. Tündéri világ, nemde?*

KAPITÁNY, *őszinte elismeréssel*: Viaszgyertyák? Valóban: Müller úr gondos előrelátása minden dicséretre érdemes!...

FLÓRIÁN, *egyik gyertyatartót a terített asztalra, a másikat a kanapé előtt álló asztalra teszi, a kötényes melléből nagy orvosságot üveget vesz ki, az üveg tüllel van bekötve*: Tessék, spectábilis!

KAPITÁNY: Hát ez mi legyen?

FLÓRIÁN: Rózsavíz... Ezzel spriccelni kell... Jó a pipaszag ellen... *Gyöngéden meglocsolja a kapitányt*. A hölgyet is meg lehet spriccelni, de finoman, gálánsan... *Átadja neki, az ablakhoz megy, beteszi a spalettát*. Bezárom a spalettát, hadd pukkadjon meg a kotnyeles szomszédsasszony! *Karjára kapja az üres két kosarat*. Küss die Hand, Euer Gnaden. *A főbejáraton el, az ajtót beteszi maga után*.

KAPITÁNY: *Utána szól*. Szervusz! *Leül a kanapéra, kezébe veszi a könyvet, lapoz és félhangon olvasni kezd*.

Oh ne fuss előttem, szép Viola virág!
Nem erdei csuda vagyok, ki füvet rág.
Noha, mit tagadjam? bizony csuda vagyok;
Szerelem csudája és monstruma vagyok,
Bizony megváltoztam, mint görög hadnagyok:
De ne félj, ártalmas, nem is fene vagyok.

A főbejáraton kopogás.

KAPITÁNY: Már ő...? *Fölugrik, az ajtóhoz siet, kinyitja; a külső szobában ég a csillár.*

BÁBI, *komorna, kis kosarat hoz*: Bon soir, monsieur!

KAPITÁNY: Kit keressz szép leány?

BÁBI: Kegyelmedet, szép chevalier!

KAPITÁNY: Ki vagy te?

BÁBI, *mosolyogva nézi*: A nevem Bábi, szolgálatjára, hétköznapon egy nagy dáma kicsi komornája vagyok.

KAPITÁNY: Ma ünnepnap vagyon.

BÁBI: Ünnepezen Fortuna asszony fullajtárja vagyok.

KAPITÁNY: Kellemes hivatal. Akkor hát téged sarkon követ a jószerencse?

BÁBI: Sarkon követ, fél óra multán már helyben is lesz... A lépcsőre szolgáló porta legyen akkor nyitva, — csak enyhén betámasztva, — Fortuna istenasszony nem szereti, ha megváratják a küszöbön... *Körülnéz, a terített asztalhoz lép. C'est charmant!* Látom, monsieur már megtanulta, hogyan kell olimpusi látogatókat fogadni... Most már megjövendölöm, hogy a jó szerencse kalászbá fog nőni, az úrból egy nagy herceg adjutánsa, a kis kapitányból ezredes lehet...

KAPITÁNY: Bölcs kis Sybilla, mondd meg azt is, hogyan kell viselkednem, hogy proféciád valóra váljon?

BÁBI: Ékesen fecsegni az asszonyok előtt, okosan hallgatni a férfiak előtt. A kosarából két pezsgős üveget vesz ki, a többi boros üveg mellé állítja. Ezen két földikémet ideoakom, ők is Franciaországban születtek, mint jómagam...

KAPITÁNY: Francia sampányer bor? Ez már teszi!

BÁBI: Istenasszonyoknak vannak apró capriceaik... Maguk nem isznak, de szeretik habos nedűvel följazani a halandók szívet... És most jó étvágyat a szép lakomához! *Meghajlik.*

KAPITÁNY. *erszényéből pénzt vesz:* Egy aranyat a fullajtárnak, és egy csókot a szép leánynak.

BÁBI: Az aranyat köszönettel elfogadom, de csókkal ezúttal nem élek. Ha szabad kérdeznem: hány esztendő, monsieur?

KAPITÁNY: Huszonhat.

BÁBI: Ha monsieur huszonhat éves korában ezredes óhajt lenni, akkor ne kérjen csókot a húszéves lányoktól, hanem tartson ki vitézüil a mitológiai koru istenasszonyok mellett.

KAPITÁNY, *meghökken*: Mitológiai koru? Az isten-asszony, akinek te fullajtára vagy, maga az ifjú tavasz.

BÁBI: Tudom, senki sem tudja úgy, mint magam. Hiszen minden reggel én hordom be boudoirjába a tavaszi zsendülés színeit... *Elveszi az aranyat, keblébe csúsztatja.* Köszönöm! A csókkal jó lesz gazdálkodni... Monsieur karrierje úgy indul, hogy előbb leszen szüikében a csóknak, mint az aranyak. A külső portát nyitva hagyom. *Főbejáraton el, az ajtót nyitva hagyja.*

KAPITÁNY, *egyedül*: Kis francia vípera, hogy tud marni! A rózsavizes üveggel körülloccsolja a szobát, egyszerre az ablak felé fülel. Híntó! Híntó állott meg! *Leteszi az üveget, egy ötlete támad: kecses pózban a kanapéra ül és fuvolázni kezd.*

PRÉPOST, *a reverenda fölött cobolyprémes, piros zsinoros, hosszú, fekete mentét visel, a fején magas cobolykalpagot, egyik kezében díszes fokost, a másikban himzett úticékkert hoz.* Először bedugja a fejét a külső ajtón, azután lábujjhegyen beoson, az örömtől ragyogva, hogy meglepje öccsét.

KAPITÁNY, *észrevette, hogy valaki belépett, de megjátja az elmélyedtet, hogy érdekessé tegye magát.*

PRÉPOST, *a kanapé mögé lép s hangos csókot cuppant a kapitány arcára.*

KAPITÁNY, *gyengéden feléje fordul, megdermed a rémülettől.*

PRÉPOST: Servus humilimus, amice! Haha!

KAPITÁNY, *mintha kísértetet látna: Jaj...! Visszarokad a kanapéra.*

PRÉPOST: Ugy-e, Kálmánka, nem hitted volna, hogy ma még csókot kapsz? Haha!

KAPITÁNY, *fejéhez kap: Jaj —!*

PRÉPOST: Nonono! Ugy látszik, néked megártott a viszontlátás nagy öröme? Sursum corda, fiul! Szép az, ha valaki így szívleli bácsiját, de azért — canis mater! — huszár vagy! *Beszéd közben leteszi a holmiját, a kalpagját és a mentéljét is.*

KAPITÁNY: Flórián — izé — Flórián — hát nem tetszett Flóriánnal beszélni?

PRÉPOST: Semmiféle Flóriánnal nem akadt vala dolgom, amióta nagymisét celebráltam Szent Flórián napján... Hanem hallod, amice, mely város ez a Bécs? Hogyan is engedheté meg a Teremtő irgalmassága, hogy ennyi német éljen egy rakáson?

KAPITÁNY: De hiszen én nem vagyok itt! Nekem el kellett utaznom, — el kellett volna utaznom... Prága városába!

PRÉPOST: Kellett volna, — de nem utaztál vala! Antul jobb! Utcunque res evenerit: ha el is utazandanál, — én most már mindenképpen nálad maradandok kovártélyon, circiter három napig, amíg el nem végezendém dolgaimat.

KAPITÁNY, *megint a kanapéra roskad.*

PRÉPOST: Látod, amice, én nem tudok vendégfogadóban lakni! Nem magyar nemesnek való az! Próbát tettem, de — non potest! Hogy én belefeküdjem egy ágyba, ahol tegnap még holmi széllel bélelt német horkolt: non potest! Eszembe jutott, imhol, itt van Bécs városában az én kedves kis atyámfia, Nyeviczay Kálmánka, — hát őt csak nem sértetem meg avval, hogy elkerülöm úri szállását? Dictum-factum: a lovaimat és a huszáraimat otthagytam a Bárányban, én meg idejövök és nem is megyek innen el, — míg a házigazda engem furkós bottal ki nem ver!

KAPITÁNY, *összeszedi magát:* Szeretett bátyámuram, egy confessióval tartozom nagyságodnak... Én várok valakit, — minden pillanatban jöhet valaki. —

PRÉPOST: Hát csak jöjjön, jöjjön! Én szeretem a társaságot.

KAPITÁNY: De az nem olyasvalaki, akivel nagyságod társaloghatna!

PRÉPOST: Ugyan már no, — nem vagyok én gögös ember! Akinek bejárata van az én kedves Kálmán öcsém szállására, azzal én szívesen parolázok. Dixi!

KAPITÁNY, *magában*: Árvíz — tűzvész — földindulás — ha kigyúlladna a ház!

PRÉPOST, *megpillantja a terített asztalt*: Ohohó! Mit látnak szemeim? Vacsora — két perszónára terítve?... Kálmánka, Kálmánka, nagy kópé vagy te —! Valld bē, te tudtad, hogy én eljövök, te vártál engem! *Élvezettel nézi a fogásokat*. Libamájpástétom, — kappany, — *Gyöngéden* malac feje, — torta! Hanem hát ez sok egy szegény papnak! Az *üvegeket emelgeti*. Refosco, — tokaji, vívát Soroksár! *Megdöbbenve*. Sampányer bor! Te tán görögöt öltél, hogy annyi a pénzed?

KAPITÁNY, *magában*: Megbolondulni, — megbolondulni, — fegyvert fogni, — vágni, — szúrni...

PRÉPOST, *aki elmélyedve nézte a tálakat, most komoly arccal fordul Kapitány felé*: Hanem tudod-e, hogy bűnt követtél el? Mert bűn, ha dőzsölésre csábítod az Ur szolgáját!

KAPITÁNY, *némi haloány reménnyel, hogy megmentheti a vacsorát*: Bűn? Hát ha bűn — —

PRÉPOST: Bűnös vagy, — de javadra frandó, hogy igen meg akarád becsülni a te öreg bácsidat. És aki szeretetből vétkezik, annak az írás szavai szerint meg fog bocsátatni. Ego te abszolvo! És ha már itt a sok Isten áldása, hát üljünk neki, mert mi tagadás benne: olyan éhes vagyok, mint Erdélyben a toportyán féreg... *Keresztet vet, rövid*

áldást mond, azután a boros üveg után nyul. Nunc est bibendum, — evés előtt negyven csepp...

KAPITÁNY, *magában*: Vágni, — szurni, — gyilkolni.

PRÉPOST, *leül*: Hoci csak azt a pástétomot... *Evés közben*. Te, hanem ezt a Bécs városát proxime tüzes kénkö fogja elpusztítani a föld színéről... Mert ami itt folyik, azt nem nézhetik már sokáig a haragos egek... Ma a Bárányban ebédeltem, — marhahúst parancsoltam... Aztán jött a cellarius a táblával... Tudod, mennyit írt a marhahúsert? Hát gondold valami nagyot —! Nem, — nem fogod elhinni! Te: tizenkét krajcárt írt! Tizenkét krajcárt! Én nem vagyok Magyarország legszegényebb papja, — de az ember restelli, hogy ennyit költsön a gyomrára! Hiszen ha így nyúl a drágaság, akkor kérdem: az unokáinktól vajjon mennyit fognak követelni egy porció marhahúsert? Húsharminc krajcárt! *Maga is sokalja, amit mondott*. Na, — annyit talán mégsem... Superlativusban csapong a fantáziám... Hanem most lássuk a híres francia sampányerlét... Ilyet én még sohasem ívék... Mondják: akkorát pukkan, mint egy urnapi mozsár!

Kívül kopogtatás.

KAPITÁNY, *sápadtan fölemelkedik*: Ő az! Itt van!

PRÉPOST: A vendéged? Hát csak hozd be hamar, fiam... Tres faciunt collegium!

KAPITÁNY, *magában*: Megbolondulni! Megbolondulni! *A főbejáraton el, beteszi maga mögött az ajtót.*

PRÉPOST, *egyedül marad, kibontja a pezsgős üveget, miközben a szemével hunyorog, mintha valami nagy exploziótól félne. Láthatóan kellemes csalódást érez, hogy nem pukkant nagyot, de azután meghökkenve félreállítja a habzó üveget s megtörli kezét.*

Kívül valaki haragosan becsap egy ajtót.

KAPITÁNY, *visszajön a főbejáraton, — az ajtót nyitva hagyja. Valami lelki bágyadság van rajta, neki most már minden mindegy. Később bizonyos akasztófahumor vesz erőt rajta.*

PRÉPOST: Ő volt —?

KAPITÁNY: Ő.

PRÉPOST: Mért nem hoztad bé?

KAPITÁNY: Elment, elrohant.

PRÉPOST: Juj, de izgága nép ez a városi! No, de ha elment, majd visszajön máskor.

KAPITÁNY: Ő már nem jön vissza. Soha többet. Soha ebben az életben.

PRÉPOST: Soha?! No, csak circumspecte azokkal a nagy szólásokkal. Soha — örökké, — ti ifjak hamar kimondjátok az ilyet... Hanem most már te is egyél-igyál, amice! Az ember nemcsak szép szóval él.

KAPITÁNY: Igen, most már együnk-igyunk! Tessék mindenből! Malacfeje, — torta, — pástétom! Most már lehet! Sampányert is tessék!

PRÉPOST: Már megdugasztalanítottam a flaskót. Valami baja lehet, mert tajtékot vet!

KAPITÁNY, *tölt:* Tessék!

PRÉPOST: Ez hát a híres, nevezetes frank ital? *Megkóstolja.* Nem helyeslem! Nem melegíti az ember gyomrát, csak csiklándozza léhán... Amice, egy nép, kinek ilyen nemű nemzeti itala van, nem gyarapodhatik az igaz szíveségben! Hoci a hazait, — én már csak a mellett resztálok. Hanem tudod-e, amint így elnézlek ebben a lelketlen nagy városban, félelem és szomorúság fogja el az én rokoni szümet.

KAPITÁNY: Én értem?

PRÉPOST: Én úgy tapasztalom, hogy aki magyar sokáig itt él, annak valahogyan elpárolog a lelke, — animus

exhalavit, — s ha később valamikor hazajő, már csak a maga salakját hozza magával... Úgy kombinálok, nagyon árva vagy te ebben a mennykő nagy városban... Tudod, mi kellene néked? Asszony!

KAPITÁNY: Asszony... *Legyint.* Lehet is!

PRÉPOST: Te persze, mint afféle ifjú legény, még tudatlan vagy asszonyi dolgokban, de én a hivatalomnál fogvást sok mindent kitapasztaltam már a világban, én mondom néked: kaphatsz te, nem kell asszony hiányában szűkölködnöd, csak házasodjál meg!

KAPITÁNY: Tessék?

PRÉPOST: Mert aki nem pap, annak jobb, ha megházasodik. Legyen derék felesége, legyen gyereke, — sok gyereke... *Egy tátra mutat.* Az ott micsoda?

KAPITÁNY, *eléje állítja a tálat:* „Mirtilisz álma“.

PRÉPOST, *derült érdeklődéssel:* Furcsa kis kolbász... Furcsa és kedves... *Megszagolja.* A szaga finom... *Eszik belőle.* Van nálunk Biharban egy nemes hajadon... Csitáry Magduska... Nékem keresztleányom...

KAPITÁNY: Ösmerem... Két évvel ezelőtt nyoszolyaleány volt a Csajághy-lakodalmon...

PRÉPOST: Nohát azóta olyan ékes és lelkes hajadon lett belőle, hogy Szűz Mária betlehemi lakodalmán is nyoszolyaleány lehetne! Tudod, olyan vékony lány, de azért még sem vékony, bizony nem vékony!

KAPITÁNY: Az én istenfélő urambátyám lelkes méltatója az asszonyi szépségnek.

PRÉPOST: Az asszonyi szépség is az Úr dicsőségét hirdeti. A jó Isten azért árasztja el minden tavasszal friss virágokkal és friss hajadonokkal a földet, hogy öröme teljék kedvességükben minden igaz embernek... Utálom az olyan frátert, aki elfordítja sunyi pofáját, mikor az Úristen

remekét látja és aszondja: Apage satanas! *Mérgesen iszik, aztán nyájasan.* Sokat gondol ám rád Magduska.

KAPITÁNY: Ezt meg honnan tudhassa nagyságod?

PRÉPOST: Én vagyok a gyóntatója — ámbátor erről gyónáson kívül is eleget pepeg... *Legyint.* Különben a Magduska gyónása! Afféle tessék-lássék gyónás... Nem is tudja a fehér kis csacsi, mi fán terem a bűn...

Kívül erőlyes kopogás.

KAPITÁNY: Hallja, nagyságod?

PRÉPOST: Hohó! Az iménti visszajött!

KAPITÁNY: Vissza —?

Ujabb kopogás.

PRÉPOST: Igen katonásan jelentkezik! Hát csak nyiss néki ajtót... Én addig magamra venném házi reverendámat, — belemelegedtem a munkába... Hol lehet itt vetkőződni?

KAPITÁNY: A hálósobában!

PRÉPOST, *összeszedi minden holmiját:* Te addig fogadd a vizitádat, — ha azt akarod, hogy kijöjjenek: csak szólj be! *Jobbra el.*

Ujabb kopogás.

KAPITÁNY: Az ajtóhoz rohan, kinyitja, visszahökken, *amint megpillantja a herceget.*

HERCEG, *osztrák tábornoki uniformist visel: hosszú-szárú csizmát, széles aransávos, piros nadrágot, arannyal és piros selyemmel ékesített fehér kabátot, a szíve fölött nagy arany rendjelcsillag van a kabátjára hímezve, a nyakában rendjelkeresztet visel, puderes haja, hosszú copfja van, a kalapján zöld toll, a zsebeiből két lovassági pisztoly rezes agya áll ki. Ingerülten beront, szikrázó szemmel tekint körül. Nem vártál, úgy-e?*

KAPITÁNY: Kegyelmes herceg, — ez valóban váratlan szerencse...

HERCEG: Ne komédiázzunk! Azt hitted, úgy-e, hogy elutaztam?

KAPITÁNY: Azt hittem, Prágába méltóztatott utazni...

HERCEG: Már visszajöttem Prágából! Haha! Visszajöttem, hogy megmondjam neked, te magyar Boccaccio, nem minden házasember olyan tökkel ütött, mint hiszed! *Szimatolva csörtet körül.*

KAPITÁNY, *megérti a helyzetet, pukkadozik a jókedvtől.*

HERCEG, *hirtelen feléje fordul:* Mi az?

KAPITÁNY, *haptákba vágja magát.*

HERCEG: Reszketsz, Nyeviczay?

KAPITÁNY, *kissé gőgösen:* Nem tartja a regulám!

HERCEG: Lesz itt mindjárt fogak csikorgatása! *Megpillantja a terített asztalt, odarohan. Ah!*

KAPITÁNY, *örömében egyet ugrik a herceg háta mögött.*

HERCEG: Ez világos! Egészen világos! Ne is tagadd: te vacsoráztál!

KAPITÁNY: Ez bizony mindennap megesik velem.

HERCEG: És mindig két terítékről szoktál enni? Mi?

KAPITÁNY: Én csak egyről. A másikról a vendégem.

HERCEG: Tehát beismered: vendéged van... Virág, cukedli! Mely kicsapongás! Mit jelent ez?

KAPITÁNY: Azt jelenti, hogy nagyon kedves vendégem van. De szabad alázattal kérdeznem, mért vállat hersegséged?

HERCEG: Birád vagyok!

KAPITÁNY: Birám?

HERCEG: A császárné parancsából!

KAPITÁNY, *kihúzza magát.*

HERCEG: Igazságot fogok tenni, — rettenetes igazságot! Válaszolj a kérdésemre! Hol a vendéged? Látni akarom!

KAPITÁNY: Ebben a pillanatban lehetetlen... visszavonult, egyedül akar lenni...

HERCEG: Nos hát, tudd meg: a házat dragonyosok állják körül, a te vendéged nem vehet egérutat, még ha a kéménybe bújt volna is...

KAPITÁNY: Oda már bajosan férne...

HERCEG, *a hálószoza ajtajára mutat*: Hova nyílik ez az ajtó?

KAPITÁNY: A hálószozába.

HERCEG: Ah! *Odalép.*

KAPITÁNY, *eléje áll*: Alázattal jelentem, kegyelmes herceg, oda most nem lehet bemenni!

HERCEG: Ellenkezni mersz a császárné parancsával, te vakmerő?

KAPITÁNY: Magának a felséges császárnénak sem merném kommandálni, hogy oda most betegye legkegyelmesebb lábát. A vendégem öltözik...

HERCEG, *a pisztolya után kap*: Ha öltözik, akkor előbb vetkőződött!

KAPITÁNY: Kérem, tudja hercegséged, ki a vendégem?

HERCEG: Én ne tudjam? Én ne tudjam?!

KAPITÁNY: Akkor valóban nem értem, miért óhajtja toilette-titkait meglesni... Vendégem nem fürdő Diana, hanem a bihari prépost önagysága...

HERCEG, *kiabál*: Mondd még egyszer!

KAPITÁNY: Egy életem, egy halálom: a prépost úr van benn!

HERCEG: Prépost! Egy prépost van nála! Ő egy préposttal vacsorázott!

KAPITÁNY: Igenis, az én szeretve tisztelt Bódi bátyámmal...

HERCEG: Bódi! azt mondja: Bódi! Az ő szeretve tisztelt bátyja! Egy prépost! Óh, emberi vakmerőség! Óh, halatlán hamisság! Vagy megzavarodott volna szörnyű félelmében? *Megpillantja a fuvolát, egy ötlete támad, fojtott hangon szól.* Fogd azt a flótát!

KAPITÁNY, *nem érti:* A flótát?

HERCEG: A felséges császárné nevében parancsolom! Fogd a flótát és játszáj rajta!

KAPITÁNY, *nem érti:* Játszam rajta?

HERCEG, *szembe ül a hálószoa ajtajával:* Ha játszol, akkor ő odabenn azt fogja hinni, hogy már nincs veszedelem, elmentem... Ki fog jönni... És én élvezni fogom szörnyű meglepetését!

KAPITÁNY: Engedelmeskedem a császári parancsnak! *Meghajlik, mint koncert előtt a művész, leül, keresztbe veti a két lábát, érzelmesen fuvolázni kezd.*

PRÉPOST, *egy idő múlva kidugja a fejét, majd cingulus nélkül, piros kis papi sapkával a feje búbján, óriás tajtékpipából füstölve, nyájás arccal kilép.*

HERCEG, *dermedten, tágranyitott szemekkel ül székeben.*

KAPITÁNY, *egy művészi trillával befejezi játékát, fölkel.*

PRÉPOST, *a herceghez:* Dicsértessék az Ur Jézus!

HERCEG, *fölkel, siri hangon:* Mindörökké, ámen!

KAPITÁNY, *bemutatva:* Engedje meg, kegyelmes herceg úr, hogy prezentálhassam az én jó bácsikámat, Nyeviczay Bódog de Nyevicza és Kricsfalu, bihari prépost uram önagságát... *Préposthoz.* Az én kegyelmes uram, herceg Cerigo della Stradabianca generális uram...

PRÉPOST, *kecses meghajlással:* Nagy tisztesség, igen nagy tisztesség!

HERCEG: A kezét! A kezét! *Hosszan és meghatottan*

nézi Prépostot, majd meleg és gyöngéd hangon szól hozzá.
Nagyságod prépost? Igazán prépost?

PRÉPOST: Igenis, könyörgöm... De zokon ne essék a szavam: a kegyelmes hercegnek olyan megindultnak lenni tetszik látszani?

HERCEG: Hát vannak még prépostok? Vannak még? Én azt hittem: már nincsenek! Azt hittem: csak beszélnek róluk, hírüket költik, — de már nincsenek.

PRÉPOST: Könyörgöm, nálunk otthon igen jól megtermett exemplárok találkoznak!

HERCEG: Ez szép! Ez jó! Boldog vagyok, hogy nagyságod szemébe nézhetek, hogy megszoríthatom kezét.

PRÉPOST: Imhol egy jó keresztény katolikus főúr, aki méltóan megbecsüli az Ur szolgáit...

HERCEG, *tubákos szelencét vesz elő, megkínálja Prépostot, vidáman:* És nagyságtok vacsoráztak itt? Ettek-ittak? Mily szép ez! Mily kedves!

PRÉPOST, *szippant:* Igen, — rogo — kettesben az öcsikémmel... Kedvelem ezt a fiút és hódolattal ajánlom őt hercegséged gráciájába...

HERCEG, *maga is szippant:* Fölösleges, nagyságos uram! Fölösleges őt ajánlani. *Tubákkal kínálja meg Kapitányt is.* Ismerem őt! A katonák gyöngye! Komoly ifjú ember, — nem fecsegő, — tud hallgatni... Ugy-e, Nyevezay fiam, te tudsz hallgatni?

KAPITÁNY, *meghajlik.*

HERCEG: Egy huszárkapitány, aki a prépostbácsijával vacsorázik, — nem hittem volna, hogy ilyesmi előfordul a 18. században! Ez ékes példa a hadseregnek, — erről jelentést fogok tenni a felséges császárnénak!

PRÉPOST: A császárnénak? Óh, te szerencsés flótás!

KAPITÁNY: Hercegséged még nem volt kegyes meg-

mondani, mely üdvös körülménynek köszönhetem magas látogatását.

HERCEG, *kissé elborul*: Igen, — igen! A hitvesem, Karolina hercegné már régebben óhajtotta, hogy deszignáljalak perszonális adjutánsommá... Eddigelé némely impedimentumok voltak, — de ma már nem rekuszálhatom Karolina kívánságát... Holnaptól fogva adjutánsom vagy, — a palotámban lakol...

KAPITÁNY, *örömmel*: A palotában —? *Kihúzza magát.*

PRÉPOST: Szerencsés flótás! Imhol, nemcsak egy glóriózus herceg, de egy magasztos erényű hercegné is istápolja ezen fiút... Fiam, reménylem, sőt elvárom tőled, mint nemes ősök unokájától, hogy buzgó odaadásoddal kiérdemled a fenkölt hercegasszony teljes meglelégedését!

KAPITÁNY: Ami tőlem telik — —

HERCEG: A hitvesem valóban rendkívüli dáma... *Kapitányhoz.* Ő jól ismeri!

KAPITÁNY: Egészen rendkívüli dáma!

HÉRCÉG: Karolinának furorja a betegápolás.

PRÉPOST: A betegápolás? Mely angyali erény!

HERCEG: Ha nem vagyok otthon, — ha mondjuk úton vagyok, — akkor Karolina beteget megy ápolni... Este elmegy és csak reggel tér meg a palotába...

PRÉPOST, *elragadtatással*: Splendidus! Magnificus!

HERCEG: Mindig eltitkolja, hogy mely beteghez megyen... Még előttem is eltitkolja...

PRÉPOST: Gyönyörű! Fenkölt lelke irtózik a fennhéjázó dicsekvéstől! Gyönyörű!

HERCEG: Ma este is elment... Azt hívé, úton vagyok... A francia komornáját ilyenkor előre szokta küldeni az orvossággal...

KAPITÁNY, *ujjával a homlokára bök*, — *eszébe jutott valami*: Egy pohár sampányert, kegyelmes herceg úr? *Három pohárba tölt.*

HERCEG: Köszönöm! *Préposthoz.* Persze, vannak komisz emberek, akik rosszat gondolnak... Besúgók és rágalmazók... *A tekintete már egyszer-kétszer ráesett az asztalon fekvő bikacsőkre, most kezébe veszi s megsuhogtatja.* Igen alkalmas fogása vagy. Ez nem fából való?

KAPITÁNY: Bikából való!

HERCEG: Jó svungja van és nem törik, ugyebár? *Visszateszi az asztalra.*

PRÉPOST: És — rogo Serenissime, — gyakran megy a szentéletű hercegasszony beteget ápolni?

HERCEG: Gyakran. Mult szerdán is volt.

KAPITÁNY, *elszólja magát:* Dehogy, — mult kedden!

HERCEG: Igazad van: kedden is volt, — de nekem is igazam van, mert szerdán is volt!

KAPITÁNY, *dühösen:* Szerdán is? Ejha! Szerdán is!

HERCEG: Ó fáradhatatlan az emberszeretetben. Bámulatos, hogy mit bír el.

KAPITÁNY: És szabad alázattal kérdeznem: régóta ápol már őhercegsége?

HERCEG: Már valami husz esztendő óta... Ugy látszik, időközönként járványok grasszálnak... Tavaly, — te akkor még nem voltál itt, — tavaly is volt járvány...

PRÉPOST: Erős járvány volt?

HERCEG: Nagyon erős! Erősebb, mint a két év előtti.

KAPITÁNY: Kegyelmes uram, — hercegséged jósága fölbátorít egy alázatos kérésre...

HERCEG: Mi az, Nyeviczay? Bátran, fiam!

KAPITÁNY: Hercegséged huszárezrede most Biharba vonul garnizonba... Szeretnék az ezreddel masirozni...

HERCEG: Nem akarsz az én perszonális adjutánsom lenni? Karolinának fájni fogna!

KAPITÁNY: Akad majd helyettesem, aki jobban beválk, mint magam... Tucatjával akad... Én szeretnék a

bácsi önagsága közelében élni... És mi tagadás benne: a szívem is vonz Biharba, — szeretnék házasodni...

PRÉPOST, *örömmel*: Magduska —?

HERCEG: Ha ilyen terveid vannak, — én nem állok a boldogságod útjába... Talán jobb is, ha ott vagy... Eredj Biharba és ha van szavam a Hofkriegsratban, akkor mint alezredes méggy!

KAPITÁNY, *boldogan*: Mint alezredes?

HERCEG: Meg kell becsülni az ilyen komoly ifjut, — aki nem fecseg!

PRÉPOST, *lelkesen*: No hát, könyörgöm alázatosan, én csak egy inci-finci papocska vagyok, az Uristen szegény szolgája, de azért a bihari méneseimből olyan tizenkét csikót pöndöríttek az alezredes öcsém istállójába, hogy azokat a kegyelmes herceg is megnézheti! Ami pedig a zabot illeti: magam leszek a liferáns!

HERCEG, *egy igen nagy órát vesz ki a zsebéből*: Tíz óra, — engem tizkor két ember vár a palotámban... A bikacsököket nézi.

PRÉPOST: Kegyelmes hercegem, én hatvan esztendőben csak egyszer szoktam Bécsbe jönni, — ha szabad följánlanom ezen ritka ocasioból egy hódoló koccantást... Poharat vesz a kezébe.

HERCEG: Szívesen koccantok nagyságoddal! De aztán sietnem kell, — két ember várakozik a palotámban!... *Kezébe veszi a bikacsököket, a kapitányhoz*. Ezt nekem adod? Magammal viszem! *Megsuhintja*.

PRÉPOST, *szónokol*: Emelem ezen szerény poharamat a nyavalyások fáradhatatlan istápolójára, aki üdvöt árasztott rám, rád és rája, — emelem ezen poharamat az illustrissima, serenissima, gloriosa és splendida Karolina hercegasszonyra! Vivát-vivát!

Mialatt isznak, lemegy a

— függöny. —

*Tolnai Gróf Festetics Ella
ő méltóságának*

A holicai Cupido

A Helikoni Emlékünnepre
szerzett vígjáték.

Személyek:

Cupido, pogány isten

Zsófi, tehetős özvegyasszony

Miklós, Párisban tanult porcellánmíves

Színhely: Zsófi lakása

Cupido mint Prológus

*a Mária Terézia-korabeli olasz opera jelmezében — puderes
fiúparóka, selyem tunika, szárnyak, arany íj — a függöny
elé lép:*

Csend, áhitat és figyelem — egy isten lép a halandók
körébe! *Füfel.* Mi az...?! Lázado morgást hallok! „Hogy
Cupido nem isten többé! Cupido csak allegória, porcellán-
festők rózsás agyréme!”

Mely dőre beszéd! Igaz: az alvilág torka, mint óriás
varangyszáj, tizennyolc évszázzal ezelőtt bekapta az Olim-
pust és fényes pereputtyát, de Cupido isten él és élni fog,
míg a világ kereke forogni tud a csillagos országúton.

Minden szerénységem mellett vallom: ha *omegája* nem
is, de *alfája* én vagyok a teremtésnek. Tudós könyvekben
olvasható, hogy Herkules óta hány díjbirkózót vágtam porba
és Jupiter óta hány nagyúr homlokára raktam tulokszarvat.
De ezek régmúlt kázusok és én ma Pannónia dolgában se-
rénykedem. Kedvelem hű magyarimat: ők mindig megadták
Cupidonak, ami Cupidoé, hébe-korba azt is, ami más isten-
ségé. Kún László király a táncomért odavetette koronáját

és büszke Hollós Mátyás úr de szívesen hordta arany rabláncomat. Amióta Zrinyi sasszeméből könyvet sajtolt Viola kegyetlensége; amióta a murányi Vénus soktornyú várával fizetett egy csókomért: azóta pannon földön száz rímesiszár és száz énekes baromfi csacsogja s trillázza Cupido tisztességét. És én, gavallér hálával, minden tavasszal virágsszőnyeggel takarom bé a vén föld rücskös ábrázatját!

Egypár esztendő óta azonban panaszosan nyikorog az idő kerek! Franc földön rebellis jákobinusok oltárt emelének az Észnek — az Észnek s nem a Szívnek! — azóta megvénült a világ s Pannónia siratja a régi jóidőket. Hadban s békében ifjú magyar szélkakasok jártak Párizs városában, ott teliszopták magukat jákobinus vakmeréssel és ma tagadják Cupido hatalmát.

Mert ne higgyétek ám, hogy Párizs a szerelem metropolis! Ott nem istentisztelet, de játék a szerelem, pedig Cupidot mi sem sérti jobban, mint ha egy rangba teszik a boros kancsóval, a kártyával s az agárral.

Külhonból hazajött sihederek rókák lettek magyar ludak közt, darazsak a méhecskék közt. Rouék lettek! A pusztai méncsikó nekirugaszkodott, hogy ő ezentúl már roué lesz. Hallod ezt, Pannónia? Fogd a nagy karikást és csördits a füle közzé!

A példaadás okáért kipányvázok magamnak a léha fal-kából egy magabítt legényt. A kölyök nekiehült a hitszegésnek, mint a bivalybornyú a csalamádénak. Úgy prüszköl a házasságtól, akár az ördög a tömjénfüsttől és hogy jégre vigyen egy együgyü libát, száz logikai cigánykereket hány és akkorát hazudik, mint a Badacsony hegye.

Nos, exemplumot statuálok véle! Annyi idő kell csak hozzá, míg az esperes úr elszívja a délutáni pipáját és én úgy megházásítom, de úgy megházásítom a semmiházit, hogy majdan a hetedik unokája is attúl bömböl.

Ha úri kedvem úgy kívánja,
 Őrjásokat viszek csatába;
 De hogyha fordul a kedvem,
 A szúnyogtáncot vezetem.
 S hogy Gigás harca különb volna
 Mint kicsi szúnyognépem dolga,
 Azt csak a Gigás vallja, nem
 A szúnyog, de én magam sem.
 Ti ott lenn, kicsinyek s nagyok,
 Füleljetek s okuljatok;
 E tréfás játék is elég
 Mutatni Amor erejét.

Gitárzene a függöny mögött.

Most csitt! úgy hallok kezdik már;
 Buzog és forr a mesekút;
 És rókaúrfi körbe jár
 És gágog a szerelmes lúd!

*Cupido eltűnik; a zene Zsófi énekének preludiumába csap át,
 a függöny kettényilik.*

ZSÓFI, gitárral az asztal mellett ül és énekel:

Oh Tihanynak ríjjadó leánya!
 Szállj ki szent hegyed közül,
 Im, kit a sors eddig annyit hánya,
 Partod ellenében ül.
 Itt a halvány holdnak fényén
 Jajgat és sír elpusztult reményén
 Egy magános, árva szív.

Énekközben többször balra sandított; most észrevesz a belépő Miklóst, — megriad, de úgy tesz, mintha nem látná, a második versszakba kezd, a hangja most már remeg az izgalomtól.

Zordon erdők, durva bércek, szirtok!
 Harsogjátok jajjaim!
 Tik talán több érzéssel bírtok,
 Mintsem embertársaim,
 Kik keblekből számkivetnek,
 És magok közt csufra emlegetnek
 Egy szegény boldogtalant.

MIKLÓS, *egy pipirdobozzal a hóna alatt előrelép.*
Brava, bravissima!

ZSÓFI, *fölkel, az asztalra teszi a gitárt:* Jaj — kegyed az? Mely meglepetés! Halálra szégyellem a kontár énekemet!

MIKLÓS: Az ifjasszonynak nincs mit szégyellenie! A mezzovoceja egészen kellemetes.

ZSÓFI: Menjen már — kegyed csak csúfolkodik vélem! Aki mindennapos volt a párizsi operában, annak ugyan el-kényesedett a füledobja.

MIKLÓS: Sokat jártam a párizsi operába, az igaz, habitué voltam, mikor Sèvresben a porcellángyárban praktizáltam. Mert hát művész vagyok és kedvelem a művészeteket. Én akkor a felséges bécsi udvar költségén voltam Sèvresben, tetszik tudni, — a legmagasabb család porcellángyárat chajtana állítani a holcsi majolikakemencék mellé és öfelsége engem ítelt legalkalmasabbnak, hogy kitapasztaljam a francia művészet tudományos mivoltát.

ZSÓFI: Alkalmasabbat bajosan is találhatott volna!

MIKLÓS: Magyarhonban bajosan... De hogy szavamat el ne vétsem: a párizsi opera mostanában nem valami grandiczus... A jó párizsiak ugyan félreverik a harangokat Signora Ancilla kedvéért, de aki a művészet fenekére szokott tekinteni, mint jó magam, az tudja, hogy Signora Ancilla mezzovoceja csak közepes... Nem gondolja az ifjasszony?

ZSÓFI: Még sohasem láttam olasz operát és nem is jártam még túl Pozsony városán...

MIKLÓS: Pozsony nem város, az egy rossz falu. Bécs már város, — még inkább Párizs meg Londony.

ZSÓFI: Hát Londonyban is járt kegyed?

MIKLÓS: Majdnem! Egyszer már úgy volt, hogy megyek, minden el volt már készítve, de aztán közbejött va-

lami... De azt nem tudom ésszel fölfogni, hogyan lehet sokáig Pozsonyban élni.

ZSÓFI: Sok jeles ember él a városban.

MIKLÓS: Pardont kérek! Én egyszer Hárfás árvagyámnál voltam ozsonnán — azokat is jeles embereknek mondják lenni — és a tekintetes asszony mégis a két ujja közé fogta a rántott csirke combját... Hát lehet ott élni?

ZSÓFI, *ártatlanul*: Hát mibe fogta volna?

MIKLÓS, *nem figyel oda, hanem porcellánfigurát pakol ki*: Hoztam valamit az ifjasszonynak, tessék megtekinteni. *Megmutatja a figurát, nagyszerűen*. A holicsei Cupido!

ZSÓFI, *összezsapja a két kezét*: Jaj, beh heles!

MIKLÓS: Én készítettem, mikor megjöttem Sèvresből. Az ilyen műkiesnek nevet szokás adni — példának okáért medici Vénusz, belvederi Apollo, — hát én elneveztem ezt holicsei Cupidonak... Mert ez a szárnyas úrfi, nyíllal a kezében, Cupido isten, közönségesen Ámornak is szokták nevezni... Tessék csak megtekinteni, a rajza milyen tiszta, a színei milyen ragyogók — mi?

ZSÓFI: Csuda ez! Az ember azt hinné: mindjárt enni kér!

MIKLÓS: János Kristóf főherceg úr öfensége is látta és azt mondta: „Der Dingsda ist ja ein veritabler Artist!“ A Dingsda én valék.

ZSÓFI: Azt mondta?

MIKLÓS: Én a holicsei Cupidot most az ifjasszonynak prezentálom.

ZSÓFI, *elálló lélekzettel*: Nekem?!

MIKLÓS: Emlényül. Ezt akkor végeztem el magamban, mikor majálison voltunk a Schneiderbruckon... Tessék a glózkásztenbe tenni és vigyázni, hogy törölgetésnél el ne törjön...

ZSÓFI, *lelkesen*: Mindig magam fogom törölgetni! Óh, nem is tudom, hogyan köszönjem meg, — én igazán nem is vagyok rá méltó...

MIKLÓS: Azt akarom, hogy valami emlénye legyen, ha már nem leszek itt —

ZSÓFI, *elálló lélekzettel*: Hát — hát útra készül kegyed?

MIKLÓS: Őfelsége legmagasabb stipendiumot adományozott nékem a privátsatuljából, hogy menjek Itáliába, az ottani fajánszokat kitapasztalni... Mert ő szent felsége erre engem ítelt a legalkalmasabb művésznek... De most hagyjuk ezt! Talán inkább az éneket folytatná?

ZSÓFI: Nem, nem, — inkább társalkodjunk. Fogjon kegyed helyet, kérem! Mondja el nékem, mivel töltötte elmúlt napjait?

MIKLÓS: Tegnap egész délután megint magamban voltam borús kedvemmel. Hiszen esméri remete naturámat.

ZSÓFI: Lupi bácsi azt ujságolta, hogy a Ramadinernál tetszettek kuglizni és hogy kegyed kilencet ütött egy dobásra!

MIKLÓS: No igen! Én olyankor vagyok leginkább egyedül, ha sok ember nyüzsgő körülöttem. Kérem, miféle emberek a helybéliek? Ki érti meg közülök egy művészlélek vergődéseit?

ZSÓFI: De minek is vergődik kegyed annyit? Nem leli helyét a mi szerény honunkban. Zokon ne essék a szavam: én azt hiszem, kegyedet igen elkényeztették a francia dámák, a márkinék és a hercegnők. Mondja, milyenek is azok a hírhedett párizsi delnők?

MIKLÓS: Mit mondjak? *Némi gondolkodás után*. Hát olyanok — olyanok, mint a párduc.

ZSÓFI, *nagy szemeket mereszt*: Olyan pettyesek?

MIKLÓS, *blazirtan, de elnézően*: Nem pettyesek, de olyan veszedelmesek. Csuda negédesek, közönséges férfi-

ember nem is érheti föl őket ésszel, csak az, aki már kitanulta őket.

ZSÓFI: Azt hiszem, kegyed jól kitanulhatta őket! Persze, mi itthoniak nem állhatjuk a vélek való rivalitást. Minket nem tanítottak arra, hogy veszedelmesek legyünk, csak főzni tanítottak és a házat rendben tartani...

MIKLÓS, *elnézően*: Óh kérem, azért az ifjasszonyban sok a grace és a charme!

ZSÓFI: Nem, kérem, ne vigasztaljon kegyed, én jól tudom, hogy nem vagyok afféle párdúc. De azért tudok hű barátságot tartani. Mi ketten egyszer barátságot fogadtunk egymásnak, — emlékszik kegyed: a holdfényben, a Schneiderbruckon? — ezen a réven just formálok az őszinteségéhez. Én régóta látom, hogy kegyedet titkos búbánat emészt...

MIKLÓS, *bánatos örömmel*: Ezt jól látja az ifjasszony!

ZSÓFI: Sejttem is, mi az oka. Kegyed elhagyta a szívét Párizsban.

MIKLÓS: Nekem már nincs szívem. Az én keblem kriptá.

ZSÓFI: Mondja kegyed: hercegnő volt, avagy márkinő?

MIKLÓS, *tompán*: Az ma már mindegy!

ZSÓFI: És — nagyon szerette?

MIKLÓS: Ahogyan csak egy művész tud szeretni!

ZSÓFI: És ma már vége?

MIKLÓS: Örökre!

ZSÓFI: Csak nem holt meg a márkinő?

MIKLÓS, *némi gondolkodás után*: Igen, — azaz hogy *lékem* megholt...

ZSÓFI: Kérem, kérem kegyedet, mondjon el mindent — úgy szeretném tudni!

MIKLÓS: Nem beszélhetek, a nyelvemre lakatot rak a diszkrécio... Elégedjék meg az ifjasszony ennyivel: az atyafisága, dölyfös nagyurak, lenézték a szegény művészbembert.

ZSÓFI: Kegyedet lenézték? Hát nem is volt azoknak sütnivalójuk! És a márkinő mit tett?

MIKLÓS: Kolostorba zárták és ő engedett a kényszernek és hitvese lőn egy gazdag öreg lovagnak.

ZSÓFI: Nohát tudja, mit mondok? Az a hölgy nem érdekelte meg a kegyed gráciáját és legjobban teszi, ha nagyhamar elfelejti.

MIKLÓS: Tud felejteti egy vérező szív?

ZSÓFI: A hű barátság meggyógyítja a szívsebeket.

MIKLÓS: Halandó asszony nem képes ily csudát művelni, csak a mennybéli angyal.

ZSÓFI: A mi vidékünkön, sajnos, nincsenek angyalok.

MIKLÓS: Vannak! Én legalább esmérek — egyet!

ZSÓFI, *zavarban*: Ha esmér egyet, akkor ajánlom, szóljon neki. Az angyalok mestersége, hogy megváltásák a bűnösöket.

MIKLÓS: Hogy engem megváltson, ahhoz le kellene szállania a gyeheennába, — azt pedig nem szívesen teszi meg egy angyal sem, mert fél, hogy megpörköli a hófehér szárnyát.

ZSÓFI, *lelkesen*: Megteszi! A Megváltó is leszállott a pokolba, hát egy közönséges angyal hogyne tenné meg? *Bizalmasan*. Tudja mit mondok? Házasodjék meg kegyed!

MIKLÓS, *igen kelletlenül*: Megházasodni —? Azt — azt nem lehet!

ZSÓFI, *halkan*: Ha volna a barátnőim közt olyan, aki kedvére való volna... talán az a bizonyos angyal, akiről az imént beszélt... én szívesen bérekommendálom és nem is kell kosártól félnie...

MIKLÓS: Igen ám, csak hogy engem fogadalom tilt el a házasságtól!

ZSÓFI, *rémülten*: Megfogadta, hogy sohasem házasodik?

MIKLÓS: Azt éppen nem... de megfogadtam, hogy csak akkor gondolok házasságra, ha olyan nőt lelek, aki leteszi kedvemért a nagy szerelmi főpróbát.

ZSÓFI: A nagy főpróbát? Mi az a nagy szerelmi próba?

MIKLÓS: Azt nem mondhatom meg!

ZSÓFI: De igen, mondja meg! Kérem kegyedet!

MIKLÓS: Csak olyan nőt vehetek el, aki kész velem hat hétig Itáliában utazni. Ez a főpróba.

ZSÓFI: Itáliában? Postakocsin? De hiszen az igen kellemetes próba!

MIKLÓS: Csakhogy a fogadalmam így szól: az esküvő előtt kell utazni!

ZSÓFI: Az esküvő előtt — ? No hallja kegyed — !

MIKLÓS: Koncedálom, hogy ez fura kázus —.

ZSÓFI: Igen nagyon fura kázus!

MIKLÓS: De én nem is vagyok közönséges ember, én művészvér vagyok és a művész maga szab magának törvényeket... Olyan szívet keresek, amely vissza tudja nékem adni elvesztett hitemet... arra pedig csak az a nő képes, aki mindent föl mer értem áldozni — mindent!

ZSÓFI: Mondja kegyed: gárdedámot lehet vinni?

MIKLÓS: Nem, nem — azt nem! Benne van a fogadalmamban, hogy nem!

ZSÓFI, *elkeseredetten*: Hát muszáj okvetlenül megtartani azt a fogadalmat?

MIKLÓS: Muszáj okvetlenül! Én nem vagyok sem nemes ember, sem katonatiszt, de a becsületem olyan szent mint a Wertheré és inkább a halált, mint a becstelenséget!

ZSÓFI: A hercegprimás úr talán fölmenthetné? A nagynéném fia a hercegprimás udvari papja... vagy talán a bécsi udvar? Ott is volna protekcióm: a kancellár úr titoknoka a megboldogult uram unokafivére...

MIKLÓS: Engem csak a halál menthet föl. Valaha azt hittem, hogy találkozik olyan nő, olyan nemes, áldozatkész, olyan szent nő, olyan angyal, — de ma már magam sem remélek ilyet szemtül-szembe láthatni.

ZSÓFI: Nem, itt helyben aligha fog találkozni... Talán a párisi márkinők közt, — de itt helyben nem igen...

MIKLÓS, *sötétben bámul maga elé, hirtelen fölkel*: Isten áldja, Zsófi... *Észbe kap*. Pardont kérek az ifjasszonytól — kicsúszott a számon... de talán a barátságunk révén nem veszi rossz néven, ha keresztnéven szólítom...

ZSÓFI, *meghatottan*: Csak tessék, ha tetszik!

MIKLÓS: Zsófi — mely édes név!

ZSÓFI, *zavarban*: Mikor jön el kegyed megint?

MIKLÓS: Nem tudom. A búcsúzásom hosszú időre szól. Félévi vakációt vettem és még ma este útra kelek.

ZSÓFI, *ijedten*: Elmegyen —? Hová —?

MIKLÓS: Itáliába!

ZSÓFI, *összezsapja kezét*: Jesszusom!

MIKLÓS, *keserűen*: Egyedül!

ZSÓFI: És félévig nem jő vissza?

MIKLÓS: Lehető, hogy ma utoljára csókolom meg ezt a fehér, jószagú kezét... talán beállok katonának — sokszor gondoltam már erre...

ZSÓFI, *rémülten*: Katonának? Egy *ilyen* ember katonának?

MIKLÓS: A durva muskéta-golyóbis nem kérdi, milyen ember az, akinek keblébe fúródik... De ne beszéljünk erről!

ZSÓFI, *sírva*: Jaj de szerencsétlen vagyok!

MIKLÓS: Isten áldja meg, Zsófi! Ha törülgetés közben a tekintete olykor ráesik a holicsi Cupidora, akkor gondoljon ama távollevőre, aki magát nagyon, nagyon szeretete, mert most e búcsúi pillanatban, bevallhatom, amit

eddig titkolnom kellett: szeretem magát! Olyan hév, olyan maradó szerelemmel, amilyenre csak egy művész szíve képes!

ZSÓFI: És ezt most mondja, mikor elmegyen!

MIKLÓS: Hiszen éreznie kellett, éreznie a gondolataimat, a vágyaimat, melyek éjjel-nappal környül kóvályogtak az ifjasszonyt, mint a lependékek a virágot!

ZSÓFI: Én nem éreztem semmit!

MIKLÓS: Lássá, Zsófi, ez az én végzetem! A boldogság nevet felém és nékem mennem kell — ki az éjszakába, ki vészbe-viharba!

ZSÓFI: De mért kell, mikor nem is kell?

MIKLÓS: A becsület nemtője szólít. Isten áldja, Zsófi! Most már azt is bevallhatom: álmatlan éjszakáimon gyakran azzal kecségtettem enmagamat, hátha az ifjasszony mégis velem jön Itáliába és megtöri az átok súlyát. Hiszen maga oly nemes, oly rendhagyó, oly szent nő!

ZSÓFI: Igen óhajtanék kegyedért nagylelkűséget cselekedni, de ezt nem lehet, nem lehet!

MIKLÓS: Vegye olybá, hogy amit mondok, az egy haldokló ember gyónása... Álmatlan éjszakáimon arra is gondoltam, hogy még csak skandalum sem lenne belőle, ha együtt utaznánk. Itáliában nincsenek magyarok és mi idegen név alatt utaznánk. Külhonban mindenki idegen néven utazik, a legnagyobb uraságok is s ezt inkognitónak hívják.

ZSÓFI: Nem lehet! Hiszen ha valaki keresne a városban, minden kiszülne.

MIKLÓS: Ha a városban keresik, akkor azt fognák linni, hogy a nyitrai tanyáján van... Ha Nyitrában keresendik, akkor ellenben azt fognák hinni, hogy a városban van...

ZSÓFI: Nem — mégsem lehet!

MIKLÓS: Kár! Igazán kár! Most tavasz van — egész Lombardia egy virágos kert — a postakocsi vidáman trombitál a kék ég alatt, a smaragdzöld vizek partján...

ZSÓFI: Istenem, de szép is lehet!

MIKLÓS: Velence! Velence! A borostyános márványpaloták közt titkosan alszik a laguna — a Rialto hídja alatt némán szalad a karcsu gondola, akár a vízi poloska... Azután Róma, az örök, a szent város! Julius Caesar, Cornelius Nepos, a római pápa... Ezer harang ünnepi kondulása köszönt minket... És Nápoly! Óh, bella Napoli! Nápolyt látni és meghalni... A Vezuviusz, Sorrento — és künn, a tündöklő azuros messziségben egy álmokép: Capri szigete!

ZSÓFI: És ha valaki Nyitrából a városba jő és itt keres — akkor mi lesz?

MIKLÓS: Annak azt mondja a hetes, hogy maga Bécsbe ment a körösztyanyjához.

ZSÓFI: Nem, — még sem lehet!

MIKLÓS, *keserűen*: Nem lehet, mert a maga szerelme nem elég ahhoz, hogy áldozni merészeljen. Maga nem száll le a gyeheennába, hogy megváltsa a szegény bűnöst. Félti a hírét, a jó hírét! *Keserűen nevet.* Mert egy művész üdvössége az semmi az ifjasszonynak. De én nem teszek szemrehányást. *Meghatottsággal.* Kivánom, legyen boldog, Zsófi, legyen olyan boldog, amilyen boldogtalan én leszek — és akkor kimondhatatlanul boldog leend!

ZSÓFI, *bőgve*: Hogyan legyek én most már boldog?

MIKLÓS: Isten áldja! Nem fogjuk egymást viszontlátni — soha! Soha, Zsófi! *Az ajtóig megy.* Soha!

ZSÓFI, *kezait tördelve*: Soha!

MIKLÓS, *siri hangon*: Soha!

ZSÓFI: Nem — nem akarom! Ne menjen, Miklós!

MIKLÓS, *sietve visszajön*: Tetszik, kérem —?

ZSÓFI: Én, én —

MIKLÓS, *halkan*: Velem jön?

ZSÓFI, *némán bólint*.

MIKLÓS, *halkan, nagy örömmel*: Itáliába?

ZSÓFI: A világ végire!

MIKLÓS. Zsófi! Édes Zsófi!

ZSÓFI: Nem bánom, akármilyen lesz is belőle. de nem hagyom el magát többet! Én megcselekszem a nagylelkűséget, hogy megváltsam a kegyed lelkét.

MIKLÓS: Ez komoly? Egészen komoly?

ZSÓFI, *bólint*.

MIKLÓS: Jaj de boldog vagyok! Akkor nincs veszteni való időnk. Félóra múlva itt leszek a kocsival!

ZSÓFI: Igen, jöjjön a kocsival, siessen — csak ne legyen időm gondolkozni...

MIKLÓS: Rohanok — maga meg siessen a pakkolással!

ZSÓFI, *kissé kijózanodva*: Juj, — a pakkolással baj tesz! — Én még a cipőmet várom —.

MIKLÓS, *késérően*: A cipőjét? *Haragosan*. A cipellőjét?

ZSÓFI: Bocssásson meg — egy művésznek ez kicsinység, belátom — de a dunai révnél ellopták egyik útládámat — azt, amelyikben minden topánkám és csizmácskáim voltak... a kocsihoz volt kötve és valami akasztani való levágta... nekem most nincs cipőm, csak az, ami lábamon van... még egy papucsom sincs... rendeltem, ígérték is, hogy mára meglesz —

MIKLÓS: Zsófi, Zsófi, az életemről van szó, egy művész üdvösségéről — és maga cipellőkről tud beszélni!

ZSÓFI: Jól van — megyek egy pár topánkában — lesz, ami lesz — megyek pakkolni! *Jobbra elsiet*.

MIKLÓS, *egy pillanatig egyedül marad a színen*: Leend. ami leend — hogy mi leend, nem tudom; reménylem, mulatság leend, — én csak egyet tudok: házasság nem leend!

CUPIDO, *mint suszterinas balról jön; — paróka nélkül, borzas hajjal van, ingújjban, papucsban, köténnyel, szárnnyal a hátán, egy pár női cipőt hoz; fűtyörészve körüljárja az asztalt, majd megáll Miklós előtt.*

MIKLÓS: Nini — a cipellőt hozod?

CUPIDO, *fejével bólint, anélkül, hogy abbahagyná a fűtyülést.*

MIKLÓS: Nagyon várnak már odabenn... *Jobbra mutat.* Mondd csak, a kedvemért nem tudnád abbahagyni a muzsikádat?

CUPIDO, *fejét rázza, tovább fűtyül.*

MIKLÓS: Fantasztikus a szemtelenséged, kölyök, de mivel jókor jöttél és jókedvemben lelsz, a megszolgált nyakleves helyet ezt kapod! *Pénzt ad neki, balra el.*

CUPIDO, *a pénzt nézi, magában:* Két huszas!? Fűh! A purcellánlovag kitőn magáért! Róka komának jó kedve vagyon, ergo rosszul záródik a libaól ajtaja. Némiképpen istennek érezheti magát az ilyen hepciás, mikor kezében tartja egy asszonyi élet sorsát. Majd teszünk róla, hogy pocsétába ne hullassa ezt a forró és ostoba kis életet. Styxre mondom: ennyi gráciát megérdemel tőlem az ifjasszonyka! Megteszem az apjaura kedvéért, aki a maga idejében nagy mézeskalácsos és poéta vala Pozsonyban. Szép kalácsszíveket sütött és szerelmi rigmusokat szerzett rájuk, melyek Ámor hatalmát zengedezték és némineműleg öregbítették híremet. Fordítok egyet az ifjasszony sorsán és ehhez nem kell egyéb, mint ez a topánka. Ha ezt a lábára veszi, akkor mindjárt más szemmel nézi az ő kavalérját. Ne tessék azt hinni, hogy ez valami bűbájos cipő, amit Hekate nénémasszony varázsolt el a pokol konyháján, kénköves tűz mellett! Nem, ilyen ócska praktikával nem él Cupidó! Ez becsületes, keresztyén cipő, kuruc Csahi Mátyás májszter uram varrta a Flórián-utcában és én pity-

kézés közben csentem el a Náci gyerektől. A cipellőnek csak egy pokoli kvalitása vagyon: fél collal kurtább, mint az ifjasszony lába. Újbor kóstolás közben szabta májszter uram és a dikicse nem parézott alkotó elméjének. Ha ezt a cipőt a lábára veszi az ifjasszony, akkor úgy érzi magát, mintha ördögrajkók tüzes fogókkal csipdesnék az ujját. Úgy érzi magát, mintha itáliai útján már elérkezett volna Nápolyba és a Vezuviusz tüzes tölesérében áztatná a hátsó végtagjait. Ha ezt a lábára veszi, akkor jöhet a holicsei művész úr és deklamálhat döglött szívekről és negédes párdúcokról. *Jobbra megy, bekiált.* Kezitesókolom, ifjasszony!

ZSÓFI, *a szin mögött:* Ki az —?

CUPIDO: Csak a suszter!

ZSÓFI, *belép:* Annak is csak a bocsa... No csak hogy elhoztad végre! *Körülszaglász.* Milyen kellemetes szag van itt, — mintha affrózia-vízzel locsolták volna a szobát!

CUPIDO, *magában:* Ez mindjárt megérzi a pecsenye szagát!

ZSÓFI, *meglepetten és örömmel néz Cupido arcába:* Ejnye, te fiú, hol láttalak már? Ez a kedves kis pofa ismerős nékem.

CUPIDO: Álmában láthatott az ifjasszony. Fialat özvegyasszonyok sűrűn szoktak vélem álmodni.

ZSÓFI, *elkomolyodva:* Bolondokat beszélsz! *Szigorúan.* Jó-e a cipő?

CUPIDO: Ez? Remekbe készül! Csuda-cipő! Minden öltése külön-külön mestermű. Ehhez képest a párisi cipellő úgy áll az asszonyság lábán, mint a tót tutajos bocskora.

ZSÓFI, *leül háttal a közönségnek, Cupidó eléje térdel és a következők alatt ráadja a cipőt.* Felpróbálom! Úgy nézem, mintha kurta volna...

CUPIDO: Az nem lehet! Az ifjasszonykának olyan csepp a lába, hogy májszter uram akarva sem szabhatna neki kurta cipőt. Az ifjasszony lába akkora, mint egy rigómadár, nem is számítva a farkát. *Fölkel Zsófi levetett cipőjével a kezében.* Ezt a régít magammal viszem és meglagérozom.

ZSÓFI: Dehogyan viszed! Az is kell nékem!

CUPIDO *megpillantja a figurát az asztalon, megdöbbenve:* Hát ez meg mi az isten csudája?

ZSÓFI: Ez egy nagy műkincs: a holicisi Cupido.

CUPIDO, *izgatottan:* Ez — Cupido? De már ezt kikérném magamnak! Ez egy hízott malac, melyet megkoppasztottak, aztán két tollseprőt dugtak a hátába. Az orrcimpája úgy kunkorodik, mint a csigabiga héja. Aki ezt fabrikálta: ha Isten őt olyannak teremti vala, mint ő szegény Cupidot, akkor ökelmét most pirituszban mutogatják.

ZSÓFI: Nem értesz te ahhoz, kis számár! *Kettőt lép.* Mondom: a cipő szorít!

CUPIDO: Mondom: nem szorít! Majd ha a láb megállapodik és megüledik benne, ha megszokik, fölmelegszik és megkedvesedik, akkor oly szorosan és puhán áll, mint a kajszinbarack héja. *A figurára mutat.* Ki pingálta a malacba ojtott bőregeret?

ZSÓFI: Egy hírhedett nagy művész, te nagy számár!

CUPIDO: Úgy hallám, az ifjasszony apja mézeskalácsos volt Pozsonyban. Styxre esküszöm: ő Michelangelo volt ehhez az istenkáromlóhoz képest... Borravalót különben ne tessenek adni, már adott a fazekas.

ZSÓFI: Miféle fazekas?

CUPIDO, *a figurára mutat:* Ez ni —!

ZSÓFI, *felfortyanva.* Fazekas —? Mondd még egyszer!

CUPIDO, *az asztal mögött:* Mondom is: fazekas — fazekas! Annak is a fuserja!

ZSÓFI: Ezért megtépázlak! *Neki megy.*

CUPIDO: Retirálok — az özvegy istenkáromlásra vete-medik! *A cipővel balra el.*

ZSÓFI, *az ajtóban utána kiált:* Te suszter! Hozd vissza a cipellőmet! Nem hallod —? No nézd — a gézengúz elvág-tatott! De fura! Rózsaszinü por kóvályog a nyomában! *Előrejön.* Most megint csak egy pár topánkám van — pedig ez rossz, szorít, fáj... *Síráshoz közel.* Istenem, mihez kezd-jek most már? *Dühösen.* Deresre kellene huzatni azt a ré-szeges Csahi susztert! *Egyet lép, fölszisszen.* Juj —!

MIKLÓS, *galléros utiköpenyeggel, melyet a vállára drapirozott, balról belép.* Itt vagyok! Egyetlenem! Csilla-gom! Szerelmem! Mindenem! Üdvösségem!

ZSÓFI, *rosszkedvűen:* Jó estét!

MIKLÓS: Elkészült a pakkolással?

ZSÓFI: Nem.

MIKLÓS: Nem —?! Pedig hamarsággal sietnünk kell!

ZSÓFI: Jó, majd sietek — később. *Leül.*

MIKLÓS: Maga leül, üdvösségem?

ZSÓFI: Igen, én leülök.

MIKLÓS: Miért ül le, csillagom?

ZSÓFI: Miért? Az ember le szok ülni. Máskor is szok-tam leülni.

MIKLÓS: Valami baja van, egyetlenem?

ZSÓFI: Semmi!

MIKLÓS: De igen, igen!

ZSÓFI: Mondom, hogy nem!

MIKLÓS: Olyan nervozus maga most! *Vidáman.* Kép-zelje, nagyszerű ötletem támadt! Hogy félrevezessük a sanda gyanut, mesteri cselt eszeltem ki. Előreküldtem a fuvarost a révhez. Mi ketten, mintha csak esti sétánkra indulnánk, külön-külön elmegyünk a révi csárdához.

ZSÓFI: Gyalogszerrel?

MIKLÓS: Gyalogszerrel, hogy félrevezessük a gyanút. Három fértály órai út az egész.

ZSÓFI: Én három fértály órát gyalogoljak?

MIKLÓS: Valami baja van, Zsófi?

ZSÓFI, *idegesen*: Nincs bajom. Mondtam már, nincs.

MIKLÓS, *melegen*: Az arca olyan halavány, a szeme pedig könyves. Mért sírt maga? Mi fáj magának, üdvösségem? Gyónja meg!

ZSÓFI: Ugyan már! Maga nem pap és nékem nincs gyónni valóm.

MIKLÓS: Engem nem téveszt meg — én esmérem a nőket... Magának valamely lelki fájdalma van!

ZSÓFI: Lelki fájdalma, aszondja! Hiszen ha nekem *csak* a lelkem fájna.

MIKLÓS: Én megértem gyengéd lelkének titkos gondolatját. Maga fél a jövődötől, mint a gyermek a setéségtől. Nemde, eltaláltam? Nemde?

ZSÓFI, *készen*: Azt ugyan eltalálta!

MIKLÓS: Nos, a félelme hamarsággal el fog mulni, a lelke fel fog vidulni, mihelyst túl leszünk a hegyeken és benn leszünk a gyönyörű Itáliában. Milyen szép dolgokat fogok magának mutogatni, egyetlenem! Velencében felviszem a nagy Campaniléra, az kérem olyan magas torony, hogy 1357 grádicson kell fölmászni.

ZSÓFI, *ijedten*: Jézus, segíts!

MIKLÓS: Okvetlenül föl kell mennie, ezt nem engedhetem el, mert odafenn csuda szemlegelő táru. Rómában megmutatom magának a Vatikánt. Az olyan nagy, hogy az ember csak megyen, megyen, reggeltől késő estvéig mindig csak megyen és mégsem ér a végire.

ZSÓFI: És reggeltől estvéig *gyalogszerrel* megyen az ember?

MIKLÓS, *érzékenyen*: Azt végre nem kívánhatja az ifjasszony, hogy kétlovas csészán hordjam körül a pápa öszentségének palotáján? Na! *Lenyeli mérgét, nyájasan*. Nápolyban megmásszuk a Vezuviusz-hegyet, ha ugyan nem okádik éppen, — az egy nagy, igen meredek, magos tűzhegy, olyan vad sziklával, hogy nincs is rendes útja...

ZSÓFI: Én nem akarok annyit talpalni!

MIKLÓS, *megdöbbenve*: Nem akar? Miért nem?

ZSÓFI: Mert én özvegyasszony vagyok, nem bakancsos katonal!

MIKLÓS: Zsófi, édes, gondolja meg, hogy most tavasz van Itáliában, egész Lombárdia egyetlen virágzó kert, a postakocsi vidáman trombitál a kék ég alatt —

ZSÓFI, *szavába vág*: Kérem, a smaragdzöld vizeket ne mondja, — elég volt egyszer. És tudja mit mondok? Én egyáltalában nem megyek Itáliába!

MIKLÓS: Nem jön? Zsófi! Életem! Nem jön —?

ZSÓFI: Egyáltalában nem!

MIKLÓS, *fennegetően*: Nem?

ZSÓFI: Nem, nem és nem! *Az asztalra csap*. Nem! Mondjam még? Ha óhajtja, reggelig mondhatom: nem, nem, nem!

MIKLÓS, *befogja a fülét*: Elég —! De ha milliomszor mondja is, én akkor sem hiendem, hogy komolyan mondja. Gondolja meg, miről van szó! Kimenteni egy vergődő művészlelket a hitetlenség gyehegnájából, ez nagy, szent kötelesség!

ZSÓFI: Szent?! Azt mondta: szent? No, barátom, ha ez is szent, akkor igazán nem tudom, mi a céda.

MIKLÓS, *szívén találva*: Céda —? Ezt nem kellett volna mondania, Zsófi, csak ezt nem! Ezt nem érdemlettem meg. Én szeretem magát olyan hév, olyan maradó szerellemmel, amelyre csak az én művészlelkem képes.

ZSÓFI: Ha szeret, akkor mért akar vélem emberek csúfságára egypár cipellővel világgá kucsérozni? Kérte volna meg tisztességgel a kezemet, akkor elkészülhettem volna a stafíringgal és rendes cipellőt is varrathattam volna —.

MIKLÓS: Ne vérezze meg a lelkemet ilyen köznap ki-csinységekkel! Én művész vagyok, — én a művészlelkem törvényeit követem.

ZSÓFI: Boldogult apámuram is művész volt, mégis rendes polgár volt és az ország törvényei szerint élt. Juji! *A lábát fájlalja.* Kérem, menjen el! Menjen, mert én most — én most egyedül kell legyek!

MIKLÓS: Nem hagyhatom magára! Lelki förgeteg dúl magában, keserű lelki förgeteg és én félttem magát en-magától.

ZSÓFI: Jaj istenem, jaj istenem! *Sirva fakad.*

MIKLÓS, *jóságosan*: Sirjon, Zsófi, szívem, sirja ki magát, az könnyíteni fog a szenvedő lelkén.

ZSÓFI, *kétségbeesetten*: Most megint a szenvedő lelkemmel van baja!

MIKLÓS, *mint fent*: Ha jól kisirta magát, akkor meg fogja érteni, hogy van egy ember, egy művész, aki hiven és gyengéden örködik maga mellett.

ZSÓFI: De ne örködjék mellettem, én nem vagyok sil-bakház, hanem menjen már!

MIKLÓS: Maga rendhagyó nő, Zsófi, igen rendhagyó nő. Azt hittem, úgy keresztül látok magán, mint a kristály-poháron, de most egy uj, egy idegen nővel állok szemben. Az imént még meleg és szelíd volt, most pedig hideg és ha-ragos. Mi történt magával? Nem tudom és maga sem tudja. A szeme is egészen más. Az előbb bársonyos barna volt, most ellenben éjsötét és apró kis aranyvillámok cikáznak a szem-bogarán. A hajának is egészen más színe lett. A maga lelké-ben titkok vannak, mélységek és örvények és viharok. Maga

észbontó nő, Zsófi. Ilyen nőt én még sohasem láttam. A maga lelke olyan bonyodalmas és szövevényes, mint egy gordiusi csomag. Maga egy megfejthetetlen női rébusz, egy rejtelmes svinx. Magában két asszonyi lélek lakozik. Az egyik szelíd, mint a fehér bárány, a másik veszedelmes, mint a párduc.

ZSÓFI: Jaj, ne locsogjon már annyi sületlenséget össze-vissza!

MIKLÓS: Ez a párduc volt! A párduc felém csapott az éles karmaival! De én nemcsak a báránykát, én a párducot is szeretem magában! Azt talán még jobban.

ZSÓFI: Nem lehet lerázni! Nem lehet — nem lehet!

MIKLÓS: Zsófi, ne üzzön az örülésbe! Nem fél a késői bánattól, ha majdan esetleg úgy jár vélem, mint Lotte járt Wertherrel? Tudja, mit tőn Werther?

ZSÓFI: Honnan tudnám, mikor soha nem esmértem?!

MIKLÓS: Werther a halálba ment!

ZSÓFI: Már megint a halál! Mindig a böcsület, a megörülés, a halál... Férfiember létére nem szégyelli magát, hogy egy magános özvegyasszonynak ilyen veszedelmes dolgokat beszél?

MIKLÓS: Én nemcsak beszélek, én meg is teszem. Nem hiszi, hogy megteszem?

ZSÓFI: Nem hiszem! Inkább hiszem, hogy a pozsonyi vár fejest ugrik a Dunába!

MIKLÓS: A párduc vérre szomjazik! A párduc életemet kívánja! — És vállalná a felelősséget, hogy a világot meg-rabolja egy ilyen művésztől?

ZSÓFI: Művész? Eddig csak magától hallám, hogy művész!

MIKLÓS, fölényesen, szinte derülten: Van itt egy jeles tanum, aki ugyancsak bizonyítgatja: a holicai Cupido! Az asztalra mutat.

ZSÓFI: A sült malac, a tollseprővel a hátában?

MIKLÓS, *dühösen ráveti magát a porcellánra*: 'Az ifjasszony előtt már semmi se szent? Akkor hát törjön millió darabra életem jeles műve! *Főlemeli, hogy földhöz vágja, aztán meggondolja magát.* Nem, amit János Kristóf úr megdicsért, azt nincs jogom elpusztítani egy negédes hölgy kedvéért! *A dobozba teszi a figurát.* Az ifjasszonynak nincs és soha sem lehet annyi művészeti tudománya, hogy megértse, ki vagyok én!

ZSÓFI: Maga — ? Egy fazekas!

MIKLÓS: Mi — ?!

ZSÓFI: Fazekas!

MIKLÓS: Fazekas? Fazekas? *Keserűen nevet.* Haha! *Balra el a figurával a hóna alatt.*

ZSÓFI, *rögtön leveti a két cipőjét, kéjesen sóhajtot, harisnyában, boldogan, jobbra el.*

CUPIDO, *balról beoson, a cipőt hozza, Miklós után néz.* Holics büszkesége úgy robogott el, mintha tüzes taplót dugtak volna a fülébe. Röptiben egy kampós nyilat eregettem a bordái közé, annak a bizsergését még a lába ujjában is megérzi. Nem lehet ám Cupido egérfogóiból büntetlenül kikapni a szalonnát! Félórát nem adok neki és az úrfi megint itt leszen — ha nem, akkor kontár a nevem, akkor szöggre akasztom az ijamat, muskátlikarót csinállok a nyilamból és beállok noviciusnak a mezitlábás barátokhoz. De most már átadom a békeszerző cipellőket, ezektől az özvegy sárkány megint özvegy báránkává szelidül. *A jobboldali kijáratban, nagyon szerényen.* Kezit csókolom, ifjasszony!

ZSÓFI, *a szín mögött*: Te vagy az, sátán susztere?!

CUPIDO: Meghoztam a régi cipellőt. Finoman meg is lagéroztam. *Beadja a cipőt.*

ZSÓFI HANGJA, *kajánul*: Várj meg künn — kapsz tőlem valamit!

CUPIDO, *magában kissé elszontyolodva*: Isten vagyok, ha nem is mindentudó, de sok mindenfélét tudó és így azt is tudom, mi várakozik reám: egy nyakleves. *Felül az asztalra s a lábát lógatja.*

ZSÓFI, *gyorsan belép és nyakon üti Cupidót*: Ne! Ezzel tartoztam a nervusaimnak!

CUPIDO: Mentsd meg egy vászonceléd üdvösségét és örülj, ha egy pofonnal fizet csak. A cipellővel egy kis tévedés volt, a Klapeczky bárókisasszonyét hoztam ide.

ZSÓFI: Mit — hát a kisasszony lába kisebb volna, mint az enyém?

CUPIDO: A kisasszonyé olyan kicsi, hogy már nem is láb, az már csak nevetség kérem, szégyen, sőt szánalom. Malacláb! Ha a templom előtt mutogatná, alamizsnát vetnének neki, mint a nyomoréknak.

ZSÓFI, *szimatol*: Milyen jó szag van itt megint! Te vagy ilyen jó szagu, kis suszter?

CUPIDO: A csiriztől van ilyen jó szagom. Hanem Csahi majsztromat tesszen megszagolni, annak van csak igazán finom szaga!

ZSÓFI, *egy kis grimaszt csinál*: Bolondot csacsogsz, suszter, hanem azért már nem haragszom reád.

CUPIDO: Mely angyali szív: már megbocsátja, hogy pofon csapott.

ZSÓFI: Rossz kölyök vagy, de kedvellek, bár magam sem tudom, miért. Ki fia vagy te?

CUPIDO: Anyácskám neve Cypria.

ZSÓFI: Te, hisz az cigánynév!

CUPIDO: Akkurátusan eltalálta az ifjasszony: anyám cigányasszony. Olyan szegény .a szegény, hogy ruhára se telik neki. Többnyire anélkül is jár.

ZSÓFI: És apád?

CUPIDO: Sánta kovács — Héfájstosnak hívják.

ZSÓFI: No, ez bolond egy cigánynév! Hanem hallok, cigánypurdének nem is vagy nagyon füstös képül!

CUPIDO: Ezt már sokan mondták nekem, legkivált-képp ifju özvegyasszonyok. Azt hiszem, onnan van, mert a sánta kovács nem is apám nékem.

ZSÓFI, *megrettenve, de érdeklődve*: No, te! Mit mondasz?

CUPIDO: Nincs véle mit dicsekednem, de azért mi tagadás benne: nyalka svalizsértiszt járt a tanyánk körül... Egy báró Áres nevezetű ..

ZSÓFI: Aztán mi lett?

CUPIDO: Skandalum lett és Ömér, az öreg vak muzsikus, nótát is csinált róla.

ZSÓFI: Szép dolgok esnek a cigánysoron!

CUPIDO: Ha én beszélni akarnék — na!

ZSÓFI: Te, az édesanyád, mint afféle cigányasszony, ért-e a szerelmi bűbájhoz?

CUPIDO: Senki úgy, mint ő! Ő a legtudósabb javasasszony és úgy bogozza a szerelmesek dolgát, hogy az már csuda! Egyetmást magam is eltanultam tőle.

ZSÓFI: Most az a kérdés: tudsz-e kártyát vetni?

CUPIDO: A sors nem a kártyafigurákban, hanem az ember lelkében lakozik. A lélek ablaka a szem. Ha erősen belenézek az ifjasszony szemébe, akkor meglátom odabenn a titkos micsodákat, kik a jövőendő szövőszéke mellett ülnek.

ZSÓFI, *lázban*: Nézz a szemembe!

CUPIDO, *két tenyerébe fogja Zsófi arcát*:

Pal — vreme — sukaresz —

Hin — ruka — szelenesz...

ZSÓFI, *megilletődve*: Cigányul van — ?

CUPIDO, *erélyesen*: Pst! *Mintha qyermekverset mondana*:

Mézeskalács-szíved lágy,
Véred fűti édes vágy,
Nincsen benned tettetés,
De az eszed,
Bárhogy veszed,
Hej, az eszed az kevés!

Áll a házhoz öröm, bú,
Békesség és háború,
De a kezdet és a vég,
És az egész mindenség
Kártyádban a fő-atout:
A férfiú, a férfiú!

Pal — vreme — szaporán
Kocog szíved ajtaján,
Kocog már a szerelem.
Édesem:
Akárhogyan kornyikál:
Míg talpon áll
A szerelem:
Nem — nem — nem!

Hin — ruha — szelenezs —
Aki érti, boldog lesz;
Ki nem érti, azért kár,
Jaj de kár
Volna érted,
Ha nem érted, kis számár!

ZSÓFI: Míg talpon áll — a szerelem — nem, nem! Ki érti ezt?

CUPIDO: Jaj de kár — ha nem érted — kis számár!
A belépő Miklós karja alatt kisurran az ajtón.

MIKLÓS, a dobozzal a hóna alatt, virágbokrétával a kezében: Megint itt vagyok!

ZSÓFI, örömmel siet eléje: Miklós! Zavartan megáll.

MIKLÓS: A szerelem áll maga előtt!

ZSÓFI: A szerelem áll —? Nem, nem!

MIKLÓS: Hallani sem akar már szerelemtől?

ZSÓFI: Nem!

MIKLÓS: Erre volt dolgom és gondoltam, ha már erre van dolgom, fölhozom ezt a pár szál virágot. Maga szereti a virágot?

ZSÓFI, ösztönszerűen a virág után nyúl, majd mást gondol: Nem!

MIKLÓS, búsan: Akkor hát kár is volt elhoznom! A virágot az asztalra dobja. Arra is meg akartam kérni, tartsa meg mégis a holicsi Cupidot. Ha nem is műkincs, merem mondani, hogy becsületes munka. Nekem utaznom kell, nem vihetem magammal és ha megengedné, itt hagynám.

ZSÓFI: Nem, nem akarom!

MIKLÓS: Szóval: semmit sem akar, ami rám emlékeztetné?

ZSÓFI: Nem — semmit!

MIKLÓS: Maga erős karakter, tud felejtetni, ha akar. Már nem is szeret, úgy-e?

ZSÓFI, küzködés után: Nem!

MIKLÓS: Talán nem is szeretett soha?

ZSÓFI: Nem — soha!

MIKLÓS, tompán: Akkor itt nincs semmi keresni valóm. Mehetek.

ZSÓFI, ijedten: Elmegyen —?

MIKLÓS, mohón: Maradjak?

ZSÓFI: Nem — csak menjen!

MIKLÓS: Isten áldja, Zsófi! Azért megengedi, úgy-e, hogy még a keresztnévén hívjam?

ZSÓFI: Nem, nem — mire való az?

MIKLÓS: Isten áldja — ifjasszony! Igaza volt, hogy így bánt el velem, megérdemlettem, — de azért mi tagadás benne: mégis fáj a szívem. Úgy érzem, mintha a szívem közepén repedés volna, mint egy rossz porcellán-tálon. Mert lássa, ifjasszony, én nem vagyok ám selejtes ember. Csak igen megkötyagosodtam volt Páristól... Ott dolgoztunk a

porcellángyárban, összevissza mindenféle nemzetek, csupa fiatalok, pénzünk nem igen volt... nekem honnan is lett volna, mikor édesanyám szegény kamerális özvegyasszony volt Mokrihájon, — sokszor csak sajtot ebédeltünk Sévrésben... *Elérzékenyedik, nem tud tovább beszélni, elfordul, titokban a könnyét törli.*

ZSÓFI, ugyancsak elérzékenyedik, ő is elfordul: Jaj Istenkém!

MIKLÓS, *miután erőt vett magán:* Vasárnap délután mindig a párisi Boisban sétáltunk, az volt a legolcsóbb mulatság, aztán néztük a finom üveghintókat a francia hölgyekkel... Azok persze meg se láttak minket, szegény, kopott éhenkórászokat... Aztán nagy szomjuhosság támadt bennem asszonyok és kalandok után — gondoltam magamban: hiszen csak hazakerüljek, életem én is a világot, most már tudom, mitül döglök a légy, otthon nem ismernek engem, elhiszik, amit mondok — hát majd mondok nekik egyet-mást! — azt gondoltam: én is olyan roué, olyan nőcsábító arszlán leszek... *Megint elfullad a meghatottságtól.* De úgy látszik, nekem nincs hozzávaló tehetségem, maga mindjárt belelátott a kártyáimba... Mert maga, úgy-e, egy szempillantásig nem gondolta komolyan, hogy velem jön Itáliába?

ZSÓFI: Nem, nem — dehogy is!

MIKLÓS: Hiszen ezt tudhattam volna, ha lett volna eszem! Majd — egy ilyen asszony! Az ifjasszony játszott vélem, hogy megbüntessen a magahiúságomért. Játszott vélem, mint a macska — nem! mint a párduc az egérrel! Én pedig, én merő ostobaságból a magam szívét gázoltam a csizmám sarka alá. Mert én soha életemben más nőt nem szerettem, csak magát. Nem is fogok mást szeretni! Maga nekem az asszony, az élet, a szerelem. És most szeretném magamat a földhöz vágni, szeretnék sírni, hogy így

megrontottam minden dolgomat! Nem szólhatna hozzám egy jó szót?

ZSÓFI, magában: „Míg talpon áll — nem, nem, nem!”

MIKLÓS, térdre veti magát: Zsófi, ifjasszony, én úgy szeretem magát — de úgy szeretem!

ZSÓFI: Már nem áll talpon! Már nem! Miklós, kérem, most hamar kérdezzen tőlem valamit!

MIKLÓS, értelmetlenül: Kérdeztek...?

ZSÓFI: Hamar, hamar — mielőtt még talpra áll!

MIKLÓS: Nem akarna talán mégis a feleségem lenni?

ZSÓFI: Igen, igen, igen!

MIKLÓS, fölugrik, karjaiba veszi: Igen...?

ZSÓFI: Hát persze — egyebet sem akarok!

MIKLÓS: Megint szeret?

ZSÓFI: Senki mást, csak magát!

MIKLÓS: De hiszen akkor nincs semmi baj, — akkor minden jól van, — akkor sietek... *Fejét fogja.* Hová is kell sietnem? Persze: A paphoz! A paphoz!

ZSÓFI: Igen, a paphoz!

MIKLÓS: Diszpenzációt szerzek...

ZSÓFI: A nagynéném fia a hercegprimás udvari papja —!

MIKLÓS: Megesküszünk és együtt megyünk Itáliába!

ZSÓFI: Mint férj és feleség — a kék vizekhez, a smaragdzöld ég alatt...

MIKLÓS: Óh Velence, óh Róma, óh bella Napoli!

ZSÓFI: A stafirungóm szinte kész, csak cipellőt kell varratnom, jó kényelmeset, hogy fölmenjünk a nagy toronyra, meg a vatikáni hegyre...

MIKLÓS: És mondja, Zsófi, nem tart engem fazekasnak?

ZSÓFI: Fazekasnak — magát? Azt valami számár

suszter mondta, — de én tudom: Michelangelo volt fazekas és maga a világ legkülönb művésze!

MIKLÓS, *őszinte szerénységgel*: Nem, az nem vagyok... de valami még lehet belőlem! Most már tudom: lesz is! Majd mintázok magának egy Cupidot, egy másikat, az lesz az igazi holicsei Cupido! Most már meg tudom csinálni, a lelkem teli van hittel, szerelemmel és alkotó vágygal. A lelkem teli van olimpusi fénnel és illattal, — érzem Cupido szent közelségét!

ZSÓFI: Én is valami jó szagot érzek!

*Cupido, a Prológus jelmezében, nyugodt mosollyal belép,
a szerelmesek közt áll.*

CUPIDO:

A nóta eddig volt. A folytatás:

Ökörsütés és hordócsapolás

S világos virradtig tartó tánc

Zsófihoz: Ha tudni ennél többet is kívánsz,
Megsúghatom: ha rózsás testet öltnek
Szép álmaid, majd rémesen üvöltnek.
Fiad lesz négy vagy öt, esetleg hat,
Lyány annyi, hogy kifutja a tucát.

Előrelép, a közönséghez szól, szavait gitár kíséri.

Én most már búcsúszom

Tőled, szép Helikon.

A hóra-raj elszállt

És engem erdön-völgyön,

Hyperboreus földön,

— Oh Cupido, oh Cupido! —

Sok millió

Hivem kiált.

Köszöntlek, kardos oroszlán,

Ki őrizéd és védéd

Egy újabb század hajnalán

Helikon örökségét.

Minerva s Mars kegyéből

Nemes borostyán hajt

A házad cimerén,

Az istenek kertjéből
 Arany rózsákat majd
 Ráojtok én,
 Köszöntlek szép virány,
 Tiéd a gráciám
 S mi bennem tündöklő:
 Örökös báj s erő,
 Szent tűzre gyúl
 És csillagzáporképp',
 Oh hélikoní nép,
 Szivedbe húl.
 De néked vajh' mit adjak,
 Oh igricek csapatja,
 Mely annyi holdas éjjel
 Békával, fülmilével
 Dalos versenyre kelve
 Szép híremet növelte?
 Ha majd szerelmi bajba jutsz,
 Kiált nekem, ahogy csak tudsz:
 — Oh Cupido, oh Cupido!—
 S kiránt a protekció.
 Styx zord nevére fogadom:
 A poétát én meghallom
 S ha csak lehet: meghallgatom.

— Fűggöny. —

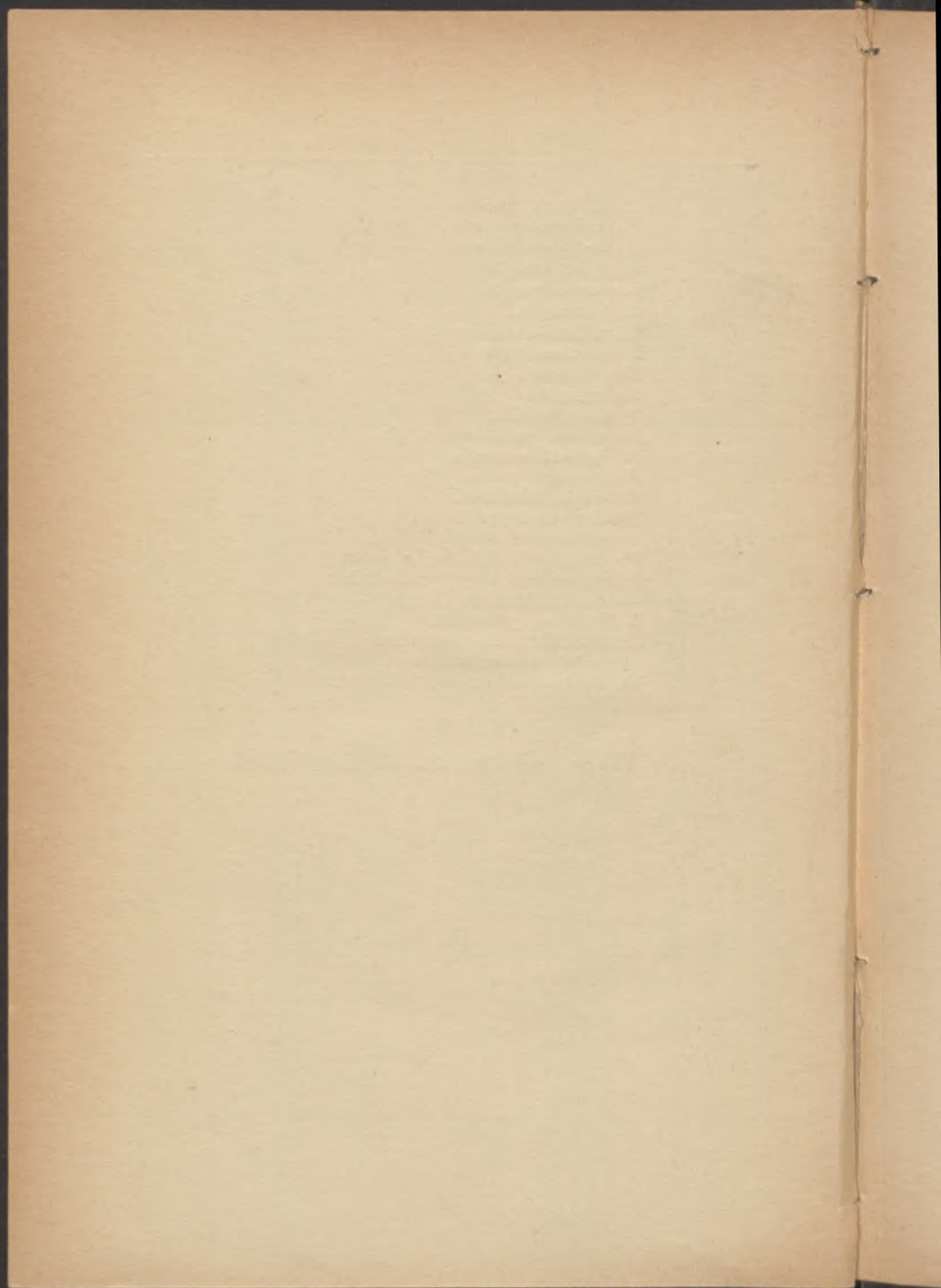
Szinpadok, az ünnepi előadás epilógusa helyett, a következő módosított befejezést használhatják:

Előrelép, a közönséghez szól, szavait gitár kíséri.

Én most már búcsúzom,
 Utamat folytatom;
 A hóra-raj elszállt
 És engem erdőn-völgyön,
 Hyperboreus földön
 — Oh Cupido, oh Cupido! —
 Sok millió
 Hivem kiált.
 Isten hozzád
 Szép ifjúság!
 Mi bennem tündöklő:
 Örökös báj s erő,

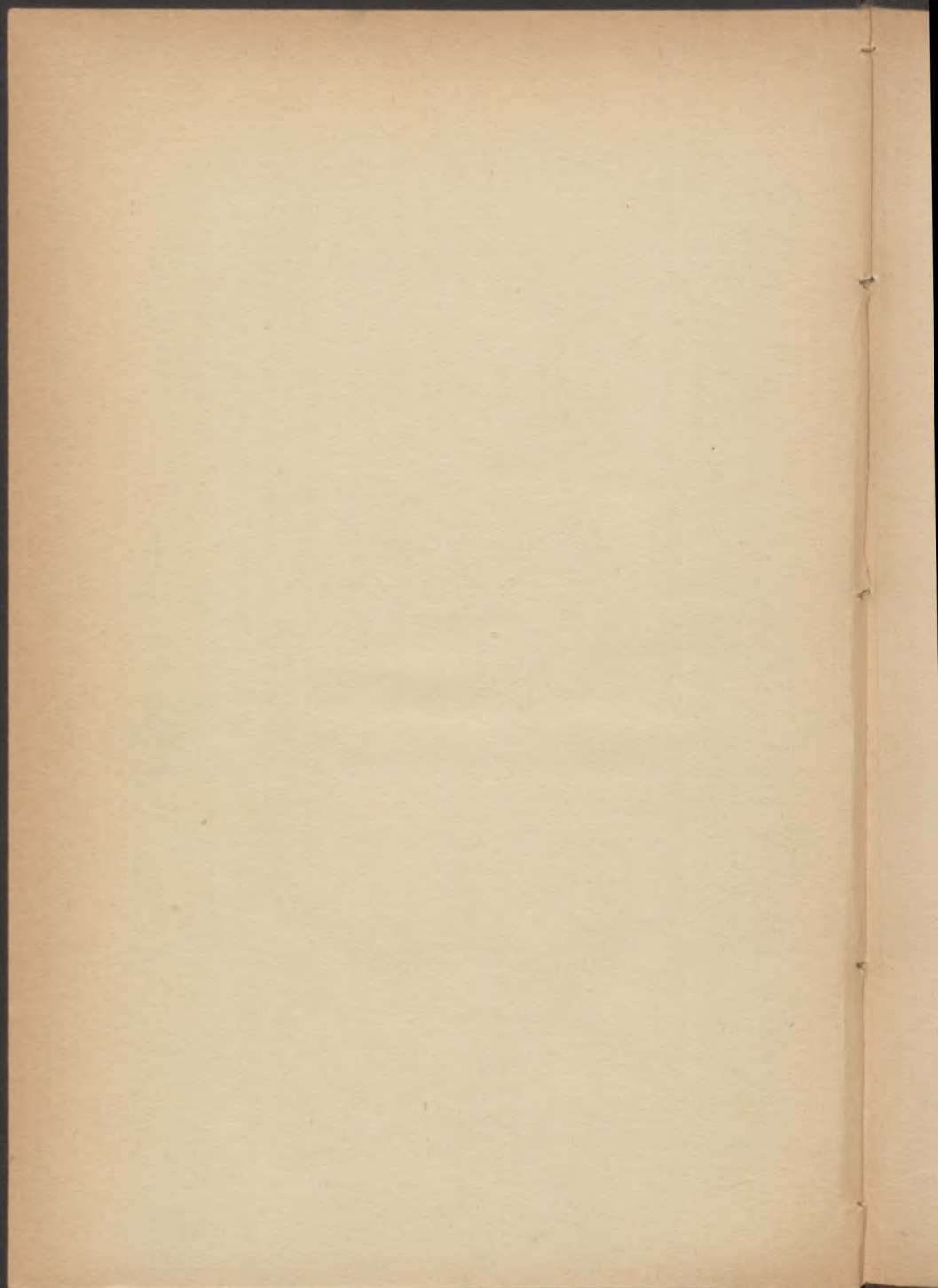
Szent tüzre gyúl
Es csillagzáporképp',
Oh kedves ifjú nép,
Szivedbe húl.
Utadon rózsza nő
Es borostyán,
Szivedben a remény örök,
Es minden lyány
Egy istennő,
Es oroszlán
Minden kölyök.
De néked vajh' mit adjak,
Oh igricek csapatja,
Mely annyi holdas éjjel
Békával, fülmilével
Dalos versenyre kelve,
Szép hiremet nevelte?
Ha majd szerelmi bajba jutsz,
Kiálts nekem, ahogy csak tudsz:
— Oh Cupido, óh Cupido! —
S kiránt a protekció.
Styx zord nevére fogadom:
A poétát én meghallom
Es ha csak lehet: meghallgatom!

— Függöny. —

Baba-hu

Komédia egy felvonásban,
előjátékkal

Az előjáték szereplői:

Meinhart, a színház főrendezője.

Egy színész.

*Meinhart, utcai ruhában, a függöny elé lép. Meghajlik a közönség előtt, bemutatkozik. A színház főrendezője vagyok — talán méltóztatik tudni — és a színházi részvénytársaság elnöke . . . Kissé szokatlan, hogy a pénzember személyesen a lámpák elé lép. Örül, hogy megtalálta ezt a kifejezést. A lámpák elé, melyek a világot jelentik — de kérem, olyan dolog történt ma a színházban, mondhatom, enyhén szólva: gyalázat! Tíz perccel az előadás kezdete előtt a tisztelt tagok kijelentették, hogy ők ma nem játszanak. Sztrájk! Premiernapon, kérem, mikor táblás ház van — nem játszanak! Méltóztatik tudni, mit jelent az nekem? A bizalmiférfiak tárgyalni kezdtek . . . Keserűen. Mert megint bizalmiférfiakkal kell tárgyalni, kérem, annyira vagyunk! Végül megállapodás történt. A megállapodás úgy szól, hogy én tartozom előadás előtt nyilvánosan kijelenteni, hogy mindazért, ami ma a színpadon történik, a színészek nem vállalják a felelősséget, mert ez ellenkezik az ő „művészi meggyőződésükkel“. Na —! *Megvetően vállat von.* Hát kérem, én ezennel loyálisan kijelentem a mélyen tisztelt közönség előtt, hogy igenis én, Meinhart Miksa vállalom a felelősséget, mert az én „művészi meggyőződésem“ elbirja ezt!*

Előadom rövid dióhéjban a differencia okát, ha nem méltóztatik unni. A darab, amelyet ma bemutatni szerencsénk lesz, történelmi színmű, amennyiben a népvándorlás korában játszik, Attila hun király halála után. Mindenki tudja, hogy mikor halt meg a híres Attila, akit a tudomány Isten ostorának bélyegzett. Ő meghalt... *Írásokat vesz ki a zsebéből, cvikkert — nem monoklit — tesz fel, az írásokban keresgél.* 453-ban! Krisztus születése után, tudniillik... Őszintén be kell vallanom, hogy a színműben nem szerepelnek hunok, szó van róluk, de nem lépnek föl — a szerző úgy intézkedett, hogy a cselekmény Alánföldön történik. Az alánok egy harcias nemzet voltak, a hunok szövetségesei, hiszen méltóztatik emlékezni: Alán futása — a katalaunumi csatában még Attila seregében harcoltak, Attila halála után azonban, midőn a hun birodalom felbomlott, *meghatottan*, az alánok nemzete is örökre letűnt a történelem véres színpadjáról. Nos tehát, nekem, midőn a próbák folytak, egy ötletem jött, megengedem, hogy merész ötlet, újítás, quasi reform — tudniillik azt mondtam: játszuk ezt a történelmi darabot mai ruhákban, divatos kosztümökben... Ezért volt a sztrájk, kérem — a tisztelt tagok azt mondták — hát igenis, azt mondták: ez marhaság! *A marhaság szót a szín mögött hárfafutam kíséri.*

MEINHART, *hüvelykujjával a függönyre mutat, keserűen:* Tetszett hallani? Ennyire vagyunk! *A színpaluba kiabál.* Én nem takarékoságból ellenzem a történelmi jelmezeket, hanem elvből. Itt van a költségvetés, kérem, egy pár népvándorlási csizma ma 40.000 koronába kerül — kellett volna negyven pár csizma — azután a kelevézek és a puzdrák, kérem azokat külföldről kell rendelni, ami a mai valuta mellett tekintélyes tétel — de itt nincs szó takarékoságról, mi semmiféle áldozattól nem riadunk

vissza, ha a mi művelt közönségünk úgy kívánja, — itt egy elvről van szó. Egy magasabb művészi elvről. Kifejtem az én reformötletemet, kérem. *Másik írást vesz ki a zsebéből, sűrűn belepillantva folytatja.* Régi tapasztalás, hogy az úgynevezett történelmi jelmezek teljesen meghamisítják a történelmi darabok levegőjét. A szokatlan szabású, rikító színű primitív öltönyök a nézőben állandóan egy rég letűnt kor bangulatát tartják ébren. Azt lehetne mondanunk: a történelmi jelmezek valami dohos, antiquarus levegővel töltik meg a színpadot. Pedig ez teljességgel hamis beállítás, mert a népvándorlás a maga korában nem volt *mult*, hanem *jelen*; nem volt *történelem*, hanem *élet*. Az *akkori* kosztümök modern benyomást tettek az *akkori* emberekre. Ha már most a népvándorlás korát rekonstruálni akarom a modern ember előtt, ha mint *való életet* akarom bemutatni a multat, akkor a célomat úgy fogom leginkább megközelíthetni, ha mellőzöm az avult kosztümöket és divatos ruhákba öltöztetem hőseimet. Ez, kérem, az én reformötletem a történelmi dráma terén. Az irodalomtörténet fogja eldönteni... *A függöny mögé tekint, haragosan polgári nevén nevezi azt a színészt, aki a burgundi őrnagy szerepét játsza,* N. úr kérem, ne integessen a fejével, hanem ha valamit mondani akar, akkor jöjjön ki! Igen, jöjjön ki és ne integessen nekem a fejével, mert az nem *virtus*!

BURGUNDI ŐRNAGY: Én nem integettem, kérem.

MEINHART: Hát kérem, ha valami mondanivalója van, mondja el a mélyen tisztelt publikum előtt, ennyi tisztelettel tartozunk a mi nagyműveltségű közönségünknek!

ŐRNAGY: Én csak kérdezni szeretnék valamit tisztelt elnök úrtól... Ha a rómaiak Mercedes-autón járnak és a burgundok Prince of Wales-cigarettát szívnak, miért kell akkor ezt a darabot a népvándorlás korában játszani?

Sokkal logikusabb és becsületesebb eljárás lett volna, ha a mai korban játszatjuk.

MEINHART: A mai korban? Az képtelenség, mert a darab hősei nem mai emberek, hanem népvándorlaskorabeli jellemek — szóval barbárok.

ÖRNAGY: Hogy volnának barbárok, mikor ön szerint ismerik a modern technika minden vivmányát?

MEINHART: Pardon, pardon, a mai embert a középkortól nem a technika fejlettsége különbözteti meg.

ÖRNAGY: Hát micsoda?

MEINHART: A fejlett kultúra!

ÖRNAGY: És a kultúra micsoda? Nem fejlett technika?

MEINHART: Hogy volna az? Ha a mai szenegál néger autón jár, cigarettázik és gépfegyverrel lő — kulturember ő azért?

ÖRNAGY: Az nem.

MEINHART: No lássa! A kultúra nem a gépekben van, hanem a lelkekben. Maradjunk meg a katonai példa mellett! Mi különbözteti meg, a középkori katonát a maiétól? Hogy nyilzapporral vagy shrapneltűzzel pusztítják-e egymást, az ugyan különbség, de nem lényeges. A döntő különbség nem a harcos felszerelésében, hanem a világfelfogás, az erkölcsi érzület különféleségében, szóval a kulturális nívóban van. A mai katona nem érez személyes gyűlöletet az ellenséges katonával szemben, mert megérti, hogy azt épp oly morális kényszer vitte bele a háborúba, mint őt magát. A mai katona a nőket és a fegyvertelenekeket nem tekinti ellenségnek: ő humánus a legyőzöttekkel szemben és tiszteli a magántulajdont.

ÖRNAGY: Szép, szép, de el fogja nekem hinni a közönség, hogy én, amint itt állok, egy középkori harcos vagyok?

MEINHART: El fogja hinni, ha a színészek magukkal fogják hozni a színpadra a középkort, nem a nadrágjuk szabásában, hanem a lelkük szabásában. Végre is a középkori és a XX. századbeli ember között oly nagy az észbeli és erkölcsi különbség, hogy a művelt színházlátogató egy pillanatig sem lehet tévedésben. Sőt én azt hiszem, ha a mi magasműveltségű közönségünk észre fogja venni, hogy megkapja a középkorból azt, ami a legjellemzőbb és a leglényegesebb: a középkor *lelkét*, akkor szívesen el fogja nekünk engedni az aprólékos külsőségeket. Mert a történelemben és a történelmi színműben is ez a fontos: a lélek — a kor lelke!

ÖRNAGY: Igen, ez fontos — és mindenesetre olcsóbb is, mint a korhű kiállítás.

MEINHART, *paprikásan*: Kikérem magamnak — én nem riadok vissza semmi áldozattól, ha a művelt közönség úgy kívánja. De itt nem olcsóságról, hanem művészi elvről van szó.

ÖRNAGY, *vállat von*: Kérem, ha a publikum ezt beveszi — nekem semmi közöm hozzá. *El.*

MEINHART, *a közönséghez*: Méltóztatott látni? Ennyire vagyunk itt! Kezdik! Volt szerencsém. *El.*

A darab szereplői:

Mára, egy alán vezér özvegge.

Marga, a huga.

A burgundi őrnagy.

A római százados.

A bizanci hadnagy.

Boktán, alán harcos.

Kokó, afrikai zsoldos.

Giuri, kisleány.

Alán gyermekek és fekete zsoldosok.

Színhely: Vidéki urilak udvara. Balra bejárat a lakóházba; jobbra cselédház; hátul kerítés főbejárattal. Mindenütt egyszerűség, csín, tisztaság, sok virág.

Midőn a függöny kettéválik, Boktán, a leszerelt magyar altiszt egyenruhájában, a cselédház előtt ül és eszik. Marga a gyerekekkel foglalkozik.

BOKTÁN: Instálom, a bór elfogyott. Egy csepp sincs már.

MARGA: Most az „Őszi kikirics“-et énekeljük. Vigyázzni, gyerekek!

GYEREKEK *énekelnek:*

Légy üdvöz, jó Természet

Édes szülőanyánk!

Nyájas szerelmed árad

Kikeletkor reánk!

Mi vagyunk a kinyílt föld

Első virágai,

Hozzánk jön a legelső

Szellőcske játszani.

MARGA: Jól ment. Egészen jól ment.

BOKTÁN: Kié ez a sok kis nebuló, instálom?

MARGA: Mind az enyém.

BOKTÁN: Hehe! Hiszen a kisasszonyka még kisasszony! Tudom már: ezek afféle hadiárvák. Ugy tettelt őket összeszedni a falvakban. Sokba kerülhet ezeket etetni? ... Aki ilyen mulatságot megengedhet magának, az nagyon gazdag lehet!

MARGA: Gazdagok nem vagyunk, de amíg nekünk van, addig ezeknek is lesz.

BOKTÁN: Kedves nővére önnagysága a városba ment?

MARGA: Oda.

GIURI: Hintón ment Mára mama, öreg Péter bácsi hajtotta a négy sárgát.

BOKTÁN: Megbízna nagysádkám az öreg Péter kocsisban?

MARGA: Harminc esztendő óta szolgálja a családot.

BOKTÁN: Én nem tudnék benne megbízni — azt hiszem: a nemzetére nézve cincár ember.

MARGA: Szó sincs róla, becsületes hun ember. De ha cincár volna is: a cincárok is emberek.

BOKTÁN: Látszik, hogy nem ismeri őket, nagysádkám. Az a világon a legutolsó csürhe. Gyáva, alattomos és tolvaj. Szembe sohasem fordul. Ha rajtam állana, ahány cincár van, mind kötélre vele!

MARGA: Én azt hiszem, a nép mindenütt egyformán jó és becsületes, csak a vezetői nem azok. Ez a kisfiu is egy cincár ember árvája — jó kis fiú, csak egy nagy hibája van: nem eszi meg a csokoládét!

GIURI: De én megeszem, Marga mama, megeszem!

MARGA: Megeszed? *Megcsókolja.* Jó, majd próbát tesszünk. Most mindenki kap egy pohár édes tejet és egy nagy, nagy darab kalácsot. Mazsolaszőlő is lesz a kalácsban. Aztán légynek ne nézzétek! Az adjutánsom, Giuri velem marad, a többi mehet az öreg Zsuzsi nénihez ... Szakas, indulj! Dîrekció: az ebédlő!

Gyerekek vidám zibongással a házba mennek.

BOKTÁN: Instálom: az öreg Péter kocsison kívül hány férfiember van még a házban?

MARGA: Egy sincs. Aki volt is, mind elment, mikor híre jött, hogy az ellenség meg fogja szállni ezt a vidéket.

BOKTÁN: Nem félnek nagyságtok így egyedül, férfi nélkül?

MARGA: Miért félnénk? Itt békés, istenfélő emberek közt lakunk.

BOKTÁN: A népben sohasem lehet bízni. A mult héten odaát a fekete tanyán megöltek egy magános asszony-ságot.

MARGA: Az ember addig él, amíg meg nem hal.

BOKTÁN: Van sokféle halál... Hát az a bőrkabát ott kié?

MARGA: A sógoromé volt. A nővérem kiakasztotta, hogy szellőzzön. Szegény sógorom elesett a katalaunumi csatában.

BOKTÁN: Homoky kapitány úr — tudom. Magam is ott voltam Katalaunumnál. A csata előtti éjjel kutya hideg volt — a kapitány úr fázott és én megkínáltam a kulacsomból... hazai vörös bor volt benne... jóízűt húzott — sose felejttem el... Ugyan kérem, nem kaphatnék még egyszer ebből a vörösből?

MARGA: Eredj a konyhába, Giuri, ott van még egy fél üveggel.

GIURI: Igen, Marga mama! *El.*

BOKTÁN: Evés után kicsit le fogok pihenni a szénába, a tegnapi mars igen lestrapált... Talán ma is egész éjjel masiroznom kell még... Nem volna kérem egy heverő szivar a háznál? Talán maradt a boldogult Homoky kapitány úr után...

MARGA: A sógorom nem volt dohányos.

BOKTÁN: De mennyi könyvet láttam a házban! Instálom, nem akadna azok közt egy jóféle egyiptomi álmoskönyv?

MARGA: A sógorom csak tudományos munkákat gyűjtött.

BOKTÁN: Hiszen én is tudományos álmoskönyvet gondolok, mert az álmfejtés a legnagyobb emberi tudomány. Azért mondom, mert az étcaka igen rossz álmom volt. Tessék csak idehallgatni! Álmomban egy zöld réten jártam és a réten egy csapat kis birka legelészett. Megolvastam, éppen heten voltak. Hát amint ott járok a réten, egyszerre megbotlottam a saját kardomban, mert huszárkard volt velem — és egész hosszúságomban elvágódtam. És akkor egyszerre csak nekem esett a hét bárány veszett haraggal és akkor látom csak, hogy olyan karmuk nőtt, mint a vadmacskának és olyan foguk, mint a farkasnak.

MARGA: Kellemetlen álom.

BOKTÁN: Ez az álom nem jelenthet jót. Tetszett már ilyet hallani, vagy könyvben olvasni?

MARGA: Még jó, hogy csak álom volt.

GIURI, *behozta a bort, melyet Boktán elé tett*: Tessék, kérem szépen.

BOKTÁN: Becses egészségére, tisztelt nagysádkám! Erről a szép bőrkabátról jut eszembe: a katalaunumi csata előtt kölcsön adtam a bekecsemet boldogult Homoky kapitány úrnak... Kutya hideg étcaka volt és a kapitány úr nagyon fázott. Nem is kaptam többet vissza a bekecsemet, mert a nagyságos kapitány úr másnap hősi halált halt... Ha majd visszajön a nagyságos asszonyka a városból, meg fogom kérni, adja nekem kölcsön a kabátot... Ma éjjel biztosan eső lesz és a bőrkabát nagyon jó viselet esős időben. Ha egyszer megint erre jövök, visszahozom...

Bennem meg lehet bízni, kérem, mert egy alán huszár mindig megtartja a becsületét.

MARGA: A kabátot elviheti. Nővérem különben is azt mondta, adjuk oda valami szegény katonának... Kocsizörgés — hallod, Giuri?

GIURI: Mára mama jön a városból.

MARGA: Szaladj eléje, hamar!

GIURI: Mára mama! *El.*

BOKTÁN: Ez aztán finom uriház. Ez jó kabát! Gavalléros kabát! Hehe, most egész gavallér vagyok... Haj, drága szép nagysádkám, az volna csak a finom állapot, ha még megsajnálna engem egy csók erejéig —

MARGA: Mi az —?

BOKTÁN: Egy icipici csók még nem a világ — jól esnék az én bőjtös huszárszívemnek!

MARGA: Ostoba! Elitta az eszét? Ha nem tud emberseget, akkor hordja el magát tüstént!

BOKTÁN: Így bánik velem, nagysádkám? Így bánik a leszerelt huszárral?

MARGA: Maga nem huszár, hanem paprikajancsi!

BOKTÁN: Nagyon büszke a nagysága. Pedig nem jó büszkének lenni. Magános nőnek nem hoz szerencsét a büszkeség. Meg tetszik majd látni!

MÁRA, *a főbejáraton jön*: Az őrmester még itt van? Az istenért, meneküljön!

BOKTÁN: Menekülni? Ezt a szót nem ismeri az én huszár-ártikulusom.

MÁRA: Ne mókázzon, kérem! Most jövök a városból, a várost már megszállták a szövetségesek.

BOKTÁN: Megszállták?

MÁRA: Rómaiak, burgundiak és bizánciak vonultak a városba... Azt is hallottam, valami katonai misszió fog

kijönni hozzánk... Határmegállapító bizottság... Autón jönnek és minden pillanatban itt lehetnek...

BOKTÁN: Hát csak jőjjenek — lesz rá gondom, hogy illő fogadásban legyen részük!

MÁRA: Az istenért, őrmester, csak nem gondol fegyveres ellenállásra?

BOKTÁN: Tudom, mi a becsület — és most ki fog sülni, ki vagyok én! *El.*

MÁRA: Jézusom, te — ez valami erőszakosságon töri a fejét!

MARGA: Ez? Belebújik az egérlyukba, ha ellenséget lát.

Kívül autótülkölés.

GIURI, *beszalad*: Autómobil! Sok szürke autómobil! Idegen katoná bacsik! Marga mama, löni fognak most?

MARGA: Csak nem félsz, kis csacsi? Azt hiszed, a rómaiak és a burgundiaiak kislányuk ellen hadakoznak? No credj, szólítsd ki a pajtásaidat.

GIURI: Igen, Marga mama! *A házba megy.*

MARGA: Azt mondtad: rómaiak és burgundiaiak?

MÁRA: És bizánciak is. A nagy kulturnemzetek katonái.

MARGA: Ha már így fordult a dolog, akkor örülnünk kell, hogy végre itt vannak. Ők nem mint ellenségek jönnek — hiszen nincs már háború! — hanem, hogy rendet teremtsenek ebben a szerencsétlen országban. És én szívesebben lakom egy római, vagy egy burgundi gentlemannel egy házban, mint ezzel az utálatos Boktánnal.

MÁRA: Magam is azt hiszem, ezentúl csak jobb lehet, mint eddig volt. A nagy háborúban a mi férfaink vitézül és lovagiasan viselkedtek. A győztesek elismeréssel és rokonszenvvel beszélnek az alánokról. Szegény jó uram halála óta ma lesz az első éjszakánk, amikor nyugton alhatunk.

Giuri a gyerekekkel jön; mindenik fehér kis zászlót hoz a kezében.

MARGA: Ide, gyerekek! Szép sorba álljatok!

MÁRA: Igaz — érdekes vendégünk is lesz. A burgundi őrnagy, aki a katonai missziót vezeti, polgári életében színművész.

MARGA: Művész? Óh, akkor nincs okunk félni. A művész mind nemesszívű.

MÁRA: Jönnek! Már itt vannak!

MARGA: Isten bizony, szinte megihlet a gondolat: a nyugati civilizáció lép át a küszöbünkön!

KOKÓ, *fekete katonákkal, lövésre kész puskával beront, kórusba üvöltik*: Baba-hu!

A NŐK ÉS A GYERMEKEK: Jézus Mária!

KOKÓ: Föl a kezekkel — vagy lövünk! Adjátok meg magatokat, vagy lövünk!

MARGA: De mit akar? Hiszen itt senki sem gondol ellenállásra! Itt csupa nő és gyermek van csak!

KOKÓ: Azt mindenki mondhatja! Lehetnek hunok, akik nőknek öltöztek! Lehetnek alánok, akik gyerekeknek öltöztek!

Az őrnagy és a százados belépnek a főbejáraton.

GYEREKEK: Is-ten-hoz-ta!

MÁRA: Isten hozta önöket, uraim. Mi tudjuk: önök nem mint ellenségeink, hanem mint vendégeink jöttek. Ebben a házban csak asszonyok és gyermekek vannak. Megsérténém a keresztény kulturnemzetek katonáit, ha kíméletet kérnék tőlük.

ŐRNAGY: Ezt a házat lefoglalom a határmegállapító bizottság számára.

MÁRA: A vendégszobák rendelkezésre állanak.

ŐRNAGY: Most hat óra van. Két órán belül önök tartoznak a házat elhagyni. Kézipodgyászt vihetnek, egyebet nem.

MARGA: A házat elhagyni? Hova menjünk a gyerekekkel?

ÖRNAGY: Ön hallgasson! Márához. Ön válaszoljon a kérdéseimre. Hány hun katonát rejteget a házban?

MÁRA: Erre nincsenek hunok. Attila király halála után elvonultak mind a hunok. Az egész vidéken csak alánok laknak.

ÖRNAGY: Ön nem mond igazat. Lappang itt egy Péter nevű hun, aki kocsisnak adja ki magát.

MÁRA: Igen, az öreg kocsisunk valóban hun származású — de ő már hetvenöt esztendő.

ÖRNAGY: Ő hadifogoly. Már útban van a kényszermunka-tábor felé.

MARGA: Szegény Péter bácsi.

ÖRNAGY: Most szolgáltatassa át összes fegyvereit. Hol ásták el a géppuskákat és az aknavetőket?

MÁRA: Semmiféle fegyver nincs a háznál!

ÖRNAGY: Megint nem mond igazat! A könyvtárszobában egy csatabárdot rejteget. A kandalló mellett áll.

MÁRA: Arról én nem tudok.

MARGA: Talán a fokos lesz? Tudod, az a régi rézfokos...

MÁRA: Igen, a könyvtárszobában van egy rézfokos... Szaladj, Giuri, hozd ki!

GIURI: Igen, Mára mama! *El.*

*A hadnagy jön, utána 1x, egy sárgabőrű altiszt, térkép-
tokkal a vállán, végül egy altiszt filmgéppel és „Fotografus”
felirással a karszalagján.*

ÖRNAGY: Hadnagy úr, foganatosította a biztonsági rendszabályokat?

HADNAGY: Örnagy úrnak alássan jelentem: az afrikai vadászok beásták magukat a mosókonyhában, a galamb-
ducra pedig gépfegyvert szereltettem.

ÖRNAGY: És a páncélos autók?

HADNAGY: Az autókat az uborkaágyakba vezényeltem, hogy szükség esetén hatásos tűz alá vehessék a tén-istállót.

ÖRNAGY: Köszönöm! Az óvatosság kötelesség, ha ilyen alattomos ellenség földjén tartózkodik az ember. — Kokó káplár!

KOKÓ: Parancs?

ÖRNAGY: Vegye maga mellé a legmegbízhatóbb embereit és nyomuljon be a házba.

KOKÓ: Igenis őrnagy úr!

ÖRNAGY: Ha ellenállásra találna — ön ismeri kötelességét!

KOKÓ: Ismerem kötelességemet! *A feketékhez fanatikusán.* Baba-hu!

A FEKETÉK: Baba-hu!

Kokóval harciasan berontanak a házba.

GIURI, *egy fokost hoz, odaadja az őrnagynak:* Ez az bácsi?

SZÁZADOS: Rohamfegyver.

HADNAGY: A foka talán meg van mérgezve.

ÖRNAGY: Ezt a fegyvert a megsemmisítő bizottság meg fogja semmisíteni.

MÁRA: Szegény jó nagyanyánk sétabotja volt.

ÖRNAGY: Az ön neve Homoky Istvánné. Az ön ura Homoky István százados. Jól van! Most hat óra tíz perc van — hat óra huszonöt perckor itt az udvaron föbe fogják löni az ön urát.

MÁRA: Az én uramat?

ÖRNAGY: Mikor idejöttünk, egy gazember lesből rálétt az autómra. Mindenesetre rejtőző hun volt. Az ön ura a kijelölt tuszok közt van — én tehát falhoz fogom állít-

tatni, — akkor talán megtanulják, mi az, lesből löni a győztes hatalmak tisztjeire. Hol bujkál az ön ura?

MÁRA: Életében az én jó uram sohasem bújt el senki elől.

ÖRNAGY: Hagya a frázisokat! Adja elő az urát!

MÁRA: Nem adhatom elő, ő szegény évekkal ezelőtt hősi halált halt a katalaunumi csatában.

ÖRNAGY: Hősi halált halt? Tiltakozom az ellen, hogy visszaéljen ezzel a szóval! Hősi halált azok szenvedtek, akik a civilizációért harcoltak. A barbárok nem halhatnak hősi halált, ők csak elpusztulnak a mi győzelmes fegyvereink által. Ha az ön ura elpusztult, akkor a sorrendben következő tust fogom falhoz állítani.

IX: Örnagy úrnak jelentem, senki sem lőtt az autónkra.

ÖRNAGY: A magam fülével hallottam a lövést. A robbanás hangja után ítélve: dum-dum golyó volt.

IX: A motor puffogott.

ÖRNAGY: A motor puffogott? Százados úr is úgy tapasztalta, hogy a motor puffogott?

SZÁZADOS: A római császári főparancsnokságtól nyert utasításaim értelmében nem akarok beavatkozni örnagy úr hatáskörébe. De ha ön kérdez, akkor nekem, mint rómainak, férfias nyíltsággal válaszolnom kell: a motor puffogott.

HADNAGY: Igen, a motor puffogott, de azért méltóztassék belátása szerint diszponálni. És ha örnagy úr jónak látja, hogy valakit föbelövessen, a bizanci császári misszió részéről nincs ellene kifogás.

ÖRNAGY: Uraim, Burgundia nevében köszönöm a loyális módot, amellyel önök a szövetséges társ jogait és kötelességeit gyakorolják! Egyelőre felfüggesztem az ítélet végrehajtását, de az első gyanús jelnél kérlelhetetlenül érvényt fogok szerezni a hadi jognak.

A házból néhány lövés és üvegsörömpölés hallatszik.

MARA: Jézus — mi az?

ÖRNAGY: A házban utcai harc folyik!

HADNAGY: Tánkok előre! Tánkok!

A FEKETÉK, *kiözönlenek a házból*: Meghalt a délibáb!
A gonosz tündér meghalt! A sivatag tündére meghalt.

ÖRNAGY: Miféle lövöldözés volt az?

EGYIK FEKETE: Agyonlőttük a délibábot!

ÖRNAGY: A délibábot?

EGYIK FEKETE: Megöltük a sivatag gonosz tündérét,
amely törbe ejti a tikkadt vándort.

ÖRNAGY: Nem értem!

MARGA, *betekint az ajtón*: Belelőttek a nagytükröbe!

EGYIK FEKETE: Belelőttünk a délibádba!

KOKÓ: Ezek ujoncok, nem láttak még tükröt. Hegyi pásztorok, hol láttak volna? Azt hitték, a tükröből ellenséges csapat jön velük szemben...

EGYIK FEKETE, *ütemesen hajlong, hozzá rőfög*: Via tata — via tata — via tata...

FEKETÉK: Via tata — via tata — via tata...

ÖRNAGY: Mit akarnak ezek?

KOKÓ: Hálaadó istentisztelet — a győzelemért, amit a gonosz tükrö-szellemen arattak.

ÖRNAGY: Tartsák meg künn a tedeumot. Uraim, a mai nap az európai civilizációnak emlékezetes diadálnapja és a jelen pillanatnak világtörténelmi súlya van, mert most meg fogjuk állapítani a velünk szövetséges cincár nemzet új országhatárait.

MÁRA: Cincár határ — itt? De hiszen itt nincsenek cincárok! Erre sohasem laktak!

ÖRNAGY: Ezt önök mondják — de mi eléggé ismerjük az alán népszámlálási praktikákat...

MARGA: Ezer év óta mindig alán föld volt!

ÖRNAGY: Ezer év nem szentesítheti a jogtalanságot! A nagy burgundi nemzet nevében üdvözlöm a nagy római és nagy bizánci nemzet katonai képviselőit és felszólítom a bizottság tisztelt előadóját, szíveskedjék előterjesztését megtenni.

SZÁZADOS, *térképet vesz át Ixtől, fölteszi a monokliját:*
Az etnográfiai, geopolitikai, gazdasági és sztratégiai szempontok gondos mérlegelése után van szerencsém javasolni, hogy ezen a szakaszon egészen a Holttengerig a Jordán folyó legyen a határ.

ÖRNAGY: A proposíció elfogadható, a folyóval jó természetes határt nyerünk.

HADNAGY: Ez a határ szinte magától ajánlkozik.

MARGA: De kérem — itt nincs se Holttenger, se Jordán!

ÖRNAGY: Hallgasson! Efféle frázisokkal nem bújhatnak ki a háborúvesztés következményei alól.

SZÁZADOS: Hogy hívják a folyóvizet a part mögött?

MARGA: Az a Sovánka-árok; a tó, amelybe belefolyik, a Schlésinger bérlő halastava.

GIURI: A Jordán Palesztinában van.

SZÁZADOS, *a mappa hátlapját nézi:* Ez tényleg Palesztina. Pardon! Úgy látszik, eltévesztettem. Nem baj! Etnográfiai, gazdasági és sztratégiai szempontok kívánatosá teszik, hogy a Schlésinger-tótól a Sovánka-árok legyen az országhatár.

ÖRNAGY: Az árokkal jó természetes határt nyerünk.

HADNAGY: Ez a határ magától kínálkozik. Kolumbusz tojása!

SZÁZADOS, *Giurihoz:* Ön honnan tudja, hogy a Jordán Palesztinában van? Bizonyára járt már Palesztinában?

GIURI: A földrajzból tanultam.

SZÁZADOS: Mi rómaiak nem foglalkozunk földrajz-

zal. A római birodalom oly nagy, hogy az egészet úgy sem lehet megtanulni, így hát bele sem kezdünk.

ÖRNAGY: Mi burgundiak nem tanuljuk, mi csináljuk a földrajzot!

HADNAGY: Mi bizánciak sajnáljuk rá az időnket, mert mire az ember megtanulná, megint megváltozik az egész.

SZÁZADOS: A halastótól a gémeskútig, onnan a baloldali kapuoszlopig, onnan idáig vonul a határ... *Botjával a főbejáratától a sugólyukig vonást húz.*

MÁRA: Keresztül az én udvaromon?

SZÁZADOS: Ez etnográfiai, gazdasági és sztratégiai okokból feltétlenül szükséges.

HADNAGY: Geopolitikai okokból is szükséges!

MARGA: Ez szörnyűség!

ÖRNAGY: Szörnyűség? Mit akarnak? Hiszen elvesztették a háborút!

Kokó és a feketék fa-bakokat és léceket hoznak, a hadnagy utasítása szerint a lécekkel a színpadot két egyenlő részre osztják, csak elöl, a sugólyuknál hagynak rést, amelyen át a színpadi két oldala között járni lehet.

ÖRNAGY: Ez itt Alánország — ez pedig Nagy-Cincárország. A cincár királyi haderő rögtön átveheti a határ-szolgálatot.

BOKTÁN, *mint cincár százados belép, a régi egyenruhát viseli, hozzá az ajándékba kapott bőrkabátot és valami Alpino-kalapfélélt. Kis zászlót hoz a kezében. Bemutatkozik:* Boktán Hannibál, cincár királyi vezérkari százados.

MÁRA: Micsoda? — Boktán — cincár?

MARGA: Félórával ezelőtt még alán volt!

BOKTÁN: Láthatják, uraim, mennyire el voltunk mi cincárok nyomva, még a nemzetünket is le kellett tagadnunk!

ÖRNAGY: Igen, tudjuk, önök sokat szenvedtek, de méltósággal túrték balsorsukat.

MARGA: A katalaunumi csatában a győztesek ellen harcolt!

BOKTÁN, *nevet*: Ahogyan én harcoltam!

ÖRNAGY: Mi tudjuk: önök a szívük mélyén mindig a mi szövetségeseink voltak. Ahányszor cincár csapatokkal találkoztunk, azok vagy megfutottak, vagy megadták magukat — ezzel nagy szolgálatot tettek nekünk a barbárság elleni küzdelemünkben. *Szónoki hévvel*. Uraim! E történelmi pillanatban üdvözlöm a lovagias cincár nemzetet. Ez az ősrégi, nemes szkytha faj —

MARGA: Szkytha? Hiszen szarmata —!

ÖRNAGY: Szarmata?

BOKTÁN: Igen — ahogy tetszik!

ÖRNAGY, *szónokol*: Ez a nemes szarmata faj hős katonákat, nagy államférfiakat, hirneves tudósokat és művészeket ajándékozott az emberiségnek. Ki ne ismerné például a nagy, a világhírű, *megakad, ujjával csettint, folytatja*, de minek soroljak fel oly neveket, melyeket minden művelt ember ismer? A lovagias cincár nemzet évszázadokon át rabláncokat viselt, de most, ime, ütött a szabadulás büszke órája. *Boktánhoz*. Adja a zászlót! *Kibontja a zászlót, a fotografus felé*. Operatőr! Operatőr! Boldog vagyok, hogy a szabaddá lett föld fölött kitűzhetem Nagy-Cincárország szeplőtlen lobogóját! Burgundia és nagy szövetségesei remélik, hogy a lovagias cincár nemzet meg fogja védeni ezt a zászlót és a zászlóval együtt meg fogja védeni a fejlettebb kultúra és a magasabbrendű erkölcs ideáljait! *Kezet fog Boktánnal*.

SZÁZADOS: Szerencsét kívánok önnek a római császárság nevében, mely mindenkor a népek szabadságáért küzdött! *Kezet fog vele*.

HADNAGY: Üdvözlöm önt Bizánc nevében, amely mindenkor rokonszenvezett a cincárok kulturális törekvéseivel. *Kezet fog vele.*

BOKTÁN, *nagyon meghatottan*: Köszönöm a lovagias cincár nemzet nevében... Nagy megkönnyebbülés az, kérem alássan, ha az ember sokszáz évi elnyomatás után végre mégis felszabadul... Ami pedig a kulturát és a szabadságot illeti, azt csak tessék ránk bízni... Aki itt mukanni mer, arra olyan huszonöt botot verünk rá, hogy nol Órnagy urat arra kérem. szíveskedjék a határt holnapig még az afrikai légióval őriztetni... Az önkénteseink eddig nem akartak bevonulni, de ha majd megtudják, hogy győztünk, akkor rögtön be fognak vonulni.

MÁRA, *Margához*: Vacsorát kell adnunk a kicsinyeknek... *Giurihoz*. Szaladj csak a konyhába.

BOKTÁN, *Giurihoz, aki jobbra akar menni*: Állj! Ez cincár terület!

MÁRA: De hiszen ott van a konyhám, meg a spájzom!

BOKTÁN: Ha cincár területre akar lépni, előbb utlevelet kell szereznie a királyi kormánytól. Tanulja meg a rendet!

MÁRA: És hol van a kormány?

BOKTÁN: A székesfővárosban. Egyelőre még vitás, hol legyen Nagy-Cincárország fővárosa. De majd ha eldőlt a vita, akkor beadhatja a kérvényét.

MÁRA: Hát akkor mit fogunk mi enni?

ÓRNAGY: Elvesztették a háborút és enni akarnak?

BOKTÁN, *Marához*: Maguk eleget ettek ezer évig!

MARGA: És ön? — Félórával ezelőtt még a mi asztalunknál ült.

BOKTÁN: Késérű falatok voltak azok, nagyon késérű falatok. Nini, — igaz! A vörösborkészletét rekvirálom katonai célokra, — az egész készletét!

MÁRA: De ez nem maradhat így, kérem! A gazdaságom odaát van — holnap hozzá kell látni a szénahordáshoz...

BOKTÁN: A gazdaságra ne legyen gondja. Mi demokratikus birtokpolitikát csinálunk és az ön birtokát parcelálni fogjuk magunk közt. Lovait, a négy sárgát, elrekviráltam a cincár lovasság számára. Azonkívül lefoglalom a badászati célokra alkalmas fémeket, elsősorban az aranyat, a takarékpénztári könyvecskéket és az ezüst eszcáigot.

MARGA: Boktán úr, ön azt mondta nekem: a cincár gyáva tolvaj. Én akkor ellentmondtam önnek. De most hocsanatot kérek: önnek igaza volt!

BOKTÁN, *megvető mosollyal*: Engem már sokszor megsértettek, én ilyenkor mindig csak mosolyogtam. Nőktől azonban nem tűrök sértést, mert az gyalázat volna egy katonának. Én önt a cincár királyi haderő megsértése miatt húsz botütésre ítélem. Holnap reggel bevonulnak az önkénteseink, akkor végre fogják hajtani az ítéletet.

MÁRA: Ön ezt tűri, őrnagy úr?

ŐRNAGY: Ha ismeri a Nibelung-éneket, akkor tudhatja, mennyit szenvedtünk mi burgundiak a hunoktól. Néma méltósággal szenvedtünk. Most önökön a sor, szenvedjenek önök is méltósággal. Most már megnézhetnek a szállásunkat *Boktánnal a házba megy.*

HADNAGY: Rettenetesen haragusznak a burgundok a hunokra. De nem is csoda, a hunok Attila király udvarába csalták és az utolsó emberig kiirtották őket.

SZÁZADOS: Az utolsó emberig? Az őrnagy urat mégis életben hagyták.

HADNAGY: Az őrnagy nem is burgundi, — Rumpelmayernek hívják és német földről vándorolt be.

MARGA: Nem, nem, — meglátod, Róma ezt nem tűri! A rómaiak mindig rokonszenveztek velünk, alánokkal. .

Százados úr! Megengedheti Róma, hogy így bánjanak egy szabad nemzettel?

SZÁZADOS: Őszintén szólva, nem értem, mi fáj önöknek? Hát nem mindegy az, akár alán, akár cincár kormány alatt vannak? Hiszen a két nép közeli rokon, a nyelvük ugyanaz!

MARGA: Hogy volna ugyanaz? Semmi rokonság sincs köztük!

SZÁZADOS: Nem? Én azt hittem. De ez szőrszálhasogatás! Ha valaki nem római, akkor alapjában véve mindegy, hogy micsoda. Szabad önöktől valamit kérnem, aszszonyon?

MÁRA: Parancsoljon, uram.

SZÁZADOS: A házbán bizonyára van fürdőszoba. Nem adhatna nekem egy bolyhos lepedőt? De bolyhos legyen!

MÁRA: Meg lesz, kérem. De ugyebár százados úr, ön nem engedi meg, hogy a hugomat megbotozzák? Gondolja meg: ha egy római nőt bántalmaznának...

SZÁZADOS: Hogyan... Önagysága római hölgy?...

MÁRA: Nem római, de hölgy!

SZÁZADOS: Ja ugy! Hát kérem, ön és tisztelt luga teljes rokonszenvenet birják, de katonalétemre nem árthatom bele magamat egy szövetséges állam igazságszolgáltatásába... Ez lovagiatlanság volna és lovagiatlanságra mi rómaiak képtelenek vagyunk.

MARGA: Engem nem fognak megbotozni. Élve nem. De mi lesz a hadiárváimmal? Legalább azt eszközölje ki, hogy tejet adhassak nekik vacsorára. *Jobbra mutat.* Harminc tehenünk van odaát!

SZÁZADOS: A kicsinyek teljes rokonszenvenet birják és én megnyugtathatom önöket, Rómában nagyszabású jóteköny akció indult meg a legyőzött nemzetek gyermekei érdekében. Onnan kaphatnak kondenzált tejet — meleg víz-

zel fölhogítva majdnem olyan jó, mint a frissen fejt tej... 30—35 fokos vízzel kell fölhogítani... A fürdőszobát lefoglalom magamnak. Mivel most már megváltozott az önök anyagi helyzete, úgy sem lesz szükségünk fürdőszobára... Igaz! A bolyhos lepedőért majd elküldöm a legényemet! *El.*

MARGA: Ez egy gonosz álom!

MÁRA: Mi lesz most már?

HADNAGY: Mi lesz? Magmondom! Alánország csak hamar boldogabb és nagyobb lesz, mint bármikor volt.

MÁRA: Mit mond ön, uram?

HADNAGY: A tiszta igazságot.

MÁRA: Milyen boldoggá tesz, uram!

MARGA: Ha hinni mernénk —

HADNAGY: Kitől félnek önök? Burgundiától? Nevetséges. Burgundia már nem számít. Burgundia meghalt, csak nem akar még tudomást venni a saját haláláról. És Róma? Ez már csak az antik Róma torzképe. Megvan benne még a régi telhetetlen farkaséhség, szeretné fölfalni az egész világot, de megemészteni már nem tud semmit. Amit Róma lenyel, az tovább él a gyomrában, az megnő benne, kővé keményedik, ellenáll. Rómának hullaszaga van! Jövője csak egy hatalomnak van: Bizáncnak, mert a mi államunk nem a fegyverekre, hanem a kultúra fölényére támaszkodik. Én bizánci vagyok és boldognak érzem magamat, hogy megmondhatom önöknek: nálunk nagyon rokonszenveznek az alánokkal! Bizonyos ideig még kötve vagyunk a szövetséges szerződésünk által, de nemsokára szabadkezet nyerünk megint s akkor aztán meg fogják önök tudni, mi a bizánci rokonszenv! A fontos az, hogy önök megértsék az idők szavát és hogy kezet nyujtsanak nekünk.

MÁRA: Kezet nyujtsunk?

HADNAGY: Sürgősen be kell kapcsolódnunk a bizánci kulturába. Lássák hölgyeim, én csak hadnagyit rangot vise-

lek, — de azért — ezt bizalmasan mondom — fontos, igen fontos küldetésem van. Az én feladatom, hogy megteremtsem az alán-bizánci kulturális kapcsolatot.

MÁRA, MAGDA: Ah!

HADNAGY: Nagyon megkönnyítené a missziómat, ha azt jelenthetném haza a kormányomnak, hogy az alán értelmiségben meg van a hajlandóság a kulturális közeledéshez. Persze, szavak itt nem elegendők, itt tettek kellenek. Tettek!

MARGA: Miféle tettek?

MÁRA: Parancsoljon velünk.

HADNAGY: A kormányunk most éppen összegyűjti a bizánci műipar külföldre kallódott remekeit. A hölgy nyakában egy érdekes bizánci keresztet látok.

MARGA: Ez alán munka... a sógorom csináltatta nekem...

HADNAGY: Annál érdekesebb, mert bizonyítja, hogy Bizancon kívül is van művészet... Ha ön felajánlaná ezt a keresztet a mi műipari múzeumunk számára, az igen jó benyomást tehetne bizánci kormánykörökben...

MARGA: Tessék!

HADNAGY, *zsebre teszi a keresztet*: A kormányom nevében köszönöm! Kezdetnek ez biztató. De most menjünk egy lépéssel tovább a kulturális közeledés terén. Nálunk most új iparág a szagos cukorkák gyártása. Ha én azt jelenthetném a kormányomnak, hogy önök bekapcsolódtak a mi fogyasztó területünkbe, az nagyon fekozná Bizancon az alán rokonszenvet. Szolgálhatok nagy választékban kitűnő minőségű cukorkákkal, de különösen a citrom-cukorkát vagyok bátor ajánlani, ez cégünk specialitása. Meg vagyunk róla győződve, ha nagyságos asszonyom egyszer megtisztelt becses

megrendelésével, sohasem fog többé konkurrens céghez fordulni, amelyek úgyis csak értéktelen utánzatokat árulnak.

MARGA: Minek nekünk a cukor? Kenyeret sem tudunk adni a gyermekeknek.

HADNAGY: Az ember nemcsak kenyérrel él, de kulturával is!

MÁRA: Nincs is pénzem... a vagyonom a cincárok kezében van.

HADNAGY: Oh kérem, az ilyen úriházban mindig akad valami pénzérték, egy pár félrerakott arany, emlékérmek, medaillonok, miket bérmláskor, vagy vizsganapján kaptak a kedves kicsikék.

MÁRA: Azt már rég elvitte a háború!

HADNAGY, *begombolkozik*: Szóval: önök nem óhajtának bekapcsolódni a bizánci kulturába?

MÁRA: Pénzünk nincs, de reménylem, ön azért meg fogja akadályozni a hugom bántalmazását?

HADNAGY: Ha önök ilyen mereven elzárkóznak a mi közeledésünk elől, akkor be kell vallanom: igen sötét színben látom Alánországnak jövőjét. Igen sötét színben! *El.*

MÁRA: Nem, nem, ez nem lehet igaz! Itt valami tévedés, valami félreértés van. Majd ha Rómában és Bizáncban meg fogják tudni, hogy mi történik velünk, akkor minden meg fog változni.

BOKTÁN, *az őrnaggyal a házból jön; feltűnő sárga csizmát visel, melyet a házban rekvirált, azonfelül gramofont és egy kóchuszárt hoz. Margához*: Revízió alá vettem az ön büntetőügyét és a cincár katonai perrendtartás 135. §-a szerint másodfokban hajlandó vagyok a botbüntetést pénz-bírságra átváltoztatni. Ötvenezer frankot fog fizetni.

MARGA, *háta fordít neki*.

BOKTÁN: Még mindig ilyen büszke, nagysádkám? Pedig mondtam már: a büszkeség nem hoz szerencsét. Hát

jól van! Reggel majd végrehajtjuk az ítéletet. Magam is ott leszek, szeretem az ilyen látványosságot. Szeretem látni, mikor a fehér asszonyi húson rózsás csíkok támadnak...

ÖRNAGY: Remélem, bajtárs úr, önöknél meg vannak elégedve az új országhatáraikkal?

BOKTÁN: Hát bizony fáj nekünk, hogy a Folyamközt a böszörményeknek adták és nem nekünk!

ÖRNAGY: Mit akarnak? Megkapták az Erdővidéket, annak pedig igen gazdag birkaállománya van!

BOKTÁN: Szép, szép, de a Folyamközben nyolcszáz-ezer alán iparos és bányász lakik s mi szereztünk annyi érdemet a népjogokért folyó harcban, mint a böszörmények!

ÖRNAGY: Tudja, mit mondok? Próbáljanak a böszörményekkel egyezkedni. Talán elcserelik azt a nyolcszáz-ezer alánt a birkavidékért... Burgundiának egészen mindegy! Most megyek, megszemlélem az örsöket. *A konyhába megy.*

SZÁZADOS, *a házból jön*: Tiltakozom az ellen, hogy ön kifosztja az egész házat! Mindenről jelentést fogok tenni a győztesek legfőbb Gondviselő tanácsának. *Jegyzőkönyvébe ír.* Egy darab gramofon.

BOKTÁN: Ezt muszáj volt elkobozni, mert veszedelmes nótákat fúj. Még a hunok szemérmetlen Attila-indulóját is játsza.

SZÁZADOS: Kérem, asszonyom, sziveskedjék mindent, amit ez az úr öntől elvisz, a legcsekélyebb tárgyat is, följegyezni és velem közölni. Én nem tűröm az ilyen barbár fosztogatást! Mindent be fogok jelenteni a legfőbb Gondviselő tanácsnak.

MÁRA: Hála Istennek, úgy látszik, mégis megvédi a vagyonunkat.

SZÁZADOS: A hadizsákmányból a római birodalmat 42% illeti meg, Cincárországot csak 9% %, — én nem fogom

tűrni, hogy megrövidítsenek minket. *Jegyez.* Egy kóchuszár! Ezt is följegyzem!

BOKTÁN: A huszárt el kellett kobozni, alán uniformist visel, ez lázító hatással lehet a népre.

SZAZADOS: 42½ percent abból is a miénk! *El.*

Őrnagy és Kokó a konyhából jönnek, az utóbbi szorongos puskával.

GIURI: A huszárt is elviszi! a huszárt is! *Őrnagyhoz.* Kérem, bácsi, mondja neki, hogy adja vissza a huszárt...

ŐRNAGY: Mit akarsz? Hisz elvesztettétek a háborút!?

GIURI: Én nem veszítettem el semmit, én minden holmimra vigyáztam...

MARGA: Gyere!

MÁRA: Hét hadiárvánknak ez a huszár volt a legkedvesebb játéka.

BOKTÁN: Heten vannak a kisfiuk?

MARGA: Menjünk innen! *A nők és Giuri el.*

BOKTÁN: Mit mondott ez a nő? Heten vannak! És én az éjszaka hét bárányról álmodtam. *Őrnagyhoz.* Kérem, ez komoly dolog. Itt sok a fiu! Hét fiu egy házban! Lehet ez? Nekik tulajdonképpen egy se volna, — de ők összeszedtek maguknak hetet az utcán... Hát szabad ez? Mit ér a cincárok hősieken kivivott győzelme —

ŐRNAGY: A cincárok győzelme?

BOKTÁN: Jó, jó! Hát mit ér a győzelem — általánoságban mondom: a győzelem mint olyan — mit ér minden szerződés és írka-fírka, hogy ez az enyém, ez a tiéd, ha a sok ellenséges fiú egyszerre csak megnő?

ŐRNAGY: A békeszerződésben el fogjuk tiltani a legyőzött népek fiait attól, hogy sportoljanak és hogy az izmaikat erősítsék.

BOKTÁN: De hátha felkelnek éjszaka, mikor senki sem látja őket és a sötétségben erősítik az izmaikat?

ÖRNAGY: Bizonyos, a mi diplomáciánk mindig csak télig oldja meg a nagy kérdéseket.

BOKTÁN: A gyermekek, igen, a gyermekek a mi igazi ellenségeink. Nem szabad válogatnunk a fegyverekben, midőn a civilizáció megvédéséről van szó. Megyek aludni a szénapadlásra, ha ugyan ki tudom verni a fejemből a hét bárányt. Kérem, olyan foguk volt, mint a farkasnak.

ÖRNAGY: Miért alszik a padláson? Van itt ágy elég.

BOKTÁN: Én tisztaságszerető ember vagyok — már gyermekkoromban megtanultam otthon, hogy minden ágy poloskás. *El.*

ÖRNAGY: Kokó káplár, ön a helyén van?

KOKÓ: A helyemen vagyok, őrnagy úr.

ÖRNAGY: Mi az? Hallja? Hallja?

KOKÓ: Valahol egy kutya ugat.

ÖRNAGY: Mintha huj-huj-t kiáltottak volna?!

KOKÓ: Kutyaugatás volt. Az őrnagy úr mindig a hunok csatakiáltását hallja.

ÖRNAGY: Úgy látszik, ma esős éjszakánk lesz. Az ilyen sötét éjszaka kedvez a rajtaütésnek. Kettőzött éberséggel kell őrködnünk! Nemcsak a földet, az eget is figyelni kell, mert repülők is jöhetnek...

KOKÓ: Erre csak *egyféle* repülő jár: a varjú!

ÖRNAGY: Ne feledje, Kokó, hogy Burgundia önre bízta becsületének megvédését.

KOKÓ: Tessék csak nyugodtan a házba menni, őrnagy úr. Minden órában egyszer meg fogom szólaltatni azt a gramofont, ha szól, akkor én tudni fogja, hogy Kokó híven őrzi Burgundia becsületét.

ÖRNAGY: Ön derék fiú!

1x egy könyppel a hóna alatt kilép a házból.

KOKÓ: Bocsánat, egy kérésem volna, őrnagy úr.

ÖRNAGY: Szóljon, Kokó barátom, szóljon bátran.

KOKÓ: Őrnagy úr, a mai éjszaka Baba-hu éjszakája.
ŐRNAGY: Baba-hu istené?

KOKÓ: Ő a mi törzsünk főistene. Hatalmas isten, meg-
eszi a többi isteneket, mint a gólya a békákat. Baba-hunak
akkora szája van, mint a sütőkemencének és minden foga
akkora, mint egy bajonett.

ŐRNAGY: Szeretem, hogy ön vallásos, Kokó. A vallás
minden kultúra alapja.

KOKÓ: Éjfélkor megjelenik Baba-hu és rámnéz a há-
rom szemével... mert neki három vörös tűszeme van,
akkora, mint a structójás! — Rámnéz és rémesen rámkialt:
Baba-hu! És ha nem mutatok be neki engesztelő áldozatot,
akkor bekap, mint a gólya a békát.

ŐRNAGY: Ön vitézül harcolt az európai civilizációért,
Kokó, azért szívesen teljesítem a kívánságát. Mit akar áldozni
Baba-hunak? Fehér bárányt, vagy talán fekete kakast?

KOKÓ: Baba-hunak ma éjszaka fehér leányra van szük-
sége, őrnagy úr.

ŐRNAGY: Fehér leányra? Én tisztetem az ön vallásos
meggyőződését, de honnan vegyen a katonai kincstár egy
fehér leányt?

KOKÓ: Láttam egyet itt a házban — az éppen alkalmas
volna.

ŐRNAGY: Csak nem akarja...

KOKÓ, *vigyorog*: Nem, azt nem! Az őrnagy úr menjen
csak a szobájába, — ne halljon semmit, a többi Kokó
dolga!

ŐRNAGY: Lám, itt van a mi Ix barátunk is, ő mindig
csak olvas. Miféle szép könyvet olvas megint?

IX, *fejhangon*: „Pimpim hétszázhetven szent csoda-
tétéle“.

KOKÓ: Őrnagy úr, ma Baba-hu éjszakája van.

ÖRNAGY: Megbízom az ön tapintatában, Kokó. Hiszen ön egyébként okos fiú. *El.*

KOKÓ, *Ishez:* Nem rossz gyerek az öreg, meg lehet vele élni. A polgári életben színész volt Burgundiában. Hősi tragédiákban a bösz Hágén szerepét szokta játszani. Nem rossz gyerek, de csapnivaló rossz színész. Ahányszor fellépett, mindig kifütyülték... Most ide jött és itt játsza a bösz Hágént. Itt nem merik kifütyülni, mert aki fütyül, azt falhoz állítja. Rágyújt? „Prince of Wales“.

IX: Nem vagyok dohányos.

KOKÓ, *rágyújt:* Semmi rossz szokása nincs. Kétségsbe ejtő ember.

IX: Mondja, ön híve valamely tételes vallásnak?

KOKÓ: Én? Hogy jut eszébe ilyesmi? Én Nietzsche híve és szabadgondolkodó vagyok.

IX: Akkor miért akar áldozatot bemutatni Baba-hu istennek?

KOKÓ, *nevet:* Ugyan, kérem, csak nem gondolja, hogy én hiszek ilyen krampuszban? Baba-hu egy rossz vicc. Én találtam ki a táborban, kizárólag az örnagy magánhasználatára.

IX: Szóval: a feketék nem hisznek Baba-huban, csak a fehérek?

KOKÓ: Önnek elmondhatom, mert ön nem szokott fecsegni: Baba-hu igen hasznos, amellet nagyon mulatságos isten, amit nem sok isten mondhat el magáról. Ha valamit akarunk a kominandótól, amit különben nem engednének meg, akkor a derék Baba-hu segítségével kizsaroljuk.

IX: Baba-hu hasznos isten, — de miért mulatságos?

KOKÓ: Engem veszettül mulattat, hogy ezek az európaiak, akik otthon Afrikában annyit untatnak minket a tértéti kísérleteikkel, milyen könnyen meghajolnak a leg-hülyébb bálvány előtt is, ha csak úgy kívánja az érdekük.

IX: Szóval: Baba-hu fölfalja az európai civilizációt, mint gólya a békát.

KOKÓ: Talán kár egy civilizációért, amely ilyen gyümölcsöket hozott?

IX: Miért lett ön tulajdonképpen katona?

KOKÓ: Uri kedvtelésből. Tudja, én „Herrennatur“ vagyok, mint Nietzsche mondja. Az én őseim harcias törzsfőnökök voltak Afrikában, híres rabszolgakereskedők és koponyavadászok és bennem az ő vérük pezseg, nekem — mint mondani szokták, — atavisztikus hajlaimaim vannak, szeretem a kalandokat, az izgató veszedelmeket, a harcot. Sajnos, Afrikából kiveszett már minden romantika. Aki ott kirug a hámból, vagy valakit főbekölint, azt kényszermunkára ítélik. Nos, hát én megúttam azt a nyárspolgári rendet és fegyelmet, — eljöttem Európába, hogy itt kedvem szerint kitomboljam magamat, mert Európa egy romantikus vadon, Európa az igazi őserdő! Itt mindent szabad és mindent lehet Afrikában a legmocskosabb nyám-nyám néger is ugyanolyan jogokat követel és gyakorol, mint én, amit én felháborító ostobaságnak tartok. A fehéreknél másképpen van: — itt mi, győzők, királyok vagyunk, a legyőzöttek pedig rabszolgák, — nem emberek — kutyák! Ha jókedvemben felgyújtok egypár házat, vagy ledurrantok egy-két fehér-embert, ezt senki számon nem kéri tőlem. Még meg is fizetnek érte, sőt érdemkeresztet is tűznek a mellemre.

IX: Szóval ön individualista.

KOKÓ: Ön pedig kollektivista. Ön Ix-nek nevezi magát. Vajjon sok számjegye van az ismeretlen népmennyiségnek, melyet ön képvisel?

IX, *csendes mosollyal*: Vagyunk egynéhányan.

KOKÓ: És mikor fognak önök szerepet vállalni a számtani műveletben, melyet világtörténelemnek neveznek?

IX: Majd ha eleget tanultunk.

KOKÓ: Önök kétségbeejtők az örökös tanulásukkal. Mikor fognak már végre levizsgázni?

IX: Aznap, mikor már minden nulla, aki nálunk van, megérti, hogy neki a vezető számjegy mögé kell sorakoznia.

A nők és a gyerekek, útra készen, kijönnek a házból.

MARGA: Csendesen, gyerekek, csendesen.

KOKÓ: Állj!

MÁRA: Kérem, hagyjon minket elmenni — semmit sem viszünk magunkkal, csak némi ruhát!

KOKÓ: Ki engedte meg, hogy ruhát vigyenek?

MARGA: Az őrnagy úr mondta, kézipodgyászt lehet!

KOKÓ: Lássa, lássa, milyen nagylelkű az én őrnagyom!

IX: Hová mennek?

MARGA: Magunk se tudjuk még. Csak el innen, ahol Buktán Hannibál az úr.

MÁRA: Ugy hallottuk, valahol Ázsia szélén még élnek alán rokonaink. Isten segítségével talán odatalálunk.

KOKÓ: Ha ázsiai rokonaik még pogányok volnának, akkor hirdessék nekik az európai felebaráti szeretet igéit!

MÁRA: Isten önnel, uram!

MARGA: Előre, gyerekek! Csak vidáman, vidáman! Egy kis eső lesz, egy kicsit meg fogunk ázni, de aztán megint ki fog sütni a nap és meg fogunk száradni. *A nők és a gyerekek el.*

A szin mögött felcsendül a gyerekek éneke:

Mi vagyunk a kinyílt föld
Első virágai,
Hozzánk jön a legelső
Szellőcske játszani.

IX: Tudja, mi ez? A katonai dicsőség allegóriája. Mert a dicsőség, a gloire nem egyéb, mint a gyönyör, mit ember-

társaink szenvedése okoz nekünk. Minél tömegesebb és minél keserűbb a legyőzöttek szenvedése, annál nagyobb a győző dicsősége.

KOKÓ: Ön miért állt be az önkéntes légióba? Biztosan a hadviselést tanulja. Mert önök mindig tanulnak valamit.

IX: Hadviselés dolgában már nincs mit tanulnunk a fehérektől.

KOKÓ: Hát csak azért van itt, hogy Pimpim csodáit olvassa?

IX, *odatolja neki a könyve címlapját.*

KOKÓ, *olvassa:* „Az európai államok élelmezési statisztikája.“ Ah — ön élelmezési specialista!

IX: Szabad önhöz egy a szakmámba vágó kérdést intéznem?

KOKÓ: Megtisztel vele.

IX: Vannak még Afrikában antropofágok?

KOKÓ: Emberevők? Tudtommal már nem igen.

IX: De azelőtt szép számmal voltak?

KOKÓ: Szép számmal, a legjobb családokban is. Így például az én anyai nagyapám, aki mint a methodista egyház presbitere hunyt el, ifjabb éveiben virágzó embermészárszéket tartott üzemben.

IX: És mért hagyták abba? Előítéleteik támadtak?

KOKÓ: Nem, — mi ebben a kérdésben felvilágosodottan gondolkozunk. Végre is, ha meg lehet enni a disznóhúst, akkor nevetséges volna, ha egy csinos nő husát undorítótnak találánám. Nem igaz? Inkább gazdasági okokból hagytuk abba. A konjunktúra változása következtében. Itt Európában ugyan nem sokat ér az emberi élet, de nálunk Afrikában az ember jóval nagyobb gazdasági érték, mint teszem, egy borju.

IX: Ezt megértem. De tegyük fel, ha valaki olcsó áron tudna önöknek kellő mennyiségű emberhúst szállítani, azt hiszi ön, hogy akkor ennek a cikknek megint piacot lehetne biztosítani?

KOKÓ: Ha versenyképes áron tud szállítani, akkor az én meggyőződésem szerint nem volna semmi akadálya.

IX: Én tudniillik azt találom, hogy nagy kár az európaiakért — sajnálni kell a fehér fajt.

KOKÓ: Sajnálni?

IX: Sajnálni kell a sok fehérjét és kalóriát, melyet ez a faj képvisel és nem szabad megengedni, hogy ennek tápértéke elvesszen az emberiség számára. Az a gondolatom támadt, hogy annak idején, ha majd likvidálni fog Európa — ön ért engem?

KOKÓ: Körülbelül. Európa csődjénél önök lennének a likvidátorok — mi?

IX: Szóval, ha ez a kérdéskomplexum egyszer majd aktuális lesz, akkor egy nagy huskonzerv-trösztöt lehetne alakítani, amely az európaiakat csinos bádogskatulyába csomagolná és az afrikai piacokra szállítaná...

KOKÓ: All' right! Egyéb hasznukat ezeknek már ugysem lehetne venni.

IX: Az én kalkulációm szerint ezer rupiáért lehetne szállítani egy tonna európaít. — Mit csinál?

KOKÓ, *a gramofónon babrál*: Megigérttem a bösz Hágének, hogy minden órában megszólaltatom a gramofónt.

IX: Az őrnagy úr most biztosan alszik.

KOKÓ: Hja, aki győztes, az szokjék le az alvásról. Tudja, mit fujatok neki?

IX: Fölteszem, hogy valami kellemetlen nótát.

KOKÓ: Baba-hura mondom: a világ legkellemetlenebb nótáját. *Megindítja a gépet.* Ez a hunok Attila-indulója.

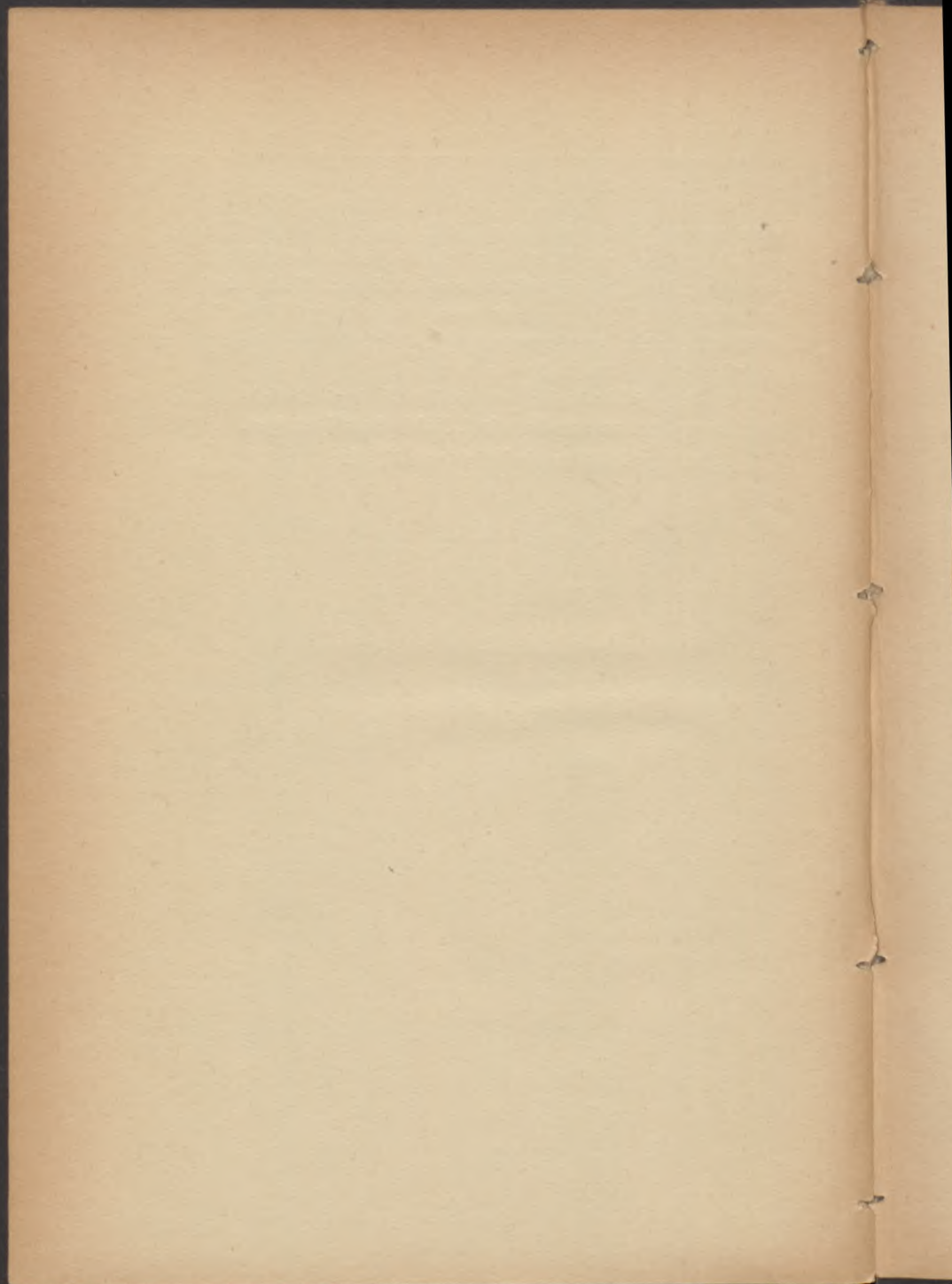
A gramofón egy vérforralóan harcias indulót játszik, amely egyes motivumaiban a Wacht am Rhein-ra emlékeztet.

A három katonatiszt ész nélkül kirohan a házból. Az őrnagy rózsaszín pijamában van és bajuszkötőt visel; a százados fürdőköpenyegben van; a hadnagy képe borotválkozáshoz be van szappanozva. Az őrnagy kardot, a másik kettő pisztolyt hoz a kezében.

Boktán jobbról jön, a rémülettől ingó térdekkel. Valami borzalmas pongyolát visel. Fehér kendőt lenget.

A szín mögött a riadót trombitálják.

— Fügöng. —

Két ember a bányában

Szereplők:

Kop

Brádi

*Színhely: Földalatti fekete üreg a beomlott köszénbányában.
Jobbra omladék, balra tárna folyosó bejárata.*

BRÁDI, teljes sötétségben a földön fekszik és hangosan imádkozik: A mi mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma. És bocsásd meg a mi vétkeinket, miképen mi is megbocsájtunk azoknak, akik mi ellenünk vétkeztek. És ne vigy minket a kísértetbe — ne vigy minket a kísértetbe — nem! kísértésbe ... *Megakad, nem tudja tovább.*

*Tompa dördülés, amely egy akna beomlásától ered; a zaj
dübörögve elhal a föld gyomrában.*

BRÁDI, hirtelen felül, hallgatódzik, majd megrettenve szól: Omlás! Megint omlás! Az egész hegy omlik ... *Visszafekszik, egy hangot hallat, mely félig sóhajtás, félig ástítás.* És hol van a mérnök úr? És hol a bányamester? És hol van Isten? Senki sehol ... egyedül az éjszakában ... *Imádkozik.* Ne vigy minket a kísértetbe — a kísértésbe — *Szomorúan.* Nem tudom már, hogy van tovább!

Szünet után egyszerre felül és hallgatódzik, fojtott hangon szól. Valaki —! *Talpra ugrik.* Valaki jár! — *A folyosónál.* Valaki a táróban ... *Fülel, keresztet vet.* Jézus — vagy csak a szívem? *Fülel.* Egy-kettő ... *Inogva.* Most megáll! *Kiabál.* Segítség! Segítség emberek — testvérek —

ide! *Fülel*. Semmi — csak a szívem... de igen, mégis: egykettő... *Rémülten*. Jézus Mária, ha mégis a bányarém... *Fejét fogja*. Csak meg ne bolondulni. *Kínéz a táróba*. Csillag — csillag a sötétségben — a fordulónál lámpás! *Imádkozik*. Ne vigy minket a kísértetbe — a kísértésbe. *Kimerülten a falnak dől, a szívét fogja*.

KOP hangja a távolból: Halló!

BRÁDI, nagy izgalmában nem tud kiabálni, csak tompán hörög.

A mély csendben közeledő léptek csattogása hallatszik a lucskos talajon.

KOP, bányászmeccsesét — amely kialvóban van és már csak vörösen izzik — magasra emelve balról belép. Halló!

BRÁDI, halkan hörög.

KOP: Ki nyöszörög itt? Ember vagy állat? *Körülvilágít*, most Brádi arcába esik a fény, egy ideig mereven bámulják egymást. Ember!

BRÁDI, sóhajtva: Ember!—

KOP: Élő ember — itt? Egyedül vagy?

BRÁDI, lelkes és meghatott alázatossággal: Ember, szegény bűnös ember, szegény vágósegéd — dicsértessék az Úr neve! — *Keresztet vet*. Az Atya, a Fiú, a Szentlélek Úristen — elküldött téged az ő angyalával, hogy elhozzad nekem szegény bűnös vágósegédnek a világosságot...

KOP, józanul: Na, na, na — nem kell úgy félreverní a harangokat! Egyedül vagy?

BRÁDI: Egyedül az éjszakában. És nem tudom mi történt velem, mi volt az a szörnyűség a bányában...

KOP: Hát mi lett volna? Sujtólég — robbanás... Valami pipás himpellér a fejünkre döntötte a hegyet... Hol dolgoztál, mikor a baj történt?

BRÁDI: A Szent István-táróban, kérem alássan.

KOP, *meglepetten*: A Szent Istvánban? Te — eszednél vagy? Tudod, mit beszélsz?

BRÁDI: A Szent Istvánban, kérem! Az éjjeli szakasszal szálltam le, a Sárosi bányamester szakaszával...

KOP, *csodálkozva csóválja fejét*: És hol vannak társaid?

BRÁDI: Nem tudom, kérem. Azoktól elrekesztett a beomlott táró. Lehet, hogy mind ott pusztultak.

KOP: És te —?

BRÁDI: Az Isten irgalma volt velem... A Sárosi bányamester éppen a rakodóhoz küldött, hogy dinamitot hozzak... Akkor történt a baj és én megmenekültem... Hat patront vettem át, mikor a baj történt...

KOP: És hogy kerültél ide a rakodótól?

BRÁDI: Nem tudom, kérem. A hegy egyszerre elkezdet bőgni és úgy hánykolódott, mint a megvadult bika... én nekiestem a vak sötétségnek — valami vitt előre... olyan volt az, kérem, mint mikor álmában röpül az ember — végig a tárókon, föl a csusztatókon, a sötétségben... elestem, megint fölkeltem — a dinamit nálam volt, de én nem gondoltam vele — csuda, hogy fel nem robbant — azután megütöttem a fejemet egy szarufában, elszédültem, azt hittem, vége — és amikor megint fölébredtem, itt voltam ezen a helyen... Azóta itt fekszem a sötétségben... ha sokáig nézem a sötétséget, akkor mozogni és nyöszörögni kezd, mintha száz keze-lába volna — és néha tüzes szemeket is láttam és éneket hallottam a hegyből — szelíd, vékony gyerekéneket — azt mondják: ilyenkor a halál énekel a bányában és aki azt hallja, az nem megy ki többet a bányából...

KOP, *türelmetlenül*: Ugyan hagyd már ezeket a vén-asszony-meséket!

BRÁDI, *zavartan*: Olyan régóta nem beszéltem már emberrel.

KOP: Hogy hívnak?

BRÁDI: Brádi, Brádi Mihály... Szoboszlón születtem...

KOP, *megvetéssel*: Alföldi ember?! Meg is látszik rajtad, hogy kocsonyán és délibábon nevelkedtél.

BRÁDI, *kissé sértődötten*: Az apám pap volt...

KOP: Romlott úri vér... Csak ilyet ne látnék a bányában. Nincs lámpásod?

BRÁDI: Van, de le kellett oltanunk, mikor a bányagáz bűzét éreztük... Nem tudtam többet meggyújtani — a Szent Istvánban kulcsra jár minden lámpás.

KOP: Van még benzined?

BRÁDI: Alig van még valami hija.

KOP, *elégedetten*: Helyes — az enyém már a végét járja. Tudod, hol vagy most?

BRÁDI: Nem tudom, kérem. Egészen ész nélkül szaladtam.

KOP: A régi Éva-aknában vagy.

BRÁDI, *elképedve*: Az Évában? *Keresztet vet.* Jézus Mária — hogy lehet az? Én a Szent Istvánban szálltam le. Sárosi bányamesterrel — az ide tíz kilométer!

KOP: Úgy kell lenni, hogy a sötétségben ráhibáztál az altáróra, mely a Szent Istvánból az Évába visz.

BRÁDI: Jézus Mária —! És mennyi ideje, hogy a baj megvan?

KOP: Három napja éppen.

BRÁDI: Három —? Én azt hittem, van már egy hete... A sötétségben úgy poshad az idő, mint az állóvíz...

KOP: Volt ennivalód?

BRÁDI, *meghatott mosollyal*: Én egyszer egy históriát

olvastam — a szövetség-könyvtárból volt a könyv... hogy egy ember, egy vágólegény, benne szorult a patkányfogóban, úgy mint én... három napig nem volt étkezése és már azt hitte, most elvész a lelke... akkor jött egy bizonyos valaki, kit azelőtt még soha nem látott a bányában — olyan volt, mint egy bányamester vagy egy aknász — az illető kezén fogta a vágólegényt és azt mondta: testvér, gyere velem! — és ismeretlen utakon kivezette a bányából, ki a napfényre és ott azt mondta: testvér, most szabad vagy! És az illetőt, a mentőt, soha nem látták a telepen, sem azelőtt, sem azután.

KOP: Hallod, te alföldi, én igazán nem vagyok kíváncsi a te vénasszony-meséidre...

BRÁDI: Én még soha nem láttalak és nem is tudom, ki vagy. Az arcod szinte olyan, mint a meghalt testvéremé.

KOP: Butaságokat beszélsz. Azt mondd meg, volt-e ennivalód?

BRÁDI, *elszontyolodva*: Volt valami kevés... Otthon a kvártélyos asszony pogácsát sütött, egy párat a zsebbe tett.

KOP: Van még belőle?

BRÁDI: Megettem — mindjárt az elején... Hanem azért még erőnél vagyok és ha akarod, mindjárt mehetünk is.

KOP: Mehetünk —? Hová —?

BRÁDI: El innen — föl a levegőre, a napfényre!

KOP: A napfényre? *Megérti Brádi tévedését.* Vagy úgy!

BRÁDI, *bizonytalan hangon*: Haza szeretnék — a kvártélyomba...

KOP, *leteszi lámpáját, szó nélkül leül.*

BRÁDI, *gyanakodva nézi, sejteni kezd valamit.* Hát te nem onnan felülről jössz?

KOP, *elkerüli a tekintetét*: Én alulról jövök.

BRÁDI, *félénken*: Te nem vagy a mentő legénységből?

KOP: Csak olyan rab vagyok, mint te. A bánya rabja. Az omlás engem is itt rekesztett.

BRÁDI: Úgy? Úgy? Hát akkor — akkor... — *Homlokát törli, zavartan hallgat.*

KOP, *makacsan a földet nézi*: Nem vagyok mentő. Mikor az történt, akkor én az Éva-akna felőli vízbetöréseket néztem... Jelentették, hogy emelkedik a víz...

BRÁDI, *minden meggyőződés nélkül, csak hogy valamit mondjon*: Te a pumpáknál vagy —?

KOP: Néha ott is... A második szinten voltam, mikor víz alá került az altáró — akkor már nem lehetett visszamenni a Szent Istvánba — két napig keringtem lenn, akkor szorítani kezdett az ár...

BRÁDI: És hogy menekültél föl?

KOP: Megtaláltam a régi guritót, ott feljöttem.

BRÁDI: Hiszen azt eltömték?

KOP: Kitakarítottam a törmeléket.

BRÁDI: Volt szerszámod?

KOP: Volt — a tíz körmöm. Sietős munka volt, az ár erősen szorított... *Kezeit nézi.* A tíz körmöm ott maradt, de a guritót kitakarítottam...

BRÁDI: Mit ettél?

KOP: Semmit.

BRÁDI: Három napig? Kemény legény vagy, ha azt mind kibírtad. Hol tart most a víz?

KOP: Az első szinten.

BRÁDI: Nő még?

KOP: Óránkint hatvan centit.

BRÁDI: Te mindent tudsz. Azt is tudod: utánunk jöhet ide is?

KOP: Jöhet.

BRÁDI: Jöhet —?

KOP, *némán bólint.*

BRÁDI, *csendes kétségbeeséssel:* Hát akkor —? Akkor —?

KOP: Meglássuk, mit próbálhatunk. *Kémelve körülvilágít.* Ezer ördög — ez nem jól fest!

BRÁDI, *aki feszült figyelemmel kíséri minden mozdulatát:* Ne — ne emlegesd most az ördögöt!

KOP, *tovább vizsgálja a barlangot:* Fene csunyan fest! Azt hiszem zsákban vagyunk... igen, zsákban... De micsoda ostoba patkánylyuk ez? Nem fejtő, nem ís légvágat — hát mi az Isten csudája? *Fejét vakarja.* Baj, hogy ma járom először ezt a ronda Éva-aknát.

BRÁDI, *sötétben tépelődve:* Mögöttünk a víz, előttünk a hegy... *Fölemeli a fejét.* A jó Isten meg fog segíteni!

KOP: A jó Isten előtt fontosabb a fizikai törvények épsége, mint két vágólegény bőre!

BRÁDI, *mint optimista:* De a testvérek! A testvérek nem hagynak cserben! Fogadni mernék, ebben az órában máris ásnak utánunk!

KOP: Biztos, hogy ásnak. A baj csak az, hogy nem itt, hanem a Szent Istvánban ásnak — tíz kilométernyire innen... Ki keresne embert az elhagyott Éva-bányában? Mi majd akkor kerülünk sorra, ha már kitakarították a Szent Istvánt — úgy két hét múlva...

BRÁDI: Két hét múlva? És a víz hatvan centit nő óránként... Mi lehet ebből?

KOP: Becsületes bányászhalál lehet

BRÁDI, *meglepő keserőséggel:* Bányászhalál? Vízbe fulladni egypár koronáért!

KOP: Hány esztendő vagy?

BRÁDI: Harmincnégy.

KOP: És ma gondolsz először a halálra?

BRÁDI: Gondoltam máskor is, — volt idő, mikor meg is akartam magamat ölni, — de ha az ember így maga előtt látja, mégis iszonytató!

KOP: Százezer esztendő óta egyebet se tesznek az emberek, mint meghalnak és a halál mégis mindig meglepetés nekik.

BRÁDI: A halál — de milyen halál? Elfulladni, mint a patkány, mikor kiönt a csatorna — egy pár koronáért! A gazdagok ágyban halnak meg.

KOP: A méltóságos igazgató tavaly halt meg, ágyban — gyomorrákban. Irigyled a halálát?

BRÁDI: Legalább jól élt azelőtt.

KOP: A végén mindegy, hogyan élt az ember. A szarvasgombát is, az avas szalonnát is más eszi meg. Hanem most nyisd ki a füledet! Én itt új ember vagyok... Mikor a telepre kerültem, már nem dolgozott az Éva...

BRÁDI: Öt évvel ezelőtt hagytak föl vele.

KOP: Te dolgoztál itt?

BRÁDI: Itt kezdtem mint csillér, később vágólegény is voltam itt.

KOP: Akkor ismerned kell a dörgést. Figyelj reám!

BRÁDI: Nekem a Sárosi bányamester mindig azt mondta...

KOP: Nem vagyok kíváncsi annak a hülyének a véleményére! Én kérdezlek, te felelj! Szedd össze az eszedet... *Nyomatékkal, szinte szuggerálva.* A lóistálló, a lóistálló, tudod hol van? Kilépsz az istállóból, jobbra fordulsz, pár lépést mégy, most a guritónál vagy... Most föl a guritón föl! hová jutsz?

BRÁDI: Fönn? Várj csak... a guritón föl...

KOP: Nyugodtan! Csak nyugodtan gondolkozni! A guritón föl...

BRÁDI, *a tenyerével eltakarja szemét, egyszerre föltekint*: A főtárhoz jutok!

KOP: Ez biztos? A főtárhoz, ha balra még, fölfelé lejt, fölfelé a fordulóg; — ha túl még a fordulón, hová vezet a folyosó?

BRÁDI: Hát ki a szabadba!

KOP, *izgatottan*: A szabadba? Ez biztos?

BRÁDI: Ki a Harkályhegy oldalára... Ott a régi bányaház a kankarékkal...

KOP: Ott nincs semmiféle ház, én jártam azon a helyen.

BRÁDI: Most nincs, de régen volt. Elhordták, mikor fölhagytak az aknával... faház volt...

KOP: Aknanyilást sem láttam a hegyen.

BRÁDI: Mert elfalazták. Egy legelő tehén kitörte a lábát és akkor elfalazták, hogy szerencsétlenség ne legyen.

KOP: Láttad a falazást?

BRÁDI: Dolgoztam rajta. Méteres betonfalat vontunk, azután egy pár koci salakot hánytunk rá...

KOP: Ismered az utat a fordulótól a bányaházig?

BRÁDI: Hogyne! Félévig én hajtottam ott a csillés lovat.

KOP: Hány méter az út?

BRÁDI: Azt bizony nem tudom!

KOP: Félévig jártad és nem tudod? Kótyagos fejű bányász az ilyen.

BRÁDI, *kissé sértődötten*: Hát én már ilyen vagyok. *Szünet.* Valamire mégis emlékszem! Mi csillérgyerekek akkor mindig egy nótát fújtunk... A fordulónál rákezdünk és a kerekek kattogására énekeltünk... Mikor a harmadik verssel elkészültünk, már künn is voltunk a bányából...

KOP: Döglődik a lámpásom, — hol a tiéd?

BRÁDI, *lámpást ad neki*: Nem lehet kinyitni, kulcsra jár!

KOP: Csak ide vele! *A továbbiak alatt — háttal a nézőtér — a lámpán dolgozik.* Tudod még azt a csillérnótát?

BRÁDI, *szégyenlősen*: Gyerekes nóta, nem is tudom, hogy került el hozzánk...

KOP, *erélyesen*: Fújd, egy-kettő. De abban a tempóban, ahogyan a csillén szoktátok...

BRÁDI, *énekel*:

Elindula három árva,
Hosszú útra, szolgálatra,
Kézébe visz három vesszőt,
Hogy csapja meg a temetőt.
Kelj fel, kelj fel, édes anyám,
Mert elszakadt a gyászruhám! —
Én nem kelek, három árvám,
Mert elhervadt piros orcám!

KOP, *miután az ének véget ért*: Három verse volt, mondod?

BRÁDI: Három.

KOP: 250—60 métert mentetek a nótával... A forduló-tól idáig 255 méter. *Hirtelen fölkel, egy sárga fénnnyel égő lámpást magasra emel, a lámpás bevilágítja az egész barlangot.* Most már értem, miféle odu ez! A falazásnak itt kell lennie!

BRÁDI, *ettől kezdve csak Kop arcát nézi, komoran, szinte fenyegetően beszél ezentúl*. Te nem vagy az, akinek néztelek! Az úr nem vágólegény! Kicsoda az úr?

KOP, *ügyet sem vet rá, jobbfelé, a törmelékekre világít*: A falnak itt kell lennie! Itt kell lennie!

BRÁDI: Kicsoda maga?

KOP, *a törmelék fölé nyúl*: Itt kell lennie! Itt! Itt van! Itt van! Igen ez az! Fal! Emberrakta fal. Közvetlenül a föld színe alatt vagyunk! Egy pár méternyire a fejünk fölött fű nő, szél fúj, ember jár! *Karperecóráját nézi.* Most

kel föl éppen a nap. Egy pár méternyire innen világosság van, szabadság, élet! Nem, nem fogunk itt pusztulni! Szégyen volna két bányásznak.. Mi megvívunk az Isten sziklahegyével, ettől a falazott vacaktól csak nem ijedünk meg. Vedd elő a szerszámodat!

BRÁDI, *aki teljesen megváltozott és állandóan figyel*
Kopot, komoran. Nincs!

KOP: Csákányod, kalapácsod csak van?

BRÁDI: Elhagytam.

KOP: Egy rongyos éked csak van?

BRÁDI: Semmi.

KOP: Miféle bányász vagy te, hogy elhagyod a szerszámodat? Ez gyávaság, haszontalanság!

BRÁDI: Az úr is elhagyta a magáét!

KOP: Az én szerszámom a koponyám, az most is rendben van!

BRÁDI: Az úr mérnök?

KOP, *nem hallgat rá, erőlködve gondolkodik, egyszerre új reményre lobban.* Áh! Azt mondtad: akkor éppen dinamitért küldtek... Átvettél hat patront... Hol vannak?

BRÁDI, *kitérően:* Megvannak!

KOP: Akkor megnyertem a csatát! Hat dinamitpatronnal meglékelem a hegyet, akár az érett dinnyét... Ide a patronnal!

BRÁDI: Előbb egy kérdésemre feleljen az úr!

KOP: Mi az? Mit okoskodol... te?!

BRÁDI: Tudnom kell, mi az úr neve.

KOP: No lám! Be kell mutatkoznom? Hát: Kop főmérnök vagyok! És most egy-kettő: elő azokkal a patronokkal!

BRÁDI: Kop? Persze, — gondoltam — a híres Kop főmérnök!

KOP, *szarkasztikusan:* Hires volnék?

BRÁDI: Egy hónapja van csak itt és a híre már szétterpedt a telepen: Kop főmérnök, a híres embernyúzó!

KOP: Bár megnyúzhattam volna azt az átkozott fajakót, aki utolsónak gyújtott pipára a bányában! Mert hogy azt a poklot pipás ember gyújtotta alá, arra mérget veszek. Nem akarják megérteni a bambák, az állatok, hogy a fegyelemre nekik nagyobb szükségük van, mint nekünk!

BRÁDI: A híres Kop, akitől úgy fél minden ember, mint a ló az ostortól, a szigorú főmérnök, aki úgy jár a fejünk fölött, mint az Uristen, most mégis benn rekedt a patkánylukban. Haha!

KOP: Köszönd Istennek, hogy ott rekedt, mert ha te magadban vagy, akkor itt rohadsz, mint az eltaposott gilisza.

BRÁDI: Tudja Isten, már nem félek úgy a haláltól, amióta tudom: az úr a híres Kop. Bolond dolog ez, uram: a főmérnök élete az én kezemben van.

KOP: A te kezében? Most megint az a délibáb fekszi meg az eszedet.

BRÁDI: Megtehetem, hogy nem adom oda a patronokat.

KOP: Akkor vízbe fulladsz, mint a csatornapatkány.

BRÁDI: Az úr pedig velem.

KOP: Mi az? Az imént még lágy voltál, mint a víz, és rongy, most pedig ellenem ágaskodol? Mi lett, te ember?

BRÁDI: Terhet vontam, kantáron jártam, egész életem át ígásló voltam, éreztem a hátamon az urak ostorát, most a patkóm alá tiporhatom azt, aki a legkeményebb, a leggögösebb volt az urak közt, ezért szívesen cserélem el azt a nyomorúságos pár esztendőt, amivel még megtoldhatnám az életemet...

KOP: Szembe mersz velem szállni?

BRÁDI: Szembe én most a vörössipkás ördöggel is! Mert nagy dolog történt most velem. A szénpor, a piszok lehámlott a lelkemről, megint az vagyok, aki voltam, mielőtt a bányába jöttem... Én valamikor katona voltam, fegyvert viseltem, szabad ember voltam... Most visszaveszem a becsületedet és az önérzetemet és aki utamba áll, azt legázolom!

KOP: De honnan a féktelen gyűlölet? Én sohasem bántottalak.

BRÁDI: Az úr sohasem bántott, nem is tudta, hogy én is a világon vagyok. De az úr a mázsás kövek közt volt, amelyek a mellemen feküdtek, amelyek elfullasztották a lélegzetemet, lenyomtak a mélységbe, állattá aljasítottak... Honnan a gyűlölet? Ez a gyűlölet az én becsületed, az én önérzetem, ez a gyűlölet tesz engem emberré!

KOP: Örült vagy! Ide a patronokkal! Parancsolom!

BRÁDI: Megdöglött a ló, most már pattogtasd az ostort! Itt most nincs főmérnök úr, nincs vágólegény. Ketten vagyunk a föld gyomrában, két meztelen ember. A kettő közül az a külön, akinek több az ereje. Most én vagyok a külön ember, én vagyok az úr, a főmérnök!

KOP, *hidegen*: Tévedsz, még mindig én vagyok a főmérnök. *Pisztolyt vesz ki a zsebéből.* Ide nézz — hat acél-golyó.

BRÁDI: Le akar löni?

KOP: A legokosabb volna, amit veled tehetnék. Az ilyen kótyagos állat kárára van önmagának és másnak. De megmenekülhetsz, ha engedelmességed. Vigyázz... az első gyanus mozdulatra keresztüllőlek. Most elő a patronokkal!

BRÁDI, *alattomos nyugalommal*: Itt vannak... A sötét sarokból fölemel valamit, lassan Kop felé törekszik.

KOP: Állj! Az első gyanus mozdulatra... Oda a szarufa alá...

BRÁDI: A szarufa alá... A bejárathoz közeledik, a kezében levő tárgyat hirtelen kidobja. Hahaha!

KOP: Mit röhögsz?

BRÁDI: Nagyot cuppant a vízben. Már itt a víz!

KOP: A patronok...?

BRÁDI: A vízben áznak! Tessék utánuk bukni!

KOP: A vízbe dobtad?

BRÁDI: Azok már nem repesztenek hegyet, nem lékelnek dinnyét.

KOP, dermedten nézi Brádit, majd a kijáráshoz lép, sokáig a sötétségbe bámul, végül egy kétségbeesett mozdulatot tesz és halkan morogja: Nem lehet — vége! Előrelép, pisztollyal a kezében sokáig és komoran nézi Brádit.

BRÁDI: Hát tessék löni!

KOP, habozik, hirtelen kilöki a fegyvert a táróba és hátat fordít Brádinak.

BRÁDI, csodálkozva: Hohó! Szünet. Feladod a harcot?

KOP, hang nélkül: Fel.

BRÁDI, zavartan: Mi lelt? Mért dobtad el?

KOP, végigsimít a homlokán, mintha mély álomból ébredne: Ezt nem lehet kibírni, ezt a szörnyű gyalázatot, azt a gyűlöletet... Két ember, két haldokló, már gyalulják nekik a koporsót, egymás husába ütik a fogukat..

BRÁDI: Félsz, ugye?

KOP: Félek... nem a haláltól... de attól a sátáni gyűlölelettől, mely ezt az odut betölti... Nem a bányagáz, a gyűlölet repeszi meg a sziklákat és önti el a bányákat... A földre mutat. Látod ezt a fekete sávot?

BRÁDI, megrettenve, halkán: Víz! Máris!

KOP: Gyorsabban jött. Szívárogya kuszik be, mint a fekete kígyó... Ez a halál! A lassu, keserves halál! Egy óra múlva a bokádig ér, azután felkúszik a térdedig, a csipődig, a torkodig...

BRÁDI, *elgondolkozva*: A halál nem rossz... Nem kell többet követ vágni, téli hajnalon nem kell fölkelni, aludni lehet álom nélkül... A halál nem rossz! Csak a meghalás! A lámpásunk el fog aludni... sötétségben leszünk... állig az emelkedő vízben... dulakodni fogunk az utolsó helyért... eszünket veszítve, ordítva... *Megrázkodik*.

KOP: Nem... fogadjuk meg, hogy mint emberek, mint bajtársak halunk meg. Kezet szorítunk egymással, Isten hozzádot mondunk egymásnak, együtt, karöltve lépünk át a fekete küszöbön.

BRÁDI: Meg tudod ezt tenni?

KOP: Meg.

BRÁDI: Talán én is, ha szólsz hozzám. Szólj hozzám, ha látod, hogy megbolendulok a halálfélelemtől, akkor nevezd testvérnek... attól mindjárt megpuhulok, mert nekem nem volt soha senkim. Nő a víz?

KOP: Nő.

BRÁDI: Szoktál imádkozni?

KOP, *hallgat*.

BRÁDI: Imádkozni az anyjától tanul az ember. Az anyjától vagy senki mástól.

KOP: Én nem ismertem az anyámat.

BRÁDI: Az enyém nagyon szerencsétlen asszony volt.

KOP: És apád?

BRÁDI, *nyersen*: Mi gondod rá?

KOP: Hálótársak leszünk sok ezer éven át... nem árt tudnunk, hogy kivel fekszünk egy ágyban.

BRÁDI: Az apám pap volt. Ez csunya és szomorú dolog... Pap létére öngyilkos lett...

KOP: És hogyan jöttél a bányába?

BRÁDI: Nem volt, aki rászorítson a munkára... A könnyebbik végét kerestem: katona, tengerész akartam lenni, Afrika-utazó, híres és szabad ember, végül csillér-gyerek lettem, meg vágólegény... Furcsa, ezeket a dolgokat én régóta elfelejtettem, mindent ellepett a szénpor, de már megint tisztán látom a multat...

KOP: Én nem születtem úrnak... Bányamunkás fia vagyok...

BRÁDI, *meglepetten*: Te? ... Hogy tudtad így feldolgozni magad?

KOP: Mindenáron tudni akartam, miből lesz a szén és hová lesz. Én is csillér-gyerek voltam, de megszöktem, hogy iskolába járhaszak. Kutyarossz dolgom volt... Én tisztítottam a nagy diákok csizmáját... padlón háltam... inasuk és majmuk voltam... És első lettem közöttük.

BRÁDI: Tőlem mindent elvett az élet... nem tudtam ellene védekezni. Te másképp csináltad: torkon fogtad és mindent elvettél tőle, amire szükséged volt. A víz felé sandít. Most már sajnállak, hogy velem kell pusztulnod. Szeretnél élni?

KOP: Szerettem volna. Egy új fűrőgépet szerkesztettem, azt még szerettem volna munkában látni. Nevetni való, de az fáj legjobban, hogy nem láthatom a gépemet. Óránkint hetven centivel többet fűr, mint a Fábry-féle.

BRÁDI, *elismeréssel*: Pedig a Fábry is jó... *Szünet.* Te szeretéd a szakot?

KOP: Csak azt szerettem! A hegyek teli vannak megkövesült napsugárral és lenn a völgyekben gyári kémények árbócerdei füstölnek és tüzes kazánok tátogatják az éhes torkukat... Mi etetjük a munka leviatánjait... szép mesterség az! Én szerettem, talán túlságosan is. Kereke voltam a nagy bányagépezetnek és acélkéményre merevítettem magamat. A mérnök elnyomta bennem az embert.

BRÁDI: Hát bocsáss meg, testvér, az én bolondságom szerezte a bajt. De én mindig ilyen voltam: a botütésnek nevettem, de ha rossz órában szalmaszállal csiklandoztak, tajtékot hányt a vérem.

KOP: Ha egy ember gyűlöli a másikat, akkor mind a kettő hibás benne. Én mindig az igazságot emlegettem! De mi az igazság? Ami nekem jó. Más valamit kellett volna keresnem. Az igazság szétválasztja az embereket, bírakat és bűnösöket csinál belőlük. Más valamit kellett volna keresni. Valamit, ami több az igazságnál, valamit, ami összehozza az embereket.

BRÁDI: S ha bolond fővel el nem dobom a dinamitot, kiszabadultunk volna?

KOP: Minek erről beszélni?

BRÁDI. Kótyagos fejjel jártam a világot... szeretnék mégis látó szemmel elköszönni... *A vizet nézi.* Kiszabadultunk volna?

KOP, *fejével bólint:* Ki... öt perc alatt.

BRÁDI, *nyugodtan:* A patronok megvannak

KOP, *nem érti:* A patronok?...

BRÁDI, *a sarokból bördobozt emel föl.* Megvannak és szárazak... a gyújtókészülék is rendben van.

KOP, *nem érti:* A patronok?...

BRÁDI: Én nem komédiáztam, kérem. Én el voltam szánva. De tudni akartam, ki vagy? Ha nem az vagy, aki vagy, akkor meghalsz és én veled. De most azt hiszem, kár volna meghalni.

KOP, *két kezével megfogja a dobozt, melyet Brádi is fogva tart, Kop egyszerre sirógörcsöt kap és fejét Brádi vállának támasztja.*

BRÁDI, *szünet után halkán, megindultan:* Főmérnök
Herezeg Ferenc: Kilenc egyfelvonásos.

úr! Főmérnök úr! Tessék parancsolni, mit csináljak, mert nő az ár!

KOP, *összeszedi magát, a régi energiával, amelyen azonban keresztülremeg a megindultsága:* Nő...? Csak nőjjön! Három perc alatt szétrepesztjük ezt a tojáshéjat!

BRÁDI: Szétrepesztjük és tűzláng között két ember kél ki az alvilágból!

— Független. —

Az árva korona

Szereplők:

A szőke angyal.

A barna angyal.

A magyar címer két pajzstartó angyala a magyar vérmérséklet két végétét személyesíti meg; a szőke az optimista, a barna a pesszimista. Az egész jelenetet a lehető leggyorsabb tempóban, a belső, fojtó indulattól remegő hangon kell végigjátszani.

Sötétség. A színpad egyik pontjára gyér fény esik. Egy szikladarabon fekszik a szent korona. A korona fölé hajolva ül a szőke angyal. Mozdulatlanul nézi a koronát. Szünet után megjelenik a barna angyal. A fénykörhöz közeledik és komoran megáll.

SZŐKE: Testvérem! Testvérem! Óh csak hogy megjöttél! Hol jártál? Miért hagytál magamra?

BARNA *idegenül*: Ki vagy pusztában kiáltó szellem?

SZŐKE: Ég gyermeke, a te ikertestvéred szólít.

BARNA: Ég gyermeke nem vagyok! Az ég bezárult fölöttem s a halál van a szívemben.

SZŐKE: Te az én halhatatlan lángtestvérem vagy; egy tűzből születél velem. A fehér köntösöd magyarok imádságából szövődött. Évszázadokon át ketten őriztük a négyfolyós címerpajzsot, ketten a szent koronát.

BARNA *kegyetlenül*: Hova lett az ország címere?

SZŐKE *lehajtott fővel, halkán*: Darabokra tört.

BARNA: Mivé lett a korona?

SZŐKE *lehajtott fővel, halkán*: Árvaságra jutott.

BARNA: Rosszul örködtünk, mi magyar őrangyalok. Jaj nekünk!

SZŐKE: A koronát én most is őrzöm, — lásd!

BARNA *letérdepel a korona mellé*: A lelkem vérzik, ha rád tekintek, te szent korona, te árva szent korona. Egykor arany tűzcsóva voltál, s a népek ámulva néztek.

SZŐKE *a korona másik oldalán térdepel*: Aki a fején viselt, annak homlokán egy nemzet méltósága fénylett; aki a fején viselt, annak karjában százezer magyar ereje feszült.

BARNA *a koronához*: A lelkem vérzik! Mily sápadt a fényed!

SZŐKE *a koronához*: Olykor büszkén tündökölsz! Olykor bús vagy és fakó! Ilyen a te magyar sorsod! *A barnához*: Mondd, testvér, mi történt velünk? A nagy pusztulás-kor én a korona mellett maradtam — téged elsodort a vihar. Mondd, mi történt velünk?

BARNA: Ha millió évig élünk is, akkor is marad még sírni valónk. Minden összeomlott, ami régi és nemes volt. Minden, ami szent és ezeréves volt. A magyar hegyek összeomlottak, a magyar tenger kiapadt. Ezentúl mindig sötétség, kín, rettegés hullámszik körülöttünk.

SZŐKE: Szörnyű zuhanás volt. Most is hullunk még.

BARNA: Két szép angyalból kóbor szellemekké lettünk. Álló csillagokból hulló csillagokká lettünk. Hulló csillag — magyar csillag!

SZŐKE: Hol, merre bolyongtál, mit láttál?

BARNA: Futottam a bús jelen elől, kerestem a dicső multat!

SZŐKE: Megtaláltad? Meg?

BARNA: Fekete sólyom képében szállottam városok és erdők fölött, vizek és rétek fölött. Mindenütt kerestem, mindenütt, hol egykor magyar királyok trónoltak, ahol egykor hősök harcoltak, költők daloltak!

SZŐKE: És mit láttál?

BARNA: Lidércnyomásos álom kusza rémlátásait. Pozsony szent tornyain kalózzlobogót csattogtat a dunai szél!

SZŐKE: Óh!

BARNA: A komáromi szűz kőarca szégyentűzben ég, mert oroszlánbarlangjába harc nélkül beLOPTA magát a róka. Kassa piacán, minden magyar katona gyalázatára fejét vették az érchonvédnek.

SZŐKE *eltakarja arcát.*

BARNA: Halld meg a többit is! Biharban, Szent László királyi városában, havasalföldi barbár az úr... és Aradon, ahol annyian meghaltak a magyar szabadságért, Aradon láncot visel minden magyar.

SZŐKE: Álom! Lidércnyomásos álom!

BARNA: A harcban híres székelységet és az erdélyi fejedelmek nemes unokáit, festett képű balkániak szoktatják korbácsra... És Hunyadi Temesvára? És Zrínyi Csákvára? Elveszett, minden elveszett!

SZŐKE: S ki a rettentő hódító, az új Dzsengiz-khán, aki rálépett a magyarság szívére?

BARNA: A föld alatt megmozdult a leláncolt sárkány, a föld alól kilobbant az ősi átok, a magyar föld alól kicsapott Káin gyűlölete, s mint Vulkán tüze elhamvasztotta az életet! Ó testvérem, a magyar lépett rá a győzetlen magyar szívére!

SZŐKE: S hol jártál még?

BARNA: Nem leltem meg a dicső multat és elindultam megkeresni a jobb jövőt.

SZÓKE: Hol kerested? Hol?

BARNA: A vonuló felhők fölött, magasan az ezüst hold fölött. Fehér galamb képében szállottam a csillagok útján, föl az Örök Igazság kapujához.

SZÓKE: És megnyílt előtted a kapu? Mondd?

BARNA: Hiába sírtam az arany küszöbön, a kapu nem nyílt meg! Tudod miért nem? Mert magyar vagyok, se égen, se földön nincs hazám.

SZÓKE: Te örök csüggedő, én mást hiszek. Az égi kapu zárva maradt, mert nekünk még küldetésünk van a földön.

BARNA: Óh, te örök reménykedő! Miféle küldetésünk lehet nekünk, szegény hulló csillagoknak?

SZÓKE: Olvasd a lángírást a csillagos égen és higj nekem! Korán gyűlt lakomára a varjusereg! Hallod, mi zúg az éjszakában? Lehel vezér kürtje. Jönnek, hej jönnek a honfoglaló hadak! Hallod, mint harsannak Szent László ezüst trombitái? Látod, mint lengenek az Anjouk lilomos zászlói, mint fénylenek a Hunyadiak hollós pajzsai? Ha angyal vagy is: hajolj meg: jön Zrinyi Miklós, a dicsőséges legyőzöttek maréknyi csapatával! Csend! Bús tárogató szól! Óh, Thököly, óh Rákóczi, óh Bocskay, óh ti szabadságra éhes kuruc farkasok! És Bethlen Gábor nyomában erdélyi hadak, jó magyar kardjuk véres villámot szór... Jönnek, szilaj trombitarivalgással, jönnek Görgey huszárai, Damjanich vörössapkásai... Jönnek a kárpáti, jönnek a doberdói szenvedők, mind jönnek, akik éltek, harcoltak és meghaltak a magyarságért...

BARNA *félig meggyőzötten*: Mit látsz még, te álomlátó?

SZÓKE: Az anyaföld hí és jönnek, mind jönnek, akik tervezettek, gondolkoztak, építettek és lantot pengettek a magyarságért. Korán károg a varju, döntő harcára most

sorakozik a magyar erő! Hiába vették az érchonvéd fejét: sárkányfő, ha levágod, százszor kinő. A Felvidék annak hódol csak, aki jobban tudja szeretni a szabadságot, mint szerette kuruc és vörössapkás. És Pozsony nem a legfurfangosabbat uralja, hanem azt a népet, mely vitam et sanguinem tudott áldozni a becsületért. Bihar azé lesz, aki szent, mint Szent László király, erőskaru, mint nagyfalusi Toldi, ékes elméjű, mint szalontai Arany, igaz szívű, mint geszti Tisza István. Erdély nem veszett el! Akkor vész csak el, ha találkozik balkáni, aki úgy tud uralkodni Kincses Kolozsváron, mint Báthory István, aki úgy tud harcolni, mint Kenyérmezőn Kinizsi Pál és aki úgy tud dalolni és meghalni, mint Segesváron Petőfi.

BARNA: Szinte magával sodor a szárnyaló hited, te örök reménykedő! Óh én tudom, a nép erős és nemes, a nép győzhetetlen, ha egyet akar, de hol a vezér, aki láncra veri a gyűlölet sárkányát?

A korona elkezde fényleni, először csak halványan, aztán mind erősebben.

SZŐKE: Nézd, nézd: a korona, az árva korona!

BARNA: Élet piheg a hideg aranyban, csillog, fénylik, tűzvirágként világít az éjszakában. Tudod, mit jelent a csoda? A korona fénye a nép szeretete; ez órán millió ember forró szeretete ömlik a korona felé.

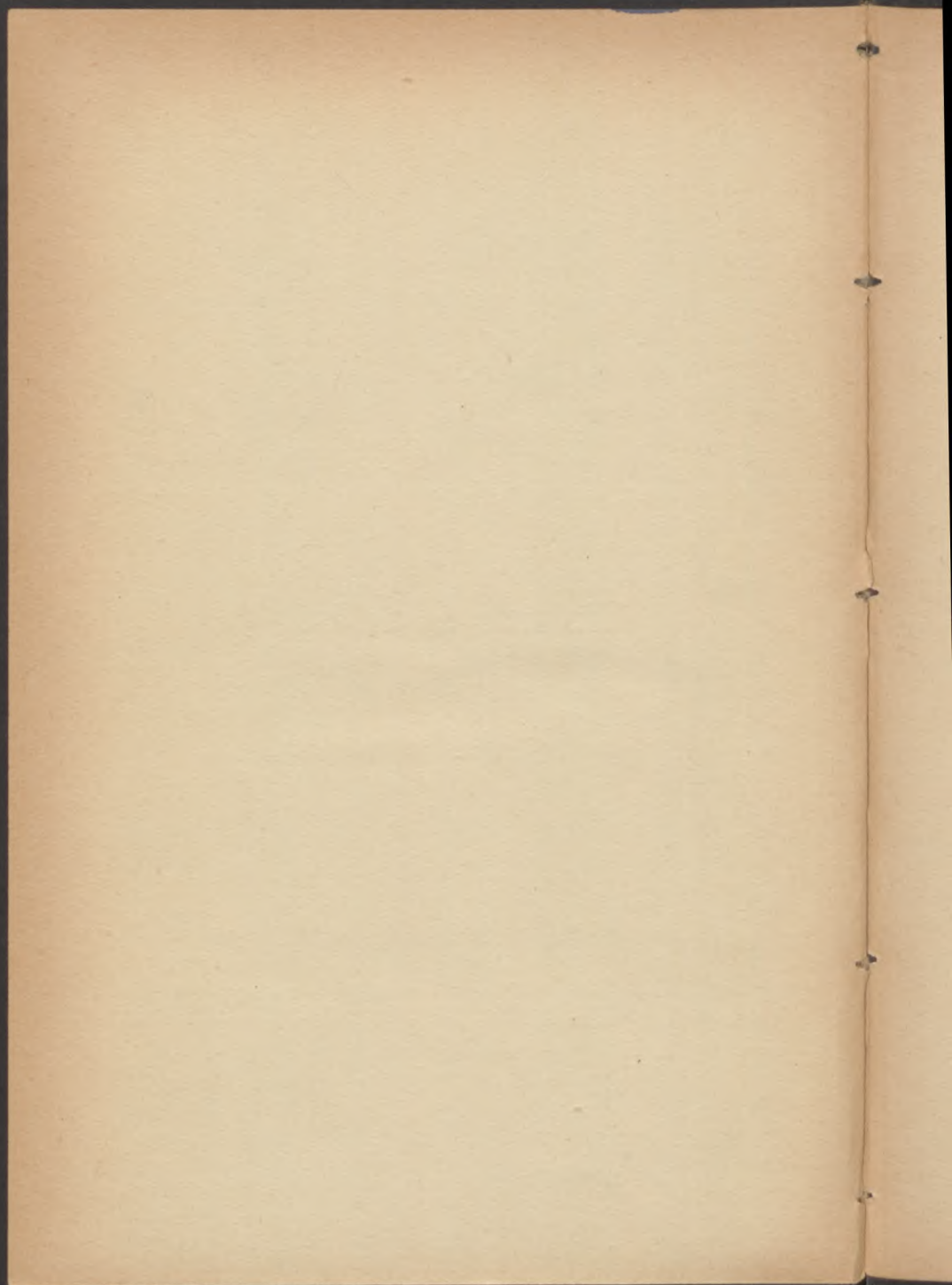
SZŐKE: Millió ember együtt érez és én látom a vezért, a milliók vezérét. Harangok konganak Budavárában, ágyúk morognak és a vezér, a nemzet vezére, arany koronával föl kent fején, arany paláستtal a vállán, fehér lovon felvágat a dombra és kardjával az ország négy tája felé sújt... Homlokán a nemzet méltósága fénylik, karjában millió magyar ereje duzzad, szeme a nemes harag villámain szórja...

BARNA: Kardjával az ország négy tája felé sújt és amerre sújt, ott szétfoszlik a köd, ott kisüt a nap, a szabadság napja!

SZŐKE: Kardjával az ország négy tája felé sújt és aki látja, az büszkén vallja magát magyarnak és aki látja, az boldogan kiáltja: Már nem árva a korona, nem árva a magyar, éljen a király!

— *Függöny.* —

Violante és a biró

Éjjeli sötétség. Messziről érces nyikorgás, majd döngés hallatszik, mintha súlyos vasajtó fordult volna meg sarkában. Halvány fény lesz látható. A fényt egy mécses terjeszti, melyet Violante hoz a kezében. Violante ingszerű, bő köntöst visel. Aprókat lép és minden figyelmét a mécsesre irányítja, melyet a tenyerével véd. A gyér fénynél a kortól fekete alacsony bolthajtást látni.

VIOLANTE félhangon: Megparancsolták, hogy idejőjjenek — megáll. Van itt valaki? Beleütközik a fekete szőnyeggel leterített asztalba, a mécseset leteszi az asztalra, ekkor hirtelen megpillantja a bírót, aki mozdulatlanul ül az asztal mellett és rémült kiáltással hátrál. Ah!

A bíró kámzsát visel, melynek csuklyája az arcát is eltakarja, csak a szeme számára van két kerek lyuk. Gótikus trónszéken ül és mereven nézi az asszonyt.

VIOLANTE: De hiszen ez... hiszen én... Szent Veronika segíts! Iszonyodva nézi a bírót, végül erőt vesz magán. Óh, én nem félek, egy lépést előre tesz, csak az első meglepetés — de már nem félek... Tudom, hol vagyok: a bírám előtt! Szünet után. Esedezem, mért hoztak engem ide? Azt mondják: az uram miatt. Hajnalban holtan lelték ágyában, késsel szívében... Gyöngyházaskis kés volt, az ágya csupa vér volt... hosszan maga elé bámul, aztán fölriad. Én szerettem az uramat! Boldogok voltunk: a tavasz nekünk hozta virágait, az ős nekünk

gyümölcsseit... Mért mondják, hogy megöltem? Este lefeküdt, reggel halva volt — többet én nem tudok. Hogyan tudtam volna megölni, én, aki szerettem? Hogyan merem volna megtenni, én, aki gyöngé nő vagyok? Egy madarat, ha megnyilaznak, betege leszek. Én öltem meg az uramat?!

Hízelegve, később kacéran. Te megértesz engem, uram. Félelmetes köntösödben is ember vagy, megbocsájtó, érző ember. Nem ismerem az arcodat, de látom a szemedet. Ez egy ifjú ember szeme; egy erős, büszke férfi szeme. Még sohasem láttam ilyen szemet. Ez a tűszem keresztül világít rajtam, mint a csillag az esti párán. Te belelátsz a szívembe, te tudod, hogy ártatlan vagyok. Ah, ha ilyen csillag világítana az utamon, akkor mindig tudnám, merre kell mennem. Ha megint szabad leszek, uram, és ha összehoz veled a szerencse, akkor megismerlek a szemedről. Ezer közül megismerlek. Megismerlek a szemedről, mint a királyt a koronáról. Bárki légy is, akár nemes, akár pór: királyomként tisztellek. Mivel keressem kedvét a csillagszemű királynak? Megengedi felséged, hogy ciprusi bort töltsék a poharába? Vagy inkább énekeljek?

*dudol Lelio, szép Lelio,
Mért véres a nászruhá?*

Nem — ez nem jó dal, megint vér és gyilkolás... Tudok én mást is, tavaszcól és szerelemről, de az most nem jut eszembe... *Halkan.* Van egy titkos kamarám. illatos selyemfészek, — ha látni akarod, akkor szólj egy szót, vagy csak ints, hogy megnyíljon a tömlőc ajtaja...

Szünet után. Nem? *Keserűen.* Nem? *Haragosan dob-bant a lábával.* Nem? De hát ki meri mondani, hogy én gyilkos vagyok? Éjfélkor rámtörtek a palotámban, ki-ragadtak ágyamból és földalatti tömlőcbe vittek... Állat-

képű, mocskos poroszlók megkötöztek — engem megkötöztek! Karomat feltörte a békó, az én szegény, fehér karomat, amelyről éneket mondtak a tróbadourok! *Göggel.* Én egy zászlósúr leánya vagyok. Azt hiszitek, büszke nemzetségem nem torolja meg a gyalázatot? Vigyázzanak a rágalmazók! És te is vigyázz, te bíró! Úgy ülsz itt, mintha nem is ember volnál, mintha te volnál a sors, a végzet, — olyan titokzatosan, olyan kegyetlenül, olyan pöffeszkedve ülsz itt... De te csaló vagy, mert te is csak balandó ember vagy. A te szemedben is van köny, a te szívedben is van vér. *Növekedő indulattal, végül már esztét vesztve a haragtól.* Vigyázz, bíró! A bosszú a sarkodban van, mint a kopófalka; a lábához kúszik, mint a kígyó; a fellegekből csap le rád, mint a vadászsólyom... Vigyázz, bíró! Minden sóhajtasomért halálordítás lesz a fizetség. Minden hulló könnycseppemért patakokban folyik a vér... Már látom lángban lobogó házadat, már hallok a tűzből gyereked sikoltását... Te pedig megkötözve térdelsz előttem, szepegsz a halálfélelemtől és úgy imádkozol hozzám, mint egy szent királynőhöz... De én nevetem kínjaidat, én kacagok — haha! *Hiszterikusan nevet, de a nevetése hamar sírásba csap át.*

Bocsáss meg, uram, nem is tudom, mit beszélek, a félelem megzavarta eszemet... A földalatti tömlőben nincs se éjjel, se nappal, ott egy helyben áll az idő. Mozdulatlanul áll, mint a tó poshadó vize. Én ott feküdtem a tó partján és néztem, mindig néztem a fekete vizet. Néha formát öltött az alaktalan sötétség, lomhán nyüzsgött, mint az alvó sárkány... Néha fölvetette egy véres ember képét...

Iszonyodva, halkán. Tudod, mitől féltem a börtönben? Hogy elkezdek sikoltozni és a rémes üvöltéssel fölverem az alvilág éjszakáját... Ha erre gondoltam.

akkor a fogam vacogott — úgy féltem, mintha koporsóba zártak volna egy pestises hullával...

Megkönnyebbülten. Most már vége a lázalomnak, megint világosság van körülöttem. A bírám előtt állok. A bíró lesujtja a bűnöst, de aki ártatlan, azt fölemeli... Kérlek, eressz haza, vár az uram. — *Hirtelen elharapja a szót.* Nem, nem az uram, hiszen ő meghalt... Nem megyek haza, soha többé — véres árnyékok lakják a palotát... A toronyszobában sárga halott fekszik és ijedten mereszti üveges szemét... Nem megyek haza — Szent Veronika kolostorába megyek... A szelid, fehér szűzek közé... Nem kell több férfi, nem kell szerelem! Oh, volnék bár öreg asszony, fehérhaju és békés szívű... A kolostor galambjait etetni és a kolostorkert virágait ápolni...

Kérlek, mért tapadsz úgy hozzám a forró szemeddel? Hozzám tapadsz, mint a pióca és kiszívod minden titkomat... Nekem nincs titkolni valóm! Én nem tudom, ki ölte meg! Neki száz ellensége volt, a jobbágysai retgették és gyűlölték, mint a sáránt. Senkit sem szeretett, csak a vadászkutyáit, azoknak jobb dolguk volt, mint nekem. *Észreveszi, hogy elszólt magát, buzgóan.* Igen, tudom: az imént azt mondtam: az uram jól bánt velem. Hazudtam! Melyik asszony nem hazudik, mikor a hiúságát kell megvédenie? Az uram jól bánt velem, míg ki nem tört a háború. Ott magába szívta a nagy gyűlöletet, mely a háborút okozta és az megmérgezte a lelkét. A békekötés napján kezdődött az én kálváriám. Cseléddé lettem a magam házában és úrnővé lett a pogány rableány, akit a táborból hozott, koszorús zászlóival együtt.

Az emberek tudták, hogy súlyos keresztet hurcolok és midőn egy titkos kéz szíven szúrta zsarnokomat, engem fogtak gyanúba. De ez csak kőszó beszéd — rá-

galom. Senki sem látta, senki sem ismeri a gyilkost. Ki mer vádolni? Ki tud ellenem bizonyítani?

Szünet után. Mindent elmondtam. Mit akarsz még? Mért nem szólsz? Mért nem kérdezesz? Nincs neked lelked? Mintha falat ostromolnék pusztá ököllet, égbe nyúló kőfalat... Szent Veronika segíts — nem bírom tovább! Csak nem látni, nem gondolkozni... *Eltakarja szemét és gúpiesen imádkozik.* Miatyánk, ki vagy a menyekben, szenteltessék a te neved —

Tudom már, tudom, mit akarsz! Hallottál Folkoról, a lantosról és most azt hiszed — *Hévvél.* Megtiltom, hogy őt gyanúsítsd! Ő nemes volt és tiszta — szent, mint egy szép arkangyal — nálam is jobb volt...

Mély, csendes hangon, mintegy a múltba tekintve. Nem volt olyan, mint a többi ember... Mély és magába-zárt volt, mint a tengerszem... Talán azért, mert költő volt... Forró szánakozással nézte a mi vergődésünket... Azt mondta: Kár az emberekért! Teérted is kár, Violante, az uradért is kár... *Főlríad.* A gyilkosság —? Igen, elmondom! Megint vendégek szállták meg a palotát. A vadászcimborák... Mikor már fölhevítette őket a bor, az uram rámparancsolt, táncoljak nekik. Máskor megtettem, de ezúttal nem — nem, mert az ágyasa is ott volt, a pogány leány... Kérlelt, fenyegetett — de nem! és nem! *Tűzes kitöréssel.* Megütött! Megütött! Engem — a pogány-leány előtt! A hajamat tépte — az én szőke hajamat... Kivetett a teremből. Engem. Kivetett, mint egy rongyot. *Hidegen.* Nem tudom, mi történt aztán benn a teremben. Zajt hallottam — lehet, hogy összetűztek Folko s az uram — én nem tudom, semmit sem tudok...

Mély gyásszal. Másnap Folko, a lantos, holtan feküdt a várárookban... Azt mondták: részeg fővel lebotlott az erkélyről. Hazudtak! Ő sohasem volt részeg. Őt úgy dob-

ták le a toronyról. Az eső esett s ő ott feküdt az iszapban, félszegen, tört nyakkal — egy eltiport virág. A más-
tyán ázott varjuk ültek, azok nézték. Folko meghalt s
vele meghalt száz édes dal. Meghalt a verőfényes ifjúság
s meghalt az emberi jószág.

Hidegen, szinte gúnyosan. Mit mondjak még? Másnap
éjjel megölték az uramat. Ki ölte? Mért ölték? Nem
tudom. Azt mondják: a kés, a gyöngyházás kés enyém
volt. Igaz, igaz, de a gyilkosság előtt ellopták tőlem, talán
azért, hogy gyanúba keverjenek. Nem tudom, ki lopta el
— *gonoszul* — lehet a pogány leány, én nem tudom!
Szünet után csodálkozva körütekint, majd kiabálni kezd.
Nem igaz, nem igaz! Én öltem meg! Én! Megöltem, mert
gyűlöltem! Gyűlöltem olyan lángoló, olyan olthatatlan
gyűlölettel, aminővel csak a pokol söpredékét lehet gyű-
lölni! Ez a gyűlölet túl fog engem élni, ez a gyűlölet mér-
ges, piros virágokat fog hajtani a sirom fölött. Megöltem!
Hajnalban felosontam a kamrájába, mezítláb, a gyöngy-
házás késsel a kezemben... Horkolva terült el ágyán —
utálatos! — megint boros volt... A fakó hajnali fény
az arcába világított... Nem féltem tőle! A kezemmel ki-
tapintottam a lüktető szívét, aztán beledőftem a kést —
markolatig — bele! Forró, fekete vér folyt végig a karo-
mon, ő kinyitotta a szemét és kábult rémülettel tekintett
rán — szörnyű volt! — egy pillanatra felült ágyában —
rettenetes volt! — aztán hátradőlt és megint lecsukta sze-
mét... Lecsukta örökre és magával vitte gyilkosának
képét... *eltakarja szemét.*

Szünet után fáradtan. Várom a halált! Óh, hogyan
szomjazom az elmúlást! Pihenni és nem gondolkozni;
aludni és nem álmodni... *Főlveti a fejét.* És ha ennyi
sem elég, halljad az egész igazságot, az igazi igazságot!
Folko a kedvesem volt! Óh, hogyan is tagadhattam meg

a szerelmét? Hogyan is tagadhattam meg azt, ami életem nagy büszkesége s boldogsága volt? Most már nem félek tőled! Nézz reám, álarcos komédiás, ki földalatti pincékben játszod a végzet játékait. Te nem vagy a végzet, te csak a halál cselédje vagy, a rothadás napszámosa. A testemet el tudod pusztítani, de a lelkem diadalmasan siklik ki otromba kezedből. Igen, szerettem őt, olyan lángoló, olyan dicsőséges, olyan halhatatlan szerelemmel, amelyet te, szegény vakondok, sohasem fogsz megérteni. Amíg élek, addig mindig részeg leszek a csókjaitól és amíg csillag világít az éjszakában, addig nem fog elhamvadni szerelmünk tüze.

A biró, aki mindeddig mozdulatlanul ült helyén, most váratlanul fölemelkedik.

Violante megdöbbenve hátrál. Szünet után. A szemed! A szemed! Zuhanok és mindig újabb mélységeket találok magamban... De most már nincs tovább, uram hidd el, nincs tovább, már egészen lenn vagyok a fenéken, több titkom nincs!

Miután egy ideig ellenállott, a biró szemének hipnotikus hatása alatt puhulni s olvadni kezd. Confiteor! Hazudtam, uram; nem neked, hanem magamnak. Még van egy titkom, az utolsó, a legszörnyebb. Confiteor! Az uram szeretett engem, jobban, mint az életét, jobban, mint az üdvösségét. Késérű és vad csak akkor lett, midőn megérezte, hogy a szívem elfordult tőle. Megütött, közben a szíve vérzett értem és én tudtam: egy szavamba kerül csak, egy szavamba és ő sírva térdepel a lábam előtt. Confiteor! A pogány rableány sohasem volt az uram kedvese. Szánalomból hozta magával, kedvelte, mint a játékos kis kutyát, de nem volt a kedvese. Én hittem el magammal, hogy jogom legyen őt gyűlölni... Folkot, a fantost, akkor ölte meg, midőn már tudta, hogy a sze-

retőm. De engem még akkor sem bántott, mert engem még akkor is szeretett... Confiteor! Ködben jártam, forró, bíbor ködfelhőben, de most már fölszállott a köd és én tisztán látok... Ott állok az ágya előtt, a hajnali fényben, késsel a kezemben... A tenyerem alatt érzem a dobogó szívét, aztán beledöföm a kést, markolatig bele szegény, szerelmes, dobogó szívébe... Ő fölriad és kábultan tekint reám, de aztán megismer és mosolyog, szerelmesen és vágyakozva mosolyog, mert azt hiszi, mert azt hiszi — *térdre roskad, a mellét veri* — óh én bűnöm, én nagy bűnöm!

— Fügőny —

Péter és Pál

Szereplők :

A méltóságos úr

A komornyik

Az uzsorás

A művésznő

Nagyúri legénylakás szalónja. Nagy fényűzés, hyper-modern izlés, női arcképek, aktok, lóképek.

Jobbról főbejárat; balról ajtó a hálósobába. Reggeliző-asztal egy személynek terítve. Az asztal pazarul van meg-rakva porcellánnal, ezüsttel és kristállyal. A reggeliző-asztal mellett külön tálaló-asztal, azon pálinkás batteria, tálak ételekkel, cigaretta stb.

A kandalló mellett egy igen díszes, feltűnő nagy karos-szék. A kandalló párkányán ezüsttálon számlák.

A KOMORNYIK, borotvált arccal, ingujjban, fehér, nagy kötényt visel, az asztal mellett áll, tálat tart a kezé-ben s piros retket eszik.

AZ UZSORÁS, rezes arc, Haynau-bajusz, Ferenc József-kabát, borzas cylinder a fején, vastag bot a kezében, jobb-ról jön, megáll a komornyik mellett, botjával a padlóra dőf.

A KOMORNYIK: Jó reggelt, Kasztl úr! Akar egy kis gyöngé hónapos retket? Nagyön jó!

AZ UZSORÁS: Nem kell!

A KOMORNYIK: Reggelire mindig megeszem egy tá-nyérral. Megtisztítja a vért. Bort tölt magának. Sherryt sem akar?

AZ UZSORÁS: Én a pénzemet akarom!

A KOMORNYIK: A tizenharmadik! Maga ma már a tizenharmadik, aki a pénzét akarja. Nem babonás?

AZ UZSORÁS: Nekem semmi dolgom magával. Én a méltóságos urat keresem!

A KOMORNYIK: Hitelezők csak háromtól négyig fogadtatnak.

AZ UZSORÁS: Nekem rögtön kell vele beszélnem. Mert a bíróságnál csődöt kérték ellene.

A KOMORNYIK, *derült érdeklődéssel*: Hát mégis csődöt? Ezt én már két esztendeje várom. De azért beszélni nem lehet vele — alszik.

AZ UZSORÁS: Hazugság! Kibúvó!

A KOMORNYIK, *megissza a Sherryjét, majd hidegen szól*: Nézze, Kasztl úr, ha én hazudok, akkor nem a gazdám kedvéért hazudok. Azt én nem teszem. Én az uraság és a hitelezők harcában semleges vagyok. *A tálcán levő cigaret-tából rágyújt.*

AZ UZSORÁS: Tízkor itt volt a doktor Berger, annak maga azt mondta: a méltóságos úr fürdik. Most mindjárt egy óra lesz és most azt mondja, hogy alszik.

A KOMORNYIK: Mert fürdő után megint le szokott feküdni. Ő nagyon rendesen él, akár egy óramű. Egykor fölkel reggelizni, utána a művésznő látogatását fogadja.

AZ UZSORÁS, *morog*: Az én pénzemért!

A KOMORNYIK, *folytatja*: Ötkor kikocsizik a ligetbe, nyolckor megebédel — este tizenegyől reggel ötig kártyázik. Így él a méltóságos úr.

AZ UZSORÁS: Reggelig kártyázik — az én pénzemért!

A KOMORNYIK: Ugyan kérem, a maga pénze az én méltóságos uramnak a félfogára is kevés! Hát mit képzel, hány uzsorásunk van nekünk? A bankokat és szövetkezeteket

nem számítva: huszonhét darab!... Hanem kérem, most már fáradjon a hitelezők várószobájába. Ott elolvashatja a vicclapokat. Ha megreggelizett a méltóságos úr, majd bejelentem magát.

AZ UZSORÁS: Megint azt fogja mondani, jöjjenek egy hét múlva, addig meghal Aglája néni és akkor lesz pénz bőven... Négy esztendő óta mindig azt mondja, jöjjenek egy hét múlva.

A KOMORNYIK: No, menjen — szívja el odakünn ezt a cigarettát. *Megkínálja cigarettával.*

AZ UZSORÁS: Mennyibe kerül egy ilyen cigaretta?

A KOMORNYIK: Darabja ötven fillér.

AZ UZSORÁS: Én abbahagytam a dohányzást, mert sajnálom rá a pénzt — ezek meg ötvenfilléres cigarettát füstölnek az én pénzemből... a gyermekeim örökségéből... *Dühösen belemarkol a dobozba.*

A KOMORNYIK: Hány gyereke van, Kasztl bácsi?

AZ UZSORÁS: Öt.

A KOMORNYIK: No hiszen akkor cigarettánként csak tíz fillér jut egy-egy fejre.

AZ UZSORÁS, *bizalmasan*: Mondja, — azt hiszi maga, hogy én még megkapom valamikor a pénzemet?

A KOMORNYIK: Istenem, az ember mindig remélhet, amíg él... A természet még segíthet... Például, mondjuk, egy nap igazán meghal Aglája néni és a méltóságos úr örököl...

AZ UZSORÁS: Aglája néninek húszmilliója van?

A KOMORNYIK: Csak tizenkilenc!

AZ UZSORÁS: Hány esztendő is a néni?

A KOMORNYIK: Bizony már nem egészen fiatal me-

nyecske. A tavasszal volt a kilencvenharmadik születésnapja.

AZ UZSORÁS: Kilencvenhárom éves? Szép kor! Igazán szép kor! Mondja: magának nem adósa a méltóságos úr...

A KOMORNYIK: Kézpénzt elvből nem szoktam kölcsönadni az uraságnak... Négyhavi bérem azonban benn úszik még.

AZ UZSORÁS: Majd megkapja Aglája néni örökségéből.

A KOMORNYIK: Az én követelésem biztosítva van... Betábláztam a méltóságos úr nadrágjaira... Négyszázhetvenhárom nadrágja van, az uszónadrágokat nem is számítva... De most én kérdezek magától valamit, Kasztl úr... Okos ember létére, hogy adhatott annyi pénzt az én méltóságos uramnak?

AZ UZSORÁS: Az úgy volt, hogy négy esztendővel ezelőtt egyszer idecsalt magához, aztán leültetett ebbe a székbe... *A nagy karosszékre mutat.*

A KOMORNYIK: Igen, — ez az operációs szék.

AZ UZSORÁS: Tudtam, hogy fülig uszik az adósságban és megesküdtem magamban, hogy egy kopekát sem adok neki... De ő beszélt, beszélt, beszélt —

A KOMORNYIK: Szóval: narkotizálta és azután megoperálta magát.

AZ UZSORÁS: Hallja, hogy tud beszélni a méltóságos úr!

A KOMORNYIK: A vasszekrények megnyílnak a szavától. Ha hallgatja az ember, a pénz kikivánczik a zsebéből. Ő képes volna arra, hogy kölcsönkérje a kanfarkastól a zápfogát. *Balra fülel.* Már mozog odabenn! *Jobbra tuszkolja Kasztl.* Igaz, — maga pénzügyi szakember, — nem tudja mikor lesz az alföldi nagy sorsolás?

AZ UZSORÁS: Mi közöm nekem a nagy sorsoláshoz?

A KOMORNYIK: Azért kérdezem, mert nekem tíz sorsjegyem játszik... *Kinyitja a jobboldali ajtót.* Parancsoljon kísértálni... Később többen is jönnek uzsorás urak, akkor alsóst játszhatnak a váróteremben... *Beteszi Kasztl után az ajtót.*

A MÉLTÓSÁGOS ÚR, *balról jön, pijamát visel, monoklival szemlét tart a reggeliző-asztal felett.* Hónapos retek nincs?

A KOMORNYIK, *udvariasan és kissé szertartásosan:* Bár kora hajnal óta tűvé tettem utána a várost, sajnos, nem tudtam szerezni.

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Pedig nagyon szeretem... Azt a pici piros retket — amíg ropogós.

A KOMORNYIK, *egy ösztönszerű kézmozdulattal jelzi, hogy már elég volt ebből a témából.* Szabad kérdezni, kocsin vagy autón méltóztatik ma a ligetbe menni?

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Kucsirkocsin, De reggeli után ledülök még picit pihenni... Az éjjel rosszul aludtam... Azt álmodtam, körte vagyok...

A KOMORNYIK: Micsoda, kezit csókolom?

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Körte, érett körte. A fán lógtam és a rossz gyerekek megrázták a fát... Ahányszor megrázták, mindig azt hittem, hogy leesem — aztán összerázkódtam és fölébredtem...

A KOMORNYIK: Milyen ruhát parancsol fölvenni a méltóságos úr?

A MÉLTÓSÁGOS ÚR, *teát iszik:* Lássuk csak! Ma nincs jó kedvem — olyan sárgásbarna napom van... Barna zsekketruhát fogok fölvenni barna cipővel — és hogy mégis némileg enyhítsem a komor hangulatot: kénsárga gamásnit és citromsárga zsebkendőt...

A KOMORNYIK: És nyakkendőt?

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Na — mit gondolsz!

A KOMORNYIK: Szép volna sárgát venni...

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Tapecírer-ötlet! *Szellemi munkába mélyed.* Lehetne türkizszínű selymet pici piros pettyekkel... De csak akkora pettyekkel, mint a Katicabogár... Merész, de hatásos! Olyan lesz, mint a gyík a száraz haraszt között. Azt hiszem: igen szerencsés inspirációm volt... *Egy tálat vesz a kezébe, hirtelen dühbe jön.* Hányszor mondjam még, hogy a pörköltzalonnára borsof kell hinteni?!

A KOMORNYIK, kétségbeesetten tekint ég felé, elveszi a tálat, buzgóan szalad jobbra, de az ajtó előtt hirtelen megáll: Igen — Kasztl úr van odakünn!

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Jöjjön a jövő héten! Megállj, te! Talán lehetne tőle pénzt kérni? Mondd meg neki, hajlandó volnék egy nagyobb tételt átvenni...

A KOMORNYIK: Ezt csak telefonon mondhatnám meg neki. Élőszóval nem. Igen vastag bot van nála. Doktor Berger is itt járt, azt mondta, csődöt kért a méltóságos úr ellen.

A MÉLTÓSÁGOS ÚR, evés közben: Mit kért?

A KOMORNYIK: Csődöt. A hitelezők országos nagygyűlésén ötszázezer korona követelést jelentettek be a méltóságos úr ellen.

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Ötszázezer korona? Nem is hittem volna! *Némi hazafias lelkesedéssel.* Igazán bámulatos, mennyire fejlődött már Budapest gazdasági élete! Ha elgondolom: én nyolc esztendővel ezelőtt húsz koronával a zsebemben jöttem a fővárosba... És ma —!

A KOMORNYIK: És ma —?

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Ma ötszázezer korona adósságom van... *Szigoruan.* Mi lesz már azzal a pörköltzalonnával?

A KOMORNYIK, *jobbra elrohan, az ajtót nyitva hagyja.*

AZ UZSORÁS hangja a váróteremben: „A pénzemet akarom! A pénzemet akarom!”

A MÉLTÓSÁGOS ÚR, *nyugodtan reggelizik. Az ajtó becsapódik kívülről.*

A KOMORNYIK, *visszajön, a kötényt künn levetette, rézgombos inaskabát van rajta, ezüsttálcán számlákat hoz, meghajlik Pál előtt: A mai számlák.*

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Tedd a tegnapiakhoz... Ugyan hányat hoztak?...

A KOMORNYIK: Csak négyet.

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Négyre bakban mindig be kell vágni. Vágj be a tegnapi számlákkal... de szépen gusztálva.

A KOMORNYIK, *fölveszi a kandallón levő számlákat, olvassa: 2—3—4—5—6! Négy és hat az tíz!*

A MÉLTÓSÁGOS ÚR, *ijedten. Tíz? Fuccs! Tudja Isten mostanában én mindig befuccsolok.*

A KOMORNYIK: Azt beszélük, az idén egyáltalában nagyon rossz kártya jár az országban.

A telefon megszólal.

A KOMORNYIK, *kezébe veszi a kagylót: Halló! ki az?* Igen, én vagyok: Ács Péter... igen...

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Mi az?

A KOMORNYIK: Magánügy.

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: No, nézd, neki magánügyei vannak!

A KOMORNYIK, *izgatottan hallgatja a telefont, ingerülten int Pálnak: Csend legyen!*

A MÉLTÓSÁGOS ÚR, *kiejti kezéből a villát; megdöbbenve nézi a komornyikot.*

A KOMORNYIK, *a telefonba: Nem tréfál, kérem? És ez igaz? De mennyi? Mondja, mennyi? ... Hát jól van, jöj-*

jön át, de hamar, siessen! *Leteszi a kagylót, a fejét fogja, föl-alá rohan a szobában.*

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Mit csinálsz te gazember?

A KOMORNYIK: Méltóságos úr, kérem... nyertem az alföldi sorsoláson!

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Nyerhatsz vasárnap délután, mikor kimenőd van, de most szolgálatban vagy és én még mindig várom a pörköltszalonnát!

A KOMORNYIK: Igenis, kezit csókolom, hozom...

A MÉLTÓSÁGOS ÚR, *enyhén*: Péter fiam, mégis, megnyit nyertél?

A KOMORNYIK: Azt telefonálták, hogy sokat... A Czápa-bankház vezérigazgatója maga siet ide, hogy mondja az összeget és hogy gratuláljon nekem... *Kint csöngetés. Ez ő! A vezérigazgató úr! Jobbra elrohan.*

A MÉLTÓSÁGOS ÚR, *fölkel, mint a tigris, amely vért szagolt.*

A KOMORNYIK, *visszajön, sápadt*: Méltóságos úr... köszönöm a szolgálatot... Én már nem leszek többé cseléd... Nem szorultam rá... *Leveti a libériás kabátot, egy székre dobja, maga ingujjban marad. Itt a libériám. Én megnyertem az alföldi főnyereményt*

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: A főnyereményt! Mennyi az...?

A KOMORNYIK: Sok pénz.

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Ezer...?

A KOMORNYIK: Sok ezer.

A MÉLTÓSÁGOS ÚR, *növekvő izgalommal, minden szám után szünetet tartva*: Tízezer...? Húszezer...? Harminc...? Még több? *Homlokát törli. Százezer? ... Hát szólj már, hiszen ebbe bele lehet bolondulni!*

A KOMORNYIK: Kilencszázezer korona!

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Kilencszázezer? *Egy szék támlája után kap.*

A KOMORNYIK, *aggódva*: Rosszul van a méltóságos úr?

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Nem, csak az öröm, a meglepetés...

A KOMORNYIK, *megindultan*: A méltóságos úr mindig jó gazdám volt, azért most behozom még a pörköltszalonát, de ez lesz utolsó szolgálati ténykedésem... *Jobbra el.*

A MÉLTÓSÁGOS ÚR, *magában számolgat*: Kilencszáz-ezer koronát A hitelezők ötszázezer koronát kérnek, de ki lehet velük egyezni háromszázezerbe... Marad még hatszázezer koronám! Az ajtó felé indul és támadásra készen várja Pétert.

A KOMORNYIK, *civilzsakemben jön, hozza a pörköltszalonát*.

A MÉLTÓSÁGOS ÚR, *eléje megy, kiveszi kezéből a tálat s az asztalra teszi, szelíden kezén fogja Pétert, az operációs székhez vezeti s ott elbűvölő mosollyal helyet kínál neki*.

A KOMORNYIK, *leül, meghökkenve várja, mi lesz*.

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: A gondviselés kifürkészhetetlen bölcsessége úgy akarta, hogy a viszony, amely kettőnk között fennállott, váratlanul megváltozzék. Most már nincs itt többé sem úr, sem szolga, csak két meghitt jóbarát van, akiket a rokonszenv és a kölcsönös nagyrabecsülés szálai fűznek egymáshoz. Kedves Péter barátom! Én eddig tegeztelek, de mivel most már ledőlt köztünk minden társadalmi válaszfal, engeddd meg, hogy nagyrabecsülésem jeléül magázlassam ön!

A KOMORNYIK, *megindult hangon*: Nagyon köszönöm! Kezet szorítanak.

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Barátomnak neveztem önt, és nem volt hiú szóvirág; nem, én teljes tudatában vagyok a

szent és komoly kötelességeknek, amelyeket a barát név rám ró. Kedves Péter, én kötelességemet teljesítem, midőn óvom önt a súlyos zátonyoktól, amelyek a pénz nyomában virítanak. Készüljön el rá, hogy haszontalan, léha emberek fogják önt megkörményezni, nyájas pofával, barátságot színélve, de valamennyien, igen, valamennyien a maga pénzét akarják!

A KOMORNYIK, *gyanakodva begombolja a kabátját.*

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Fontos, hogy a vagyona számára minél előbb biztos és gyümölcsöző elhelyezést találjunk. Erre vonatkozóan felajánlhatom bőséges tapasztalataimat, amelyeket pénzügyi téren szereztem... De nemcsak jó tanáccsal, hanem tettel is segíthetem önt, amennyiben jelenlegi viszonyaim megengedik nekem, hogy egy nagyobb tételt átvegyek öntől...

A KOMORNYIK, *aki mereven és komoran nézte, most hirtelen elkacagja magát.*

A MÉLTÓSÁGOS ÚR, *elkedvetlenedik:* Mért nevet, Péter? Ez gyöngédtelenség! *Szünet.* Hiszen igaz, nekem mostanában pechem volt a játékban... De én ismerem a természetemet, nálam a peches turnusra szerencsés turnus szokott következni... *Lelkesen.* Péter... én most olyan fényes kondícióban vagyok: milliókat tudnék nyerni!... Nézze, már ősz van, hull a lomb és szállnak a szálak... a Riviera, a tenger szép arája, most megtelik gazdag amerikaiakkal és lengyelekkel... Azok úgy szaladgálnak a nizzai játéklubokban, mint a sült malacok Meseországban, a kés és a villa a hátukba van tűzve, csak bele kell vágni... Könnyelműség volna, Péter, több annál: bűn volna, ha elszalasztanók a jó szerencsénket! Majd lemegyünk együtt Nizzába, előbb egypár százezer rongyos koronával betömjük a hitelezők száját, aztán megoperáljuk a lengyel

hercegeket és az amerikai petroleumkirályokat... Amit nyerek, azon megosztozunk, azonkívül sok szép borravaló is fog magának jutni, Péterke...

A KOMORNYIK, *megint elneveti magát.*

A MÉLTÓSÁGOS ÚR, *szomoruan:* Péter — mért nevet maga?

A KOMORNYIK, *fölkel, fölényesen és energikusan, miközben megveregeti Pál vállát:* Nézze, édes öregem, én nagyon szeretem magát, azért mindent kaphat tőlem, mindent, amit akar... de pénzt, azt nem, egy kopekát sem! Kötni való bolond, aki magának pénzt ad, öregem, mert maga befuccsolt, elkészült, soha életében nem fog többet talpraállani. Ne is vegyen több kártyát a kezébe, mert elveszti mind a négyszázhetvenhárom nadrágját!

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: De hiszen ha vesztek is, akkor sem reszkiroz semmit: Aglája néném mindent megfizet. S azonfölül még a becsületszavamat is lekötöm, gondolja meg: egy gavallér becsületszavát!

A KOMORNYIK: Nem!

A MÉLTÓSÁGOS ÚR, *dühösen dobbant:* Nem...?

A KOMORNYIK: Nem!

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: De hát mit fog csinálni annyi pénzzel? A sirjába nem viheti magával?

A KOMORNYIK: A pénzemért úr leszek. Hiszen én tulajdonképpen annak is születtem — úrnak.

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Maga úr... *Komor arccal.* Megpukkadok a nevetéstől!

A KOMORNYIK: Na tudja, barátom, amit maga tudott, azt én is eltrafálok... Délig aludni, hajnalig kártyázni, enni-inni, lovak, asszonyok...

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: És hogy fog hozzá kezdeni?

A KOMORNYIK: Érdeklí? Megmondom. Ötszázezer koronával életjáradékot veszek magamnak. Százezer koronával urasan kistafirozom magam... *Körűlnéz.* Ez a milju... ez a muljé tetszik nekem...

A MÉLTÓSÁGOS ÚR, *megvetően*: Muljé? Azt mondja: muljél!

A KOMORNYIK: Hát hogy mondják?

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Tudom, mit akar mondani... izé, na! Pedig a nyelvemen van!

A KOMORNYIK: Szóval: én meg fogom venni a maga bitelezőitől ezt az egész cókmókot. .

A MÉLTÓSÁGOS ÚR, *még mindig a miljő szót keresi*: Enyje, hogy is mondják?

A KOMORNYIK: Marad még háromszázezer koronám; az lesz az én játékkalapom.

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Ki fogják dobni a klubokból!

A KOMORNYIK: Ugyan kérem... a lengyeleknek és az amerikaiaknak egészen mindegy, kettőnk közül melyik nyeri el a pénzüket: maga, vagy én!

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Szóval, én lőjtem magamat föbe, mi?

A KOMORNYIK: Na, na! Nem kell mindjárt elszontyolodni. Aglája néni majd kihúzza magát a bajból.

A MÉLTÓSÁGOS ÚR, *kiabál*: Hagyjon békébe Aglája nénivel! Ne halljam többet a nevét.

A KOMORNYIK, *meghökkenve*: Úgy? Valami baj van Aglája nénivel?

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Igenis, baj van. Az a baj, hogy nincs.

A KOMORNYIK: Mi nincs?

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Ő nincs, Aglája néni nincs.

A KOMORNYIK: Nincs is nagynénje?

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: De van. Csakhogy azt Dorotyának hívják, kegydíjon él és utál engem.

A KOMORNYIK: Aj, haj!

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Leestem a körtefáról.

A KOMORNYIK: Le. *Szünet után.* No, fel a fejfel, Polkó! Amíg engem lát, addig ne féljen! Mi ketten nem hagyjuk el egymást. Ezentúl is együtt maradunk és folytatjuk eddigi életmódunkat.

A MÉLTÓSÁGOS ÚR, *főléled:* Úgy, mint eddig? Egészen úgy, mint eddig?

A KOMORNYIK: Majdnem úgy.

A MÉLTÓSÁGOS ÚR, *előkelően és érzelmesen:* De hát én nem potyázhatok a volt inasom nyakán!

A KOMORNYIK: Nincs szó potyázásról. Maga hasznosítani fogja a tehetségeit.

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Az én tehetségeimet? Miféle tehetségem van nekem?

A KOMORNYIK: Vannak dolgok, amelyekben magát mesteremül tisztetem. Maga tud harmincféle bowle-t csinálni.

A MÉLTÓSÁGOS ÚR, *önérettel:* Harminckétfélét!

A KOMORNYIK: Szivarokhoz, borokhoz nagyszerűen ért... Fejedelmi ebédeket tud összeállítani... És művészi lendülettel köti meg a kraváliját...

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Ez vele születik az úriemberrel.

A KOMORNYIK: Ez az, igen! És én azt szeretném, hogy maga adja meg az én jövőendő életemnek azt a magassabbrendű fűt, ami az igazi úriembert teszi.

A MÉLTÓSÁGOS ÚR, *főlháborodva:* És ezért fizetést merészel ajánlani... fizetést, nekem?!

A KOMORNYIK: Hát a miniszterelnök nem kap fizetést?

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: No és mennyi lenne a fizetésem?

A KOMORNYIK: Tudja mit, Pali, adok magának annyit, amennyit maga adott nekem!

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Hah! Most értem csak! Azt akarja, hogy a komornikja legyenek?!

A KOMORNYIK: Admirálisnak nem tehetem meg!

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: És talán libériát is viseljek, mi?

A KOMORNYIK, *óvatosan az asztal mögé kerül*: Mi a libéria? Egy kabát, amelynek rézgombja van. A király is rézgombos kabátban jár... azért mégsem esik ki a világ fenéke.

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Hát ez borzasztó!

A KOMORNYIK: Ugyan kérem, három évig voltam a maga komornikja és mondhatom: nem volt borzasztó egy cseppet sem. Ugyanazokat a szivarokat szívtam, mint maga, ugyanazokat a borokat ittam és lássa, most is a maga inge van rajtam.

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: És nem is csaphatom már el a zsinányt!

A KOMORNYIK: A korai felkeléstől sem kell félnie. Maga úr korában tízkor ébredt föl, én pedig komornik koromban féltízkor.

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Hát mikor takarított?

A KOMORNYIK: Egyáltalában nem takarítottam... Pénzem mindig több volt, mint magának, mert proviziót kaptam a kereskedőktől, a maga adósságai után... *Leül a reggelihez és enni kezd*. Kedvesem, ha maga folytatni akarja az eddigi életmódját, akkor nem is tehet okosabbat, mint

hogy elszegődik hozzám komornyiknak... Az egész különbség annyi lesz, hogy eddig, ha kocsiztunk a ligetbe, maga hajtotta a lovakat, én pedig hátul ültem; *keresztbe teszi ket karját*, mától fogva majd én bajlódom a lovakkal és maga ül kényelmesen hátul... Este szépen lefekhetik, nem kell többé hajnalig kártyáznia... Az jót is fog tenni a maga egészségének... Hát megállapodtunk?

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Ön elfelejti, hogy nekem kötelességeim vannak a jó társasággal szemben.

A KOMORNYIK: Ugyan már, ne izéljen! Maga egész világiéletében utálta a jó társaságot, mert unalmasnak találta. Hát ezentúl egészen a mulatságos társaságnak szentelheti magát...

Kint csengetés.

A KOMORNYIK: A művésznő! Így a művésznő szokott csengetni.

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Jaj, szegény Riki! ha megtudja, mi történt velem, megszakad a szíve. Mert ő imád engem.

Újabb csengetés.

A KOMORNYIK: A művésznő be akar jönni.

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Igen; ajtót kellene nyitni a művésznőnek. *Összenéznek.*

A KOMORNYIK: Nos...?

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Nos...?

A KOMORNYIK, *szeliden, de határozottan*: Palika fiam, menjen és nyissa ki szépen az ajtót.

A MÉLTÓSÁGOS ÚR, *kimegy ajtót nyitni.*

A MŰVÉSZNŐ, *selypítve beszél*: Szervusz, drága Krampuszom! Tetszik az új ruhám? Ezt neked csináltattam!...

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Nekem már nincs véleményem női ruhákról...

A KOMORNYIK, *evés közben*: Te, Riki, reggeliztél már?

A MŰVÉSZNŐ, *előkelően*: Péter úr, kérem, ön miért olyan szemtelen a méltóságos úr jelenlétében?

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Én már nem vagyok méltóságos úr. Én ezentúl t. c. úr leszek. Leestem a körtefáról.

A MŰVÉSZNŐ: Mit csináltál, Krampusz?

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Drágám, légy erős: én tönkrementem.

A MŰVÉSZNŐ, *Péterhez*: Ez igaz? Ez komoly?

A KOMORNYIK: Ő méltósága befuccsolt.

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Most már én mindig csak pászszolok!

A MŰVÉSZNŐ: Nohát ilyen az én szerencsém! Ez már a harmadik ló, amit kilőnek a nyergem alól.

A KOMORNYIK: Hogy szőnved, szegény nő!

A MŰVÉSZNŐ: Ki fogja megfizetni most már az új ruhámat? Talán én, mi?

A MÉLTÓSÁGOS ÚR, *Péterre mutat*: Talán ő... van pénze, kilencszázezer koronát nyert az izén — a földalatti lutrin...

A MŰVÉSZNŐ: Kilencszázezer koronát? Jézusom, ez igaz? Ez komoly? *Szünet*. Jaj, édes Petikém, hogy örülök a szerencsédnek! Hiszen én mindig tudtam, hogy te tehetséges fiú vagy!

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Tessék — már tegezi!

A MŰVÉSZNŐ, *Péterhez*: Tetszik neked az új ruhám? A te kedvenc színed!

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Pénze van, azért tegezi! A nők mindenkit tegeznek, akinek pénze van.

A MŰVÉSZNŐ: Bocsánat, mi már tavaly óta tegeződünk, amióta együtt a moziba szoktunk járni... Én nem vagyok olyan, hogy a pénz után szaladjak.

A MÉLTÓSÁGOS ÚR: Ez az ember megitta a boraimat, elszívta a szivarjaimat, viselte a ruháimat és moziba vitte az én művésznőmet... Ennek az embernek csak egy méltó büntetést tudnék: hogy én legyek a komornyikja!

A MŰVÉSZNŐ, *a terített asztalhoz lép*: Jaj, milyen gusztusos dolgok vannak itt!

A KOMORNYIK: Palkó fiam, terítéket a művésznőnek. Egy kettő!

A MÉLTÓSÁGOS ÚR, *odaviszi a terítéket*.

A MŰVÉSZNŐ, *Péter mellett ül, a válla fölött Pálra mutat*: Őt is megtartod?

A KOMORNYIK: Megtartom. Nem valami elegáns komornyik, de megszoktam már, mint afféle régi családi bútort...

— Függöny. —

TARTALOM.

	Olda
Színházavatás	3
A bujdosók	17
Karolina vagy: Egy szerentsés flótás	45
A holicsei Cupido	71
Baba-hu	105
Két ember a bányában	143
Az árva korona	163
Violante és a bíró	171
Péter és Pál	181

Herczeg Ferenc szinművei:

Honthy háza
A dolovai nábob leánya
A három testőr
Az első viltár
Ocskay brigadéros
Balatoni rege
Kéz kezet mos
Bizanc
Déryné ifjasszony
A kivándorló
Éva boszorkány
Az ezredes
A kék róka
Árva László király
Tilla
A fekete lovas
A Gyurkovics-leányok
Az aranybörju
A költő és a halál
Sirokkó
Kilenc egyfelvonásos

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSAI

BUDAPESTI HIRLAP NYOMDÁJA.

